

Társadalombiztosítási és szociális jog jegyzet

Készült a PPKE JÁK joghallgatói számára

Írta:

Kártyás Gábor

Lezárva: 2023. 10. 06.

Tartalomjegyzék

Tartalomjegyzék	2
Útmutató a Jegyzet használatához és vizsga teljesítéséhez	3
Rövidítések jegyzéke	4
I. Bevezetés.....	5
Szociális jogok az Alaptörvényben	12
II. A társadalombiztosítás rendszere	14
III. Az egészségbiztosítás	26
IV. Az egészségbiztosítás pénzübeli ellátásai	32
V. A nyugdíjbiztosítás	48
VI. Az egyes hozzátartozói nyugellátások.....	58
VII. A megváltozott munkaképességű személyek ellátásai	64
VIII. A megváltozott munkaképességű személyek egyes ellátásai	68
IX. A szociális biztonsági rendszerek koordinációja az EU-ban	75
X. Az Európai Parlament és a Tanács 883/2004/EK rendelete (2004. április 29.) a szociális biztonsági rendszerek koordinálásáról (kivonat).....	79
XI. A családtámogatási ellátások általános szabályai	84
XII. Az egyes családtámogatási ellátások	87
XIII. A szociális ellátások általános szabályai	95
XIV. Az egyes pénzübeli szociális ellátások.....	99
XV. Az álláskeresési ellátások	109
XVI. Az egyes álláskeresési ellátások.....	117
XVII. Források a szociális jogok nemzetközi védelméhez	122
XVIII. Összefoglaló táblázatok az egyes tényállásokban igénybe vehető ellátásokhoz.....	128
XIX. Tippek a jogesetek megoldásához	130
XX. Mintafeladatok.....	131
XXI. Mintafeladatok megoldásai	134
Ajánlott irodalom	136

Útmutató a Jegyzet használatához és vizsga teljesítéséhez

Ez a Jegyzet a PPKE jogász hallgatói számára készült, a Társadalombiztosítási és szociális jog tantárgyhoz. **A tantárgy célja**, hogy a hallgató átlassa az állami ellátórendszert, és egy konkrét élettényállás alapján fel tudja ismerni, milyen típusú állami ellátásokat lehet igényelni, illetve tudja, hogy mely jogszabályokban nézhet utána a részleteknek. Nem célja a tantárgynak az egyes ellátások részletszabályainak memorizáltatása.

A Jegyzet áttekintést ad a társadalombiztosítási és szociális jog rendszeréről, és az egyes ellátás típusok általános vonásairól. Az egyes konkrét ellátások kapcsán **jogszabályi kivonatokat és összefoglaló ábrákat, táblázatokat tartalmaz**, segítséget nyújtva a tantárgy fentiek szerinti elsajátításához, és a félév végi vizsgára való felkészüléshez.

A hallgatók a félév végén **írásbeli vizsgát** tesznek, amelynek során **két jogesetet kell megoldaniuk**. A feladatokban azt kell meghatározniuk, hogy a leírt tényállás alapján ki és milyen feltételekkel vehet igénybe különböző állami ellátásokat. **A feladatok megoldásához a hallgató használhatja a Jegyzetet, és – bár ez nem szükséges, mert a Jegyzetből minden vizsgafeladat megoldható – más írásos forrást is** (pl. az előadások ppt anyagát, vagy az előadásokon készített jegyzetet). **Jelenléti vizsga esetén a vizsgához nem használhatóak elektronikus források, elektronikus verzióban a jelen Jegyzet sem! A vizsgán mindenki csak a saját anyagait használhatja, a hallgatók egymásnak nem adhatnak át forrásokat, segédanyagokat.**

A vizsga megoldásához nem arra lesz szükség, hogy a hallgató fejből ismerje az özvegyi nyugdíj, az árvaellátás, vagy éppen a családi pótlék szabályait. Ehelyett arra a készségre kell építenie, hogy miután a felkészüléssel megszerzett egy átfogó áttekintést a tananyagról, a tényállás ismeretében képes meghatározni, hogy melyik ellátórendszeren belül, milyen típusú ellátások jöhetnek szóba, és azok részletszabályait meg tudja találni az írásos anyagban. A feladat része a válasz szabatos, tömör megfogalmazása is. **A vizsga szigorú időkerethez (30 perc) kötött.** Ennyi idő alatt természetesen csak akkor tudja a hallgató mindkét vizsgafeladatot megválaszolni, **ha alaposan felkészült a vizsgára.** Ez azonban nem a részletszabályok memorizálását jelenti, hanem elsősorban az alkalmazandó joganyag rendszerének ismeretét.

A Tansegédlet végén **mintafeladatok** olvashatók, amelyekből látható, milyen feladatok várhatóak a vizsgán. Külön közöljük a mintafeladatok megoldását is, így a felkészülés során a hallgató ellenőrizheti is, hogy hogyan sikerült megoldania ezeket a példákat.

A jelen publikáció a „Lósy Imre Alapítvány a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karáért” támogatásával jelent meg.

Eredményes felkészülést, hasznos olvasást kívánok!

Budapest, 2023. 10. 06.

Kártyás Gábor

Rövidítések jegyzéke

Tbj.	2019. évi CXXII. törvény a társadalombiztosítás ellátásaira jogosultakról, valamint ezen ellátások fedezetéről
Ebtv.	1997. évi LXXXIII. törvény kötelező egészségbiztosítás ellátásairól
Tny.	1997. évi LXXXI. törvény a társadalombiztosítási nyugellátásról
Mmtv.	2011. évi CXCI. törvény a megváltozott munkaképességű személyek ellátásairól és egyes törvények módosításáról
Cst.	1998. évi LXXXIV. törvény a családok támogatásáról
Szt.	1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról
Flt.	1991. évi IV. törvény a foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról

I. Bevezetés

1. A társadalombiztosítási és szociális jog tárgya

A modern társadalmakban elsősorban mindenkinek a saját felelőssége, hogy saját magáról gondoskodjon. Ez – lényegében a XIX. század második felétől – általában a munkaerő-piacon való részvétellel oldható meg, azaz az egyén a saját munkaerejének hasznosításáért kapott díjazásból tartja el saját magát és gondozásra szoruló hozzátartozóit. Ehhez képest jóval ritkább, hogy valaki a vagyonából (tőkejövedelemből) éljen. Ugyanakkor számos olyan élethelyzet adódhat, amikor **az egyén ezt az öngondoskodási funkciót nem tudja betölteni**. Ilyen különösen a betegség, a baleset, a megrokkulás, a kisgyermek nevelése, a munkanélkülivé válás, vagy az öregség. A modern állam ezekben az esetekben valamilyen támogatást ad az egyén számára, valamelyest pótolva, vagy kiegészítve a saját erőből megszerzett forrásokat. A **társadalombiztosítási és szociális jog** – első megközelítésben – **ezeknek az élethelyzeteknek a jogi szabályozásával foglalkozik**.

Ez a jogterület tehát **az állami újraelosztási rendszer egyik része**. Lényege, hogy az állam egy bizonyos logika alapján az egyes egyének által megtermelt javakból közterhek kivetésével elvon, azért, hogy más egyének számára támogatást adhasson. Már ebből a nagyon általános megközelítésből is látható, hogy a társadalombiztosítási és szociális jog meglehetősen átpolitizált jogterület. **Politikai értékválasztáson alapul** ugyanis, hogy az állam kiktől, milyen és mennyi közterhet szed be, ahogy az is, hogy ebből kiknek, milyen és mennyi támogatást adhasson. Mindez térben és időben változhat. Például, egy elhúzódó háború után az állam számára prioritás lehet a harcokban megsérültek támogatása, vagy az elhunytak után maradó árvákról való gondoskodás, amely cél azonban az idő múlásával hátrébb sorolódhat. Hasonlóan, ha egy társadalomban problémát jelent a gyermekvállalási kedv drasztikus csökkenése, akkor kiemelt juttatások jelenhetnek meg a kisgyermekesek részére, amelyeket a demográfiai helyzet javulásával fokozatosan kivezethet a jogalkotó.

Azokat a helyzeteket, amelyekhez az állami támogatások kapcsolódnak, összefoglalóan **reprodukciós zavaroknak** nevezzük. Ennek az a lényege, hogy az egyén nem képes önerőből, piaci úton kielégíteni igényeit. Az állam ezekre a helyzetekre reagálva nyújt valamilyen támogatást. Ez a zavar többféle formában előállhat, leggyakrabban úgy, hogy az egyén nem rendelkezik megfelelő jövedelemmel (pl. egy elhúzódó betegség miatt nem munkaképes, munkabér hiányában pedig a legalapvetőbb javakat sem tudja megvásárolni magának). De reprodukciós zavart okozhat az is, ha az egyénnek ugyan van tisztas bevétele, mégsem elérhető részére a szükséges jószág (pl. egy ritka betegséghez kell drága és nehezen beszerezhető gyógyszerről gondoskodnia, vagy háborús helyzet miatt akad az élelmiszer-ellátás). Az is ide tartozik, ha olyan sok eltartottról kell gondoskodnia, amelyhez a saját jövedelme nem elegendő.

Ugyanakkor nincs szó arról, hogy az állam minden reprodukciós zavar esetén segítséget biztosít az egyén számára. Ennek oka egyrészt **az állami teljesítőképesség korlátozott volta**, azaz legtöbbször nincs forrás minden igény kielégítésére. Másrészt, a támogatásra jogosító feltételek meghatározásában mindig megjelentik egy értékválasztás is, nevezetesen, hogy **az állam morálisan mely helyzeteket tekinti támogatásra méltónak**, illetve a kérelmezőt

támogatásra érdemesnek. Például, egy tartósan munka nélkül maradó egyén egy munkaalapú társadalomban rendkívül kiszolgáltatott helyzetbe kerülhet, ám az állami segítségnyújtásra jogosultság szempontjából kérdés lehet, hogy az illető miért került ebbe a helyzetbe. Az állami ellátásra való jogosultságnál kizáró feltétel lehet, ha saját maga szüntette meg utolsó munkaviszonyát, vagy éppen a saját felróható magatartása miatt bocsátotta el az utolsó munkáltatója. Ugyanígy, egy baleset esetén az egészségügyi ellátás finanszírozásánál vizsgálendő szempont lehet, hogy terheli-e önhiba a sérültet a balesete bekövetkezésében.

Az állami ellátásra jogosító helyzetek mögött tehát mindig valamilyen **társadalmilag elismert igény áll**, amikor tehát a közösség értékítélete alapján az egyén érdemes a segítségre. Tipikusan kizárja ezt, ha a reprodukciós zavara előidézésében önhiba terheli, a felajánlott segítséget alapos ok nélkül nem fogadja el, gyermekeiről nem gondoskodik megfelelően, vagy életmódja sérti a közösségi együttélés legalapvetőbb szabályait. A támogatás mértéke sem az egyén szubjektív igényeihez, hanem a társadalom által (jogszabályban) meghatározott standardhoz igazodik, ami a közmegítélés szerint elegendő az adott reprodukciós zavar kezeléséhez.

Nem tartoznak a társadalombiztosítási és szociális jog tárgykörébe az ún. közösségi igények. Bár ezek is az egyén önerőből nem kielégíthető, méltányolható szükségletei, amelyek állami segítség nélkül nem biztosíthatóak, különbség, hogy ezek az igények a közösség tagjaira általában jellemzőek. Például, mindenkinek igénye van az ivóvízre, a közbiztonságra, az elektromos energiára, vagy a közúthálózatra.

A társadalombiztosítási és szociális jog további sajátossága, hogy a társadalmilag elismert egyéni igények kielégítéséről **az állami által jogilag szabályozott rendszerben és eszközökkel, közhatalommal gondoskodik**. Ezt azért fontos leszögezni, mert a fentiekben leírt gondoskodási feladatokat számos nem állami eszközzel is el lehet látni. Ide tartozik például az egyéni jótékonykodás, a családon belüli gondoskodás, vagy a lakó- és egyéb kisközösségeken belüli szolidaritás. Komoly szerepet játszanak a rászorulókat (pl. hajléktalanokat, bevándorlókat) segítő non-profit szervezetek, vagy a karitatív tevékenységet végző egyházak. A szakszervezetek céljai között a kezdetektől napjaink megjelenik a tagokról való szociális gondoskodás is, ahogy a munkáltatóknak is sokszor vannak kifejezetten jóléti célú juttatásai. A modern társadalmakban tehát a szociális gondoskodás számos formában megvalósulhat, témánk szempontjából azonban csak az a releváns, amikor ez állami úton történik.

2. A társadalombiztosítási és szociális jog helye a jogrendszerben

A társadalombiztosítási és szociális jog **a közjog és magánjog határterületén fekvő jogterület**. A közjoghoz közelítő sajátossága, hogy ezekben a jogviszonyokban is az állam az egyik fél. Ugyanakkor tipikus esetben itt az állam kötelezettként jelentik meg, az ügyfél pedig jogosultként, azaz éppen fordítva, mint például egy hagyományos közigazgatási jogviszonyban. Ez ugyanakkor nem jelenti azt, hogy a jogalanyok között ne lenne függőségi viszony, avagy az állam ne fölérendelt pozícióban jelenne meg. Mi több, éppen a jogviszony alapját képező rászorultságból eredően jellemző, hogy az ügyfél kifejezetten kiszolgáltatott helyzetben van.

A társadalombiztosítási és szociális jog **elvi alapja is más**, mint a többi közjogi területé. Arra a felismerésre épül, hogy **a társadalom tagjai szolidárisak egymás iránt**. Egy beteg rászoruló segítése, aki magának nem tudná megvásárolni a szükséges orvosi ellátást és gyógyszereket, morális parancs. Ebben a célszerűségi szempontok mindig csak másodlagosak. Elképzelhető, hogy egyben a közösség érdeke is, hogy az említett beteg minél előbb, egy még nehezebben gyógyítható betegség kialakulása előtt felgyógyuljon, és minél előbb újra képes legyen magáról gondoskodni. Ám számos olyan eset is elképzelhető, ahol e célszerűségi megfontolásra tekintet nélkül, pusztán morális okokból szükséges a közösség támogatása.

3. A társadalombiztosítási és a szociális ellátások összehasonlítása

Az állami gondoskodásnak alapvetően két fő modellje alakult ki, amelyek markánsan különböznek egymástól. E két típus jelenik meg a tantárgy nevében is, és ezek elhatárolása e jogterület egyik kulcskérdése.

A **társadalombiztosítási ellátások** sajátossága, hogy azok mindig egy foglalkoztatásra irányuló alapjogviszonyhoz kötődnek. A rendszer lényege, hogy az egyén valamilyen jogviszonyban munkát végez, amelyből bevételt szerez. Erre a jogviszonyra épül rá automatikusan, kötelező jelleggel a társadalombiztosítási jogviszony. Ennek alapján az egyén munkajövedelmének egy részét köteles járulékként befizetni a társadalombiztosítás számára, amelyért cserébe valamely biztosítási esemény bekövetkezésekor a rendszer ellátást biztosít részére. A biztosítási eseményt olyan helyzetek jelentik, amikor az egyén nem tud munkát végezni, és így nem lenne jövedelme az alapjogviszonyból. Ilyen különösen, ha betegség, anyaság, baleset, vagy öregség miatt nem tudja ellátni a munkáját. Ezekben az esetekben a korábbi jövedelemből befizetett járulékokért az egyén a kieső jövedelmét pótló ellátásra jogosult.

A rendszer működése tehát hasonló egy magánbiztosítási szerződéshez: ha az ügyfél lakásbiztosítási szerződést köt, akkor rendszeresen köteles biztosítási díjat fizetni a biztosító társaság részére, amelyért ellenszolgáltatásként a biztosítási esemény bekövetkezésekor (pl. lakástűz, csőtörés, betörés) a biztosító megtéríti a kárát (illetve annak egy részét).

A társadalombiztosítási típusú ellátások előnye, hogy mivel célja a kieső jövedelem pótlása, viszonylag magas, a korábbi jövedelemmel arányos összegű ellátásokat nyújt. Hátránya ugyanakkor, hogy a hatálya fogalmilag csak azokra terjed ki, akik dolgoznak. Ha az egyén semmilyen munkavégzésre irányuló jogviszonyban nem áll (pl. tartósan munkanélküli), akkor kimarad a társadalombiztosítás védőernyője alól. Hátrányként említhető az is, hogy a jövedelemmel arányos ellátások okán az alacsonyabb keresetűek ellátásai is hasonlóan alacsonyak lesznek.

A **szociális, vagy segély típusú ellátások** szubszidiárius jellegűek, az állami gondoskodás utolsó védőhálóját jelentik. Az egyén csak akkor jogosult rájuk, ha önmagáról nem képes gondoskodni, és más állami ellátásra (elsősorban társadalombiztosításra) sem jogosult. Itt nem feltétel a munkavégzés, a foglalkoztatási jogviszony fennállása, és ebből eredően az ellátások finanszírozása sem járulékból, hanem a központi költségvetésből (adókból) történik. A jogosultság központi feltétele a rászorultság, azaz az igénylő az ellátás nélkül nem

tudna magáról gondoskodni. Ennek megítélése ugyanakkor nem csak a jövedelmi-vagyoni viszonyok objektív felmérésén alapulhat, hanem lehetnek benne mérlegelési elemek is. Ezek elsősorban a kérelmező érdemességére vonatkoznak (lásd fent). A segély típusú ellátások célja a létminimum biztosítása. Mivel nem alapfeltétel a korábbi munkavégzés, az összegek sem a korábbi életszínvonalhoz, csak a mindenkori minimum standardokhoz (a létminimumhoz) igazodnak.

A szociális típusú ellátások előnye, hogy jóval olcsóbb a rendszer bevezetése, fenntartása. A társadalombiztosítás működtetése óriási adminisztrációt igényel, hiszen minden biztosított esetén évekre, évtizedekre visszamenően nyilván kell tartani, hogy mikor és milyen jogviszonyban dolgozott, és abból milyen jövedelmet ért el. Az ellátásokra való jogosultság megállapítása, illetve a folyósítás időtartamának, összegének meghatározása bonyolult számítást igényelhet. Ehhez képest a szociális ellátásoknál az igényléskor fennálló rászorult helyzetet kell vizsgálni, ami jóval egyszerűbb. Ugyanebből eredően a szociális ellátások rugalmasabbak, könnyebben megváltoztathatóak, mint az éveken át fizetett járulékokból „megvásárolt” társadalombiztosítási ellátások. Például, a jogalkotó viszonylag tág mérlegelési jogkörben dönthet egyes segélyek megszigorításáról vagy megszüntetéséről, ám jóval aggályosabb a TB ellátások – különösen a nyugdíj – jogosultakra kedvezőtlen átalakítása, ahol a jogosultságot éves, évtizedes járulékfizetés előzi meg.

A szociális ellátások hátránya lehet az igénybevételükkel járó stigmatizáció. Egy munkaalapú társadalomban nem erény, ha valaki – akárcsak átmenetileg – segélyből él, ami rászorultság esetén is visszatarthatja az egyént az igényléstől. Az is problémát jelenthet, ha az egyén – utolsó mentsvárként – mindig támaszkodhat valamilyen segélyre, amely szerény összeg ugyan, de a túléléshez elegendő. Ugyanakkor, ha valamilyen jövedelmet szerez és már nem minősül rászorultnak, elveszti az ellátását. Egy segély típusú ellátás tehát arra ösztönözheti a jogosultat, hogy ne is akarjon helyzetén változtatni, és bizonyos erőfeszítések árán – munkakereséssel, tanulással – eljutni odáig, hogy magát tartsa el, magasabb életszínvonalal. Ezt nevezzük szegénységcsapdának. Ezért nagyon kényes kérdés a szociális ellátások összegének meghatározása, hogy az egyfelől biztosítsa a megélhetést, de másfelől ne ösztönözzön passzivitásra.

Jellemzően minden országban jelen vannak a társadalombiztosítási és a segély típusú ellátások is, ám ezek aránya, jelentősége változó lehet. Magyarországon egyértelműen a társadalombiztosítási ellátások dominálnak, az ezekre fordított összeg sokszorosa a szociális típusú ellátások fedezetének.

A két fő ellátástípus legfontosabb jellemzőit az alábbi táblázat összegzi.

Az állami ellátások két fő típusának különbségei

Társadalombiztosítási (TB) típusú ellátások	Szociális (segély) típusú ellátások
Foglalkoztatáshoz kapcsolódik: egy munkavégzésre irányuló alapjogviszonyra épül	Szubszidiárius jellegű, „utolsó védőháló”: csak az önszegély és más állami ellátás hiányában jár
Feltétele a járulékfizetés: az elért munkajövedelem egy részéből finanszírozzák	Költségvetési forrásból finanszírozzák, nem járulékból, nem feltétele a munkavégzés
Biztosítási esemény bekövetkezésekor jár (pl. betegség, öregség, gyermek születése)	Rászorultság alapján jár (ennek megítélésében vannak mérlegelési elemek is)
Célja a korábbi jövedelem pótlása, mértéke a járulékalapot képező jövedelemmel arányos	Célja a létminimum biztosítása, az ellátás mértéke a minimum standardhoz igazodik
Előnye: magasabb életszínvonalat ad, mint a segély típusú ellátások	Előnye: olcsóbb a bevezetése, fenntartása, rugalmasabb rendszer
Hátránya: nem univerzális hatályú, csak a résztvevőkre terjed ki, a jövedelemmel arányos ellátásokkal	Hátránya: stigmatizáló hatása lehet; a jogosultat passzivitásra ösztönözheti („szegénységcsapda”)

4. További ellátástípusok

Olyan ellátások is vannak, amelyekben **a két alaptípus jellemzői keverednek**. Például, egy adott ellátás előzetes munkavégzéshez (járulékfizetéshez) kötött, de az ellátás összege alacsony, amely nem, vagy csak korlátozottan függ a korábbi jövedelemtől. Ilyen „vegyes” jellegű ellátásnak tekinthetők Magyarországon az álláskeresői ellátások (részletesen lásd az XV. fejezetben).

A TB alapú és segély típusú ellátások mellett meg kell különböztetni az ún. **demogrant típusú** ellátásokat is. Ez azt jelenti, hogy az adott ellátásra egy adott csoporthoz tartozó egyének alanyi jogon jogosultak (pl. súlyos fogyatékkal élők, vagy gyermeket gondozó szülők). Demogrant típusú ellátásokkal akkor találkozunk, amikor egy adott élethelyzetet önmagában támogatásra érdemesítőnek tekinti az állam, és ezért a munkavégzési tevékenységtől és jövedelmi, vagyoni helyzetétől függetlenül biztosít valamilyen ellátást. Ebben az esetben tehát sem a megelőző munkavégzés (a biztosítási jogviszony), sem a rászorultság nem jogosultsági feltétel.

Előnyük, hogy éppen ezért jóval kevesebb adminisztrációval járnak, hiszen nem kell biztosítási előzményeket vizsgálni, vagy bonyolult jogosultsági feltételek teljesülését ellenőrizni.

Ugyanakkor tipikusan a „második védvonalat” jelentik a hasonló funkciójú TB ellátások mellett. Azaz, a jogosult akkor vehet igénybe egy demogrant típusú ellátást, ha az adott helyzetre pénzbeli TB ellátást nem tud igénybe venni.

A hatályos magyar rendszerben demogrant típusú ellátások a családtámogatási ellátások, vagy a fogyatékosági támogatás és a rokkantsági járadék. Míg azonban a családtámogatási ellátások a jogosultak rendkívül széles köre számára járnak (lényegében minden szülőnek, aki saját háztartásában gyermeket nevel), addig az utóbbi két ellátás jogosultsági feltételei jóval szigorúbbak, amelyeket így csak a jogosultak szűk csoportja vehet igénybe (lásd az VIII. fejezetben).

Végül, az állami ellátórendszerekkel kapcsolatos új elgondolás az **ún. alapjövedelem** rendszere. Ebben a szisztémában az állam nem társadalombiztosítási rendszer fenntartásával és nem is a rászorultság esetén adott segélyekkel gondoskodik az egyénekről. Ehelyett mindenki alanyi jogon, feltétel nélkül részesül egy rendszeres juttatásban, életkortól, családi és egészségi állapottól, jövedelmi viszonyoktól függetlenül. Ez a juttatás akkor is jár, ha a jogosultnak éppen nincs rá szüksége (van munkája, egészséges, és nem kell eltartottakról gondoskodnia), de akkor is csak ez az összeg hozzáférhető, ha már idős, beteg, vagy több gyermeket nevel. Láthatóan, ebben a rendszerben a jogosult felelőssége, hogy az államtól kapott alapjövedelemmel felelősen gazdálkodjon, és tartalékoljon a krízis-időszakokra.

Az alapjövedelem előnye, hogy minimális adminisztrációt igényel, hiszen nem kell apparátust fenntartani a bonyolult jogosultsági feltételek és kizáró szabályok ellenőrzésére, alkalmazására. Így az állami gondoskodásra szánt források szinte teljes egészében a jogosultakhoz kerülnek, és nem a bürokrácia fenntartására. Emellett biztosítaná, hogy senki ne kerüljön a szociális védőhálón kívül, hiszen a juttatásra valóban mindenki igényt tarthat. Hátránya lenne ugyanakkor, hogy nyilvánvalóan a munkaerő-piaci aktivitás ellen hat, különösen a képzetlen, csak alacsony béreket elérni képes csoportokat tartaná távol a munka világtól, vagy hátrányosan hatna a fiatalok, illetve az idősek foglalkoztatására. Természetesen a rendszer alapvető (és tökéletesen valószínűleg megválaszolhatatlan) kérdése, hogy pontosan mennyi is legyen ez a feltétel nélküli jövedelem.

Az alapjövedelem a leírt, univerzális, minden egyéb ellátást kiváltó formában egyelőre csak elméleti modell. Ám több ország kísérletezik azzal, hogy egyes ellátásokat hasonló elvi alapokon nyújtson. Például, a munkanélküliekről való gondoskodás leegyszerűsödik egy alanyi jogon járó segélyre, ami mellett azonban egyéb szolgáltatások (átképzés, álláskereső támogatása) nem járnak.

5. Szociális jogok, mind alapjogok

A XX. század második felétől **a szociális jogok megjelentek a nemzetközi emberi jogi dokumentumokban is**. Mára ezek között nem csak formális deklarációkat találunk, hanem olyanokat is, amelyek a részes államokra a jogosultak részéről – valamilyen mechanizmussal – ténylegesen kikényszeríthető kötelezettségekkel járnak. Ez utóbbiak közé tartozik például az Európa Tanács égisze alatt született Európai Szociális Charta, vagy az Európai Unió Alapjogi Chartája, amelynek „Szolidaritás” címe alatti cikkeit számos másodlagos jogforrás hajtja végre. A nemzetközi forrásokból szemelvényeket közlünk a XVII. fejezetben.

A szociális jogok napjainkban számos országban **alkotmányos védelemben részesülnek**. Ez aligha vitatható, hiszen a szociális biztonság, a megélhetés garantálása magához az emberi létezéshez szükséges, ilyen módon pedig fontosságuk megelőzi a klasszikus polgári és politikai szabadságjogokat is. Háttérbe szorul a sajtószabadság vagy az általános választójog jelentősége, ha a közösség tagjai éheznek.

Ugyanakkor a szociális jogoknak számos olyan sajátossága van, ami megkülönbözteti őket a klasszikus alkotmányos jogoktól. Így elsősorban, olyan jogokról van szó, amelyek biztosításához **az államnak aktívan cselekednie kell**, nem elég tartózkodnia, vagy deklarálnia az adott jogosultságot. A tisztességes megélhetést, vagy emberhez méltó lakhatást biztosító alkotmányos jogok komoly állami forrásokat és intézményrendszert igényelnek. A szociális jogok biztosítása igen költséges, amely a másik oldalról állami bevételeket, közterhek kivetését igényli. Ami tehát az ügyfél oldaláról alkotmányos alapú jogosultság, a rendszert finanszírozó adófizető részéről a tulajdonhoz való jog korlátjaként jelentkezik.

A szociális jogok alkotmányos tételezésük ellenére **nem univerzálisak**, hiszen nem minden emberre, csak a rászorulókra vonatkoznak. Ha az egyén egész felnőtt életében magáról gondoskodik, akkor elképzelhető, hogy sohasem él szociális jogaival. Más kérdés, hogy ez más alkotmányos jogokra is igaz, például számos olyan szavazópolgár van, aki soha nem él választójogával.

Végül, a szociális jogok sajátossága, hogy **nehezen konkretizálhatóak**. Alkotmányos megfogalmazásukban gyakran találkozunk meglehetősen általános kifejezésekkel, mint rászorultság, létminimum, tisztességes ellátás. Ezek jelentése, értelmezése térben és időben nagyon változó lehet, függ az adott állam teljesítőképességétől, az aktuális gazdasági helyzettől is. Jellemző, hogy recesszió idején az állam visszafogja szociális kiadásait is, ami – kellően általánosan fogalmazott alkotmányos szabályozás mellett – nem jelent alapjogi sérelmet (pl. a 20%-kal csökkentett összeg is elég lehet „tisztességes” ellátáshoz).

Szociális jogok az Alaptörvényben

L) cikk

(1) Magyarország védi a házasság intézményét mint egy férfi és egy nő között, önkéntes elhatározás alapján létrejött életközösséget, valamint a családot mint a nemzet fennmaradásának alapját. A családi kapcsolat alapja a házasság, illetve a szülő-gyermek viszony. Az anya nő, az apa férfi.

(2) Magyarország támogatja a gyermekvállalást.

(3) A családok védelmét sarkalatos törvény szabályozza.

O) cikk

Mindenki felelős önmagáért, képességei és lehetőségei szerint köteles az állami és közösségi feladatok ellátásához hozzájárulni.

XII. cikk

(1) Mindenkinek joga van a munka és a foglalkozás szabad megválasztásához, valamint a vállalkozáshoz. Képességeinek és lehetőségeinek megfelelő munkavégzéssel mindenki köteles hozzájárulni a közösség gyarapodásához.

(2) Magyarország törekszik megteremteni annak feltételeit, hogy minden munkaképes ember, aki dolgozni akar, dolgozhasson.

XVI. cikk

(1) Minden gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz. Magyarország védi a gyermekek születési nemének megfelelő önazonossághoz való jogát, és biztosítja a hazánk alkotmányos önazonosságán és keresztény kultúráján alapuló értékrend szerinti nevelést.

(2) A szülőknek joguk van megválasztani a gyermeküknek adandó nevelést.

(3) A szülők kötelesek kiskorú gyermekükről gondoskodni. E kötelezettség magában foglalja gyermekük taníttatását.

(4) A nagykorú gyermekek kötelesek rászoruló szüleikről gondoskodni.

XIX. cikk

(1) Magyarország arra törekszik, hogy minden állampolgárának szociális biztonságot nyújtson. Anyaság, betegség, rokkantság, fogyatékoság, özvegység, árvaság és önhibáján kívül bekövetkezett munkanélküliség esetén minden magyar állampolgár törvényben meghatározott támogatásra jogosult.

(2) Magyarország a szociális biztonságot az (1) bekezdés szerinti és más rászorulóknak esetében a szociális intézmények és intézkedések rendszerével valósítja meg.

(3) Törvény a szociális intézkedések jellegét és mértékét a szociális intézkedést igénybe vevő személynek a közösség számára hasznos tevékenységéhez igazodóan is megállapíthatja.

(4) Magyarország az időskori megélhetés biztosítását a társadalmi szolidaritáson alapuló egységes állami nyugdíjrendszer fenntartásával és önkéntesen létrehozott társadalmi intézmények működésének lehetővé tételével segíti elő. Törvény az állami nyugdíjra való jogosultság feltételeit a nők fokozott védelmének követelményére tekintettel is megállapíthatja.

XX. cikk

(1) Mindenkinek joga van a testi és lelki egészséghez.

(2) Az (1) bekezdés szerinti jog érvényesülését Magyarország genetikailag módosított élőlényektől mentes mezőgazdasággal, az egészséges élelmiszerekhez és az ivóvízhez való hozzáférés biztosításával, a munkavédelem és az egészségügyi ellátás megszervezésével, a sportolás és a rendszeres testedzés támogatásával, valamint a környezet védelmének biztosításával segíti elő.

XXII. cikk

(1) Az állam jogi védelemben részesíti az otthonot. Magyarország törekszik arra, hogy az emberhez méltó lakhatás feltételeit és a közszolgáltatásokhoz való hozzáférést mindenki számára biztosítsa.

(2) Az emberhez méltó lakhatás feltételeinek a megteremtését, továbbá a közterület közcélú használatának védelmét az állam és a helyi önkormányzatok azzal is segítik, hogy törekszenek valamennyi hajlék nélkül élő személy számára szállást biztosítani.

(3) Tilos az életvitelszerű közterületen tartózkodás.

XXX. cikk

(1) Teherbíró képességének, illetve a gazdaságban való részvételének megfelelően mindenki hozzájárul a közös szükségletek fedezéséhez.

(2) A közös szükségletek fedezéséhez való hozzájárulás mértékét a gyermeket nevelők esetében a gyermeknevelés kiadásainak figyelembevételével kell megállapítani.

II. A társadalombiztosítás rendszere

1. A társadalombiztosítási jog jogforrásai

A hatályos magyar jogban a társadalombiztosítás szabályozása négy kódexen alapul:

- a **társadalombiztosítás alapelveit, a biztosítottak körét és a finanszírozás alapjait** a társadalombiztosítás ellátásaira jogosultakról, valamint ezen ellátások fedezetéről szóló 2019. évi CXXII. törvény (Tbj.) fekteti le.
- a **nyugdíjbiztosítási ágazatról** a társadalombiztosítási nyugellátásról szóló 1997. évi LXXXI. törvény (Tny.) rendelkezik.
- az **egészségbiztosítás** szabályait a kötelező egészségbiztosítás ellátásairól szóló 1997. évi LXXXIII. törvény (Ebtv.) tartalmazza.
- rendszertanilag az egészségbiztosítás körébe tartozik, de külön törvény tartalmazza a **megváltozott munkaképességű személyek** ellátásainak szabályait [a megváltozott munkaképességű személyek ellátásairól és egyes törvények módosításáról 2011. évi CXCI. törvény (Mmtv.)].

A fentiek mellett **számos további jogszabály** is alkalmazandó. Így különösen:

- a TB ellátások megállapítása is közigazgatási hatósági eljárásban történik, irányadóak az Ákr. rendelkezései.
- az ágazati kódexekhez végrehajtási rendelet is kapcsolódik.
- a nemzetközi tényállásokra kétoldalú nemzetközi szerződések alkalmazandóak, illetve az uniós jogban az ún. szociális biztonsági koordináció rendeleteit kell betartani (ezzel részletesen a IX. fejezetben foglalkozunk).

2. A társadalombiztosítás tagozódása

Magyarországon a társadalombiztosítás két nagy ágazatra tagozódik. Szervezetileg és a jogi szabályozás oldaláról is elválik egymástól az egészségbiztosítás és a nyugdíjbiztosítás. Ez az elválásztás ugyanakkor viszonylagos, hiszen a Tbj. általános szabályait mindkét területen alkalmazni kell.

Az egészségbiztosítás ellátásai négy fő csoportba sorolhatók:

- **egészségügyi szolgáltatásnak** nevezzük a természetbeni ellátásokat, ide tartozik például a háziorvosi ellátórendszer, a szakorvosi vizsgálatok, vagy a kórházi ellátás.
- az egészségbiztosítás **pénzbeli ellátásai** a gyermek gondozása, vagy keresőképtelenség esetén járnak.
- a **baleseti ellátások** akkor járnak, ha az egészségsérelem oka a munkavégzéssel összefüggő baleset, vagy megbetegedés. A baleseti ellátások (legyen az akár természetbeni, akár pénzbeli) mindig kedvezőbbek, mint a nem baleseti alapon járók.
- speciális szabályok vonatkoznak a **megváltozott munkaképességű személyek ellátásaira**. Ezeket azok az aktív korú (nagykorú, de még nem nyugdíjjogosult) személyek igényelhetik, akiknek valamilyen okból tartósan, jelentősen romlott az egészségi állapotuk.

A **nyugdíjbiztosítás** csak pénzbeli ellátást nyújt, amelyek két csoportra bonthatóak:

- a **saját jogú ellátásoknál** a jogszerző személy és az ellátás igénybe vevője ugyanaz, míg
- a **hozzátartozói ellátások** esetén ez elválik egymástól. A hozzátartozói ellátásokon belül speciális szabályok vonatkoznak a baleseti hozzátartozói nyugdíjakra, amelyek az üzemi balesetben, vagy foglalkozási betegségben elhunyt személy hozzátartozóinak járnak, az általános szabályokhoz képest kedvezőbb feltételekkel.

Mint látható – számos európai országgal ellentétben – Magyarországon **nem önálló ágazat a balesetbiztosítás**, amely a munkavégzéssel összefüggésben bekövetkező balesetek és megbetegedések esetén nyújt ellátást. Ezek az ellátások jelenleg megoszlának az egészség- és nyugdíjbiztosítás között. A balesetbiztosítás önállóvá tétele mellett fontos szakmai érvek szólnak. Így elsősorban, indokolt lenne erre a területre speciális finanszírozási szabályokat bevezetni, amely igazodna az adott munkáltatónál előforduló balesetek számához. Azaz, nagyobb arányban járulnának hozzá a balesetbiztosítás finanszírozásához azok a munkáltatók, ahol az elmúlt időszakban több baleset történt, míg alacsonyabb járulékot fizetnének azok, ahol sikerül megelőzni a személyi sérüléseket. Ez a megelőzésre ösztönözne a munkáltatókat.

Magyarországon **nem tartozik a társadalombiztosítás körébe a munkanélküliekről való gondoskodás** sem. Ez a hatályos szabályozás alapján külön törvény alapján, sajátos finanszírozási szabályok és jogosultsági feltételek mellett történik (lásd az XV. fejezetben). Ugyanakkor ezeknek az ellátásoknak is vannak a társadalombiztosításra emlékeztető jegyei, például a jogosultság feltétele a megelőző időszakban megfelelő ideig fennálló munkavégzésre irányuló jogviszony.

A jelenleg elérhető TB ellátásokat az alábbi táblázat összegzi.

Egészségbiztosítási ellátások					Nyugdíjbiztosítási ellátások		
Egészségügyi szolgáltatások	Pénzbeli ellátások	Baleseti ellátások		Megváltozott munkaképességű személyek ellátásai	Saját jogú ellátások	Hozzá tartozói ellátások	
		Baleseti egészségügyi szolgáltatás	Baleseti pénzbeli ellátás			Rendes	Baleseti
<i>Természetbeni ellátások</i>	<i>Csecsemő-gondozási díj Gyermek-gondozási díj Táppénz Örökbe-fogadói díj</i>	<i>Természetbeni ellátások</i>	<i>Baleseti táppénz Baleseti járadék</i>	<i>Rehabilitációs ellátás Rokkantsági ellátás Kivételes rokkantsági ellátás</i>	<i>Öregségi nyugdíj (teljes és résznyugdíj)</i>	<i>Özvegyi nyugdíj Árva-ellátás Szülői nyugdíj</i>	<i>mint a rendes ellátások</i>

3. A társadalombiztosítás alapelvei

A társadalombiztosítás elvi működéséről az I. fejezetben leírtak tételes szabályokként is visszaköszönnek a Tbj. alapelvi fejezetében.

Magát a társadalombiztosítást a törvény akként **definiálja**, mint a Magyarország állampolgárait és a Magyarországon munkát végző más természetes személyeket az e törvényben meghatározott szabályok szerint magába foglaló, társadalmi szintű kockázatközösséget [Tbj. 1. § (1) bek.]. Ebből következik, hogy a magyar TB **személyi hatálya** főszabály szerint a magyar állampolgárokra terjed ki, illetve azokra a nem magyar állampolgárokra, akik belföldön dolgoznak.

A kötelező részvétel elve alapján a társadalombiztosításban való részvétel a törvényben meghatározott szabályok szerint kötelező [Tbj. 1. § (2) bek.]. A TB hatálya alá tartozóknak tehát nincs lehetőségük kiszerezni a rendszer alól. Ha a Tbj. szerinti feltételek fennállnak, akkor a foglalkoztatásra irányuló jogviszony létesítésével automatikusan, a törvény erejénél fogva létrejön a TB jogviszony is [Tbj. 1. § (4) bek.]. Ezért nevezzük a biztosítási jogviszonyt szubszidiárius, vagy ráépülő jellegűnek.

A járulékfizetési elv alapján a biztosított járulékfizetési kötelezettség alapján szerezhet jogot saját maga és törvényben meghatározott hozzátartozója javára az egyes ellátásokra [Tbj. 1. § (3) bek.]. A TB ellátásokra való jogosultságnál a rászorultság közömbös, azaz a biztosítottnak akkor is jár az ellátás, ha egyébként a megélhetését annak elmaradása nem veszélyeztetné (pl. öregségi nyugdíj nélkül is megfelelő életszínvonalat képes teremteni magának öregkorára).

A járulékfizetéssel szerzett jogosultságból következik, hogy a biztosítottnak **tulajdonszerű igénye** van az ellátásra, hiszen az nem az állam méltányosságából következően jár, hanem azt az akár évtizedekig fizetett járulék alapozza meg. Ebből fakad, hogy az államnak szűk mozgástere van arra, hogy a TB szabályait a jogosultak terhére módosítsa (szerzett jogok védelme). Általánosságban az mondható el, hogy minél közelebb áll a biztosított a járulékfizetés ellátásra váltására, annál kevésbé érinthetik negatív változások. Például, a nyugdíjszabályok szigorítása legkevésbé a közvetlenül a nyugdíjjogosultság megszerzése előtt állókra hathat ki. Ez nem azt jelenti, hogy a TB ellátások nem csökkenthetők, vagy a jogosultsági feltételek nem szigoríthatók, de az ilyen módosításokat jellemzően csak „felmenő rendszerben”, fokozatosan, megfelelő átmeneti szabályokkal lehet bevezetni.

A járulékfizetési elvből következik, hogy a pénzbeli ellátás összege – ha törvény kivételt nem tesz – arányban áll a biztosítottnak az ellátás fedezetére szolgáló járulék alapjául szolgáló jövedelmével [Tbj. 1. § (3) bek.]. A magyar TB rendszerben ugyanakkor az egészségügyi szolgáltatásokra (pl. orvosi ellátás) ez már nem vonatkozik, ezek a törvény szerint „azonos szakmai tartalommal illetik meg” a jogosultakat [Ebtv. 3. § (1) bek.]. Ez az ún. **szolidaritási elv**, amely alapján a magasabb járulékot fizetők nagyobb arányban járulnak hozzá az egészségügyi szolgáltatások finanszírozásához, anélkül, hogy magasabb színvonalú ellátást kapnának.

A TB finanszírozása ugyanakkor nem csak a biztosított járulékfizetésén alapul, hanem a **foglalkoztatót is terhelik befizetési kötelezettségek** [Tbj. 1. § (5) bek.]. Ilyen a szociális hozzájárulási adó, illetve egyéb, a jogosult által igénybe vett egyes ellátásokhoz való hozzájárulás (pl. a munkáltatói hozzájárulás táppénz esetén).

A Tbj. arra is lehetőséget ad, hogy külön törvény olyan fizetési kötelezettséget állapítson meg, amelynek megfizetése TB ellátásra való jogot nem keletkeztet, ha ez a szociális biztonsághoz, valamint a testi és lelki egészséghez való jog érvényesítése, valamint az egységes állami nyugdíjrendszer fenntartása érdekében szükséges [Tbj. 1. § (6) bek.]. Ez áttöri azt az elvet, hogy a TB finanszírozása járulékból történik, amely egyben az ellátásra való jogosultságot is megalapozza.

A TB **működtetése és fejlesztése állami feladat** [Tbj. 2. § (1) bek., Tny. 1. § (1) bek.]. A kötelező részvétel elvéből is következik, hogy ezt a társadalomszintű kockázatközösséget nem is lehetne működtetni az állam részvétele nélkül. Ez nem zárja ki, hogy legyenek olyan, hasonló logikájú gondoskodási rendszerek is, amelyekben az állam nem működik közre (pl. önszegélyező pénztárak, magánbiztosító társaságok).

A finanszírozás szempontjából kiemelten fontos az **állami garanciavállalás elve**, amely alapján az állam a TB ellátások fedezetét akkor is biztosítja, ha a TB kiadásai a bevételeket meghaladják [Tbj. 2. § (2) bek., Ebtv. 4. §, Tny. 2. § (2) bek.]. Nem fordulhat tehát elő, hogy a jogosult azért ne kapjon ellátást, mert az aktuális befizetések nem fedezik az ellátási igényeket (pl. ha egy adott évben nagyon sokan lesznek betegek, és rengeteg táppénz igény érkezik a TB-hez). Ilyen esetben az állam a központi költségvetésből egészíti ki a TB forrásait. Ez különösen fontos az elöregedő társadalmakban, ahol tendenciózan egyre kevesebb a járulékfizető, és egyre több a nyugellátásra jogosult Magyarországon erre a kiegészítésre jellemzően minden évben sor kerül.

A TB ellátásokkal kapcsolatos hatósági határozatokkal szemben biztosított a **jogorvoslati jogosultság**. Ez azonban 2020 márciusától nem a másodfokú szervhez beterjesztendő fellebbezést, hanem a közigazgatási per megindítását jelenti.

4. A biztosítási jogviszony felépítése

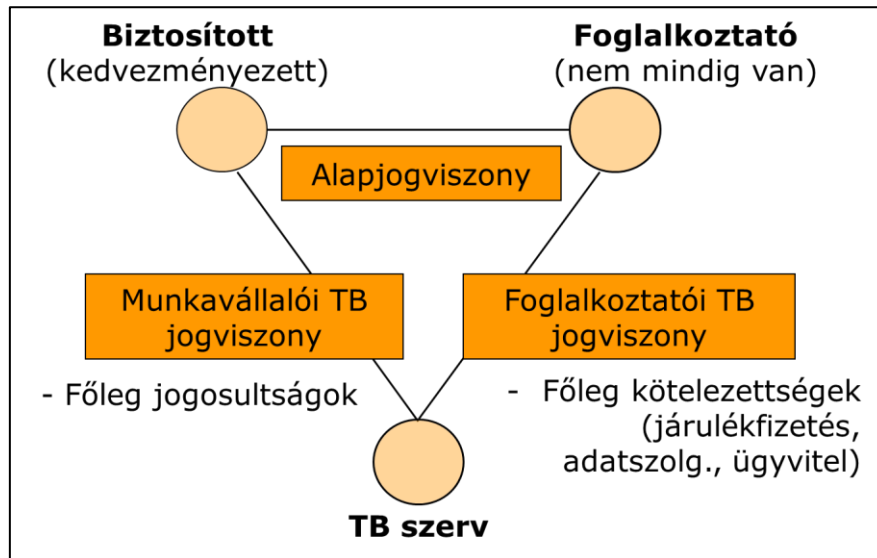
A biztosítási jogviszony mindig egy foglalkoztatási jogviszonyhoz kapcsolódik, arra épül, amit **alapjogviszonynak** nevezünk.

A biztosítási jogviszonynak **három alanya** van:

- a biztosított, aki az alapjogviszonyban álló munkát végző,
- a foglalkoztató, azaz az alapjogviszony munkáltatója és
- a társadalombiztosítási szerv.

A TB szerv és a biztosított közötti jogviszonyt munkavállalói TB jogviszonynak, a TB szerv és foglalkoztató kapcsolatát foglalkoztatói TB jogviszonynak nevezzük. Ebben a háromalanyú jogviszonyban a TB szervvel szemben a biztosítottat főként jogosultságok illetik meg (az egyes ellátások igénylésére), míg a foglalkoztatót elsősorban kötelezettségek terhelik (pl. a járulékok befizetése, bevallása, adatszolgáltatási és bejelentési kötelezettségek). Mindez ugyanakkor csak egy általános elméleti modell, amely nem minden esetben érvényesül a gyakorlatban. Például, egy egyéni vállalkozó biztosított esetén a munkavállalói és a foglalkoztatói jogviszony egybeolvad. Emellett a biztosított sem csak jogokat élvez, hanem kötelezettségek is terhelik (pl. az orvosi felülvizsgálatokon való megjelenés, a keresőtevékenység vagy az egészségi állapot változásának bejelentése).

A leírtakat az alábbi ábra összegzi.

5. A biztosítási jogviszony dinamikája

A biztosítási jogviszony szubszidiárius jellegéből következik, hogy dinamikáját az alapjogviszony dinamikája határozza meg. Azaz, **a biztosítási jogviszony főszabály szerint az alapját képező jogviszonnyal együtt létesül, módosul és szűnik meg** (Tbj. 8. §). Például, a felek munkaszerződést kötnek, amely szerint a munkaviszony kezdete szeptember 1. napja. E nappal a biztosítási jogviszony is létrejön. Ha a munkáltató a munkaviszonyt szeptember 15. napján próbaidőre hivatkozással azonnali hatállyal felmondja, a munkaviszony megszűnésének (a felmondás közlésének) napján a biztosítási jogviszony is megszűnik. Ugyanígy, az alapjogviszony módosítása is kihat a biztosítási jogviszonyra. Például, a munkabér változásával változik a járulékalapot képező jövedelem, ami kihat az igényelhető pénzügyi ellátások összegére.

Elképzelhető, hogy **egy adott személynek egyidejűleg több biztosítással járó alapjogviszonya is van**. Például, a heti 40 órás munkaviszonya mellett egy heti 8 órás részmunkaidős munkaviszonyt is fenntart. Ilyen esetben a biztosítás fennállását mindegyik jogviszonyában **külön-külön kell elbírálni** (Tbj. 9. §). Például, a részmunkaidős munkaviszonya felmondása esetén a másik munkaviszonyára tekintettel fennálló biztosítása fennmarad.

A biztosítási jogviszony és az alapjogviszony dinamikája ugyanakkor nincs minden esetben egymáshoz kötve.

- Ilyen esetet képeznek az ún. **passzív ellátások**. Ilyenkor a jogosult akkor is kap TB ellátást, amikor az alapjogviszonya már nem áll fenn. Például, az egészségbiztosítás természetbeni ellátásaira főszabály szerint a volt biztosított a biztosítási jogviszonyának megszűnését követő 45 napig még jogosult [Ebtv. 29. § (9) bek.]. Hasonlóan, az öregségi nyugdíj mellett a jogosult tipikusan nem tart fenn foglalkoztatási jogviszonyt, mégis jár neki a nyugellátás.

- A biztosítási jogviszony módosulhat az alapjogviszonytól függetlenül is. Így változnak a biztosított jogai és kötelezettségei az egyes ellátások igénybevételével, illetve a folyósítás megszüntetésével. Például, számos ellátás mellett tilos a keresőtevékenység. Hasonló eset, ha a foglalkoztató oldalán jogutódlás következik be. Ez az alapjogviszony fennállását nem érinti, de a foglalkoztató változása miatt új TB jogviszonyt jelent.

A biztosítási és az alapjogviszony közötti kapcsolat sajátos esete a **biztosítás szünetelése**. Ez akkor fordul elő, amikor az alapjogviszony fennáll ugyan, de abban szünetel a munkavégzés és így nincs járulékalapot képező jövedelem sem, például fizetés nélküli szabadság, vagy igazolatlan távollét okán. Ilyenkor a biztosítási jogviszony nem szűnik meg, de járulékfizetés hiányában úgy kell tekinteni, mintha az alapjogviszonyban álló személy nem lenne biztosított. Nem jár ugyanakkor a biztosítás szünetelésével, ha az alapjogviszonyban a biztosított munkavégzés hiányában is kap díjazást, vagy a szóban forgó időre TB ellátásban részesül (Tbj. 16. §).

Garanciális szabály, hogy ha a munkaviszonyt a munkáltató jogellenesen szüntetni meg, és a munkavállaló kérelmére azt a bíróság helyreállítja, akkor a jogellenes megszűnéstől a helyreállításig terjedő időszakot biztosítási jogviszonyban töltött időszakként kell tekinteni a helyreállítást követően keletkezett TB ellátások iránti igények elbírálásakor (Tbj. 15. §). Azaz, utólag úgy kell tekinteni, mintha a köztes időben is biztosított lett volna a munkavállaló. Ilyenkor tehát a munkaviszony utólagos helyreállításával a biztosítási jogviszony is helyreáll.

6. Az ellátások jogosultsági feltételeiről általában

Noha az egyes TB ellátások jogosultsági feltételei mindig speciálisak és igen különbözőek, néhány általános vonás kiemelhető.

Alaki szempontból a TB ellátás mindig **kérelemhez kötött**. Hivatalból TB ellátás nem állapítható meg.

Anyagi szempontból, alapvető feltétel, hogy a kérelmező **biztosított legyen** és bekövetkezzen a **biztosítási esemény**, amelyre az ellátás igényelhető. Például, a kérelmező a biztosítási jogviszonya fennállása alatt gyermeket szül, vagy keresőképtelen beteg lesz. A biztosítási események lehetnek komplexek, több tényállási elemből állók is. Például, a kérelmező 10 éven aluli gyermek nevel, aki beteg lesz, és az ő otthoni gondozása okán nem tud dolgozni.

A biztosítási esemény bekövetkezése jellemzően önmagában nem alapozza meg az ellátásra való jogosultságot. Ehhez további ún. **szekunder, vagy biztosítástechnikai feltételek** társulnak, amelyek az egyes ellátásonként mások és mások. Például, a kérelmező a biztosítási esemény bekövetkezése előtt már meghatározott ideig biztosított volt, illetve járulékot fizetett.

Végül, előfordulhatnak **negatív (kizáró) feltételek** is, amelyek mellett az ellátás nem állapítható meg, vagy a már megállapított ellátást meg kell szüntetni, illetve folyósítását fel kell függeszteni. A TB rendszerében jellemzően ilyen a keresőtevékenység. Ha a kérelmező a

biztosítási esemény ellenére is dolgozik, akkor nincs szüksége az ellátásra (pl. noha orvosi igazolása van arról, hogy beteg, mégis ellátja otthonról a munkáját).

7. Az ellátások mértékéről általában

A járulékfizetési elvből következően, a pénzbeli TB ellátások mértéke alapvetően a **járulék alapot képező jövedelemmel arányos**. Minél nagyobb kereset után fizet valaki járulékot, annál magasabb összegű ellátásra tarthat igényt. Ezért a TB ellátások – szemben a szociális ellátásokkal – nem csak a létminimum fenntartását, hanem a korábbi életvitel biztosítását célozzák.

Ez az elv azonban nem érvényesül maradéktalanul. Így egyes ellátások összege maximalizált (pl. gyermekgondozási díj, táppénz), azaz egy bizonyos összegnél akkor sem lehet magasabb, ha a járulék alapot képező jövedelem arányában több járna. Más esetekben a törvény minimális összeget is előír, azaz a minimum akkor is jár, ha járulék-arányosan kevesebbet kellene megállapítani (lásd pl. az öregségi teljes nyugdíj legkisebb összegét).

Különösen tartós ellátásoknál fontos, hogy bizonyos mechanizmusok gondoskodjanak az **ellátás reálértékének megőrzéséről**. Ilyen például a nyugdíjak kötelező emelése, amely szerint a nyugdíjat a megállapítás évét követően minden év januárjában a fogyasztói árnövekedésnek megfelelő mértékben emelni kell [Tny. 62. § (1) bek.]. Ezzel biztosítható, hogy az akár évekkel korábban megállapított összegű nyugdíj értéke nem veszik el. Hasonló hatása van a minimálbér emelésének is, egyes ellátások maximális összege ugyanis ehhez igazodik (pl. gyermekgondozási díj, táppénz). A minimálbér növekedésével így az ellátások igénybe vehető legmagasabb összege is nő.

Egyes esetekben az ellátások összegét a jogalkotó **ad hoc emelésekkel, vagy szigorításokkal** is befolyásolja (pl. a tizenharmadik havi nyugdíj ki- és visszavezetése).

8. A védett személyi kör

Kulcskérdés a TB szabályozásában, hogy pontosan mely személyekre terjed ki a hatálya, azaz kiket terhelnek a TB-vel kapcsolatos kötelezettségek, illetve – cserébe – kik jogosultak a TB ellátásaira. A TB által védett személyi kör az alábbi négy fő csoportra bontható:

- biztosítottak (Tbj. 6. §),
- egyes ellátásokra jogosultak (Tbj. 21–22. §),
- az előző két csoport hozzátartozói,
- megállapodás alapján jogosultságot szerzők (Tbj. 48–54. §).

a) A biztosítottak

Ez a csoport jelenti a TB hatálya alá tartozó klasszikus kört, azokat a személyeket ugyanis, akik valamilyen foglalkoztatási jogviszonyban állnak és az ebből elért jövedelmük után járulékot fizetnek. A Tbj. 6. §-a sorolja fel azokat a jogviszonyokat, amelyek biztosítási jogviszonnyal járnak.

A biztosítottak – ha törvény eltérően nem rendelkezik – a TB valamennyi ellátására jogosultságot szerezhhetnek (Tbj. 7. §).

A biztosítási jogviszonyt keletkeztető főbb jogviszonyok az alábbiak:

- a. **munkaviszony és a közsféra munkaviszony jellegű jogviszonyai** (pl. közalkalmazott, köztisztviselő, szolgálati jogviszonyok).

Fontos, hogy a biztosítás a munkaidő teljes- vagy részmunkaidős jellegétől függetlenül fennáll. Tehát, ha a munkavállaló heti négy órás részmunkaidőre létesít munkaviszonyt, azáltal is biztosítottá válik. Ugyanakkor a részmunkaidőből elért tipikusan alacsonyabb jövedelem természetesen kihat az ellátások összegére. Emellett, ha a biztosított járulékalapot képező jövedelme nem éri el a (teljes munkaidőre megállapított) minimálbért, akkor csak arányos szolgálati időt szerez a nyugdíjhoz (Tny. 39. §).

A munkaviszony jellegű jogviszonyokhoz kapcsolódik az ún. **járulékfizetési alsó határ** is. Ez azt jelenti, hogy ezekben a jogviszonyokban akkor is kötelező havonta a minimálbér 30%-a után megfizetni a társadalombiztosítási járulékot, ha a tényleges jövedelem ennél kevesebb [Tbj. 27. § (2) bek.]. Nem tilos például mindössze havi 10 órás munkaidőre létesíteni munkaviszonyt, havi 10.000 Ft munkabérrel, ám a járulék ekkor is a minimálbér 30%-a után lesz megfizetendő. A jogalkotó ezzel a szabállyal igyekszik elejét venni a „szürke foglalkoztatásnak”, amikor a munkáltató a valós munkaidőnél jóval rövidebb részmunkaidőre jelenti be a munkavállalót, és a különbözetre járó díjazás után nem fizeti meg a közterheket. A járulékfizetési alsó határ nem vonatkozik ugyanakkor az egyes TB ellátásokban részesülőkre, vagy a nappali tagozaton tanulmányokat folytatókra.

- b. **szövetkezet személyesen közreműködő tagja.**

Nem biztosítottak ugyanakkor a kifejezetten munkavégzési célból létrejövő szövetkezetek tagjai (lásd iskolaszövetkezetek, közérdekű nyugdíjas szövetkezetek, szociális szövetkezetek, kisgyermekkel otthon lévő szövetkezetei). Ezek a munkáltatók éppen azért tudnak jóval alacsonyabb bruttó bérköltséggel működni, mert a TB hatálya e jogviszonyokra nem terjed ki. A másik oldalról ugyanakkor, az e formában munkát végzők nem élvezhetik a TB jelentette védelmet, legfeljebb csak egyes szolgáltatásokra lehetnek jogosultak (lásd a következő pontban).

- c. **álláskeresési támogatásban részesülő személy.**

Aki átmenetileg munkanélküli lesz, de jogosult valamilyen álláskeresési támogatásra, annak folyósítási ideje alatt a TB minden szolgáltatására igényt tarthat.

- d. **egyéni vállalkozó, mezőgazdasági őstermelő.**

- e. **társas vállalkozó** (pl. a betéti társaság bel- és kültagja, a közkereseti társaság tagja, a korlátolt felelősségű társaság tagja, ha a társaság tevékenységében ténylegesen és személyesen közreműködik, és ez nem munkaviszony vagy megbízási jogviszony keretében történik).

- f. **egyházi szolgálati viszonyban álló egyházi személy.**

- g. **minden egyéb munkavégzésre irányuló jogviszony** (különösen megbízási és vállalkozási jogviszony), **illetve a választott tisztségviselők jogviszonyai** (pl. gazdasági társaság, vagy civil szervezet választott tisztségviselője, helyi önkormányzat megválasztott képviselője) akkor járnak biztosítási jogviszonnyal, ha a járulékalapot képező havi jövedelem az adott tevékenységből eléri a minimálbér 30%-át.

Fontos kivétel, hogy nem minősülnek ugyanakkor biztosítottak a **saját jogú nyugdíjasok**. Aki öregségi nyugdíjban részesül, akkor sem válik biztosítottá, ha nyugdíja mellett munkaviszonyát fenntartja, vagy új munkaviszonyt (illetve egyéb biztosítást keletkeztető jogviszonyt) létesít. Így jövedelme után nem kell TB járulékot fizetnie, de ellátásra sem jogosult (pl. keresőképtelenség esetén táppénzre).

b) Egyes ellátásokra jogosultak

A TB jelentette védelem nem korlátozódik a biztosítottakra. A Tbj. olyan személyeket is felsorol, akik bár nem fizetnek járulékot – azaz a biztosítási elvből eredően nem esnének a TB hatálya alá – szolidaritási okokból mégis megkapnak bizonyos ellátásokat. Mivel ezek a személyek nem járulékért „vásárolják” az ellátást, az egyes ellátásra jogosultak körét a jogalkotó tág mozgásteret élvezve módosíthatja, akár szűkítheti is.

A csoport elnevezéséből látható a további fő különbség a biztosítottakhoz képest. Míg a biztosítottak főszabály szerint minden TB ellátásra jogosultak, addig az e kategóriába eső személyek csak az ellátások egyes típusaira kapnak jogosultságot.

Ez alapján két csoportot különböztethetünk meg:

- **baleseti egészségügyi szolgáltatásra jogosultak.**
Ha e személyek a munkavégzéssel összefüggésben szenvednek balesetet, vagy betegednek meg, akkor a baleseti egészségügyi (természetbeni) ellátást megkapják. Ide tartoznak például a gyakorlati képzésben tanulók, egyes fogvatartottak, a közérdekű munkát, közérdekű önkéntes tevékenységet végzők.
- jóval népesebb csoport az **egészségügyi szolgáltatásra jogosultak**, akik a TB minden természetbeni egészségügyi ellátására jogot szereznek.
Ide tartoznak például a kiskorúak, a saját jogú nyugdíjasok, a fogvatartottak, a hajléktalanok, egyes TB és szociális ellátásban részesülők, illetve azok, akik a nyugdíjkorhatárt betöltötték és jövedelmük nem éri el a minimálbér 30%-át. Ez tehát azt jelenti, hogy egy magyar állampolgár kiskorú mindig jogosult az orvosi ellátásra, függetlenül a szülei TB jogállásától.
Az egészségügyi szolgáltatásra jogosultság megszerzése történhet az ún. **egészségügyi szolgáltatási járulék** megfizetésével is (Tbj. 43–47. §). Ez azokat terheli, akik más jogcímen nem lennének jogosultak az egészségügyi szolgáltatásra, és legalább egy éve van Magyarországon bejelentett lakcímük. Ilyen esetben a jogosultsághoz a költségvetési törvényben meghatározott, havi fix összegű egészségügyi szolgáltatási járulék megfizetése szükséges. Ez az összeg 2023-ban 9.600 Ft/hó, amelynek megfizetése kötelező (2022. évi XXV. törvény 74. §). Ennek a

viszonylag szerény összegnek a teljesítésével az illető bármely természetbeni egészségügyi ellátásra jogot szerez. Például, a születésétől fogva Magyarországon élő munkavállaló egyéves fizetés nélküli szabadságot kér a munkáltatójától, amely alatt biztosítása szünetel. Erre az időre az egészségügyi szolgáltatási járulékot kell megfizetnie, amellyel jogosultságot szerez az orvosi ellátásra. A törvény megengedi, hogy a járulék fizetését más személy (pl. a munkáltató) átvállalja. Fontos méltányossági szabály, hogy a járulékfizetés elmulasztása azonnal nem, csak hathavi hátralék felhalmozása esetén jár a szolgáltatásból való kizárással [Tbj. 46. § (2) bek.]. Az egészségügyi szolgáltatási járulék megfizetése ugyan kötelező, ám ez mégis egy kedvezmény szabály. Amint ugyanis a 4) pontban látni fogjuk, akinek nincs legalább 1 éve belföldi lakcíme, az ennél csak jóval költségesebben „vásárolhat” magának jogosultságot az egészségügyi szolgáltatásra.

c) Az a) és b) csoport hozzátartozói

Kivételesen lehetséges, hogy a TB ellátásait ne maga jogszerző, hanem rá tekintettel egy hozzátartozója vegye igénybe. Ez jelenleg a magyar rendszerben csak a hozzátartozói nyugellátásoknál fordul elő (részletesen lásd az VI. fejezetben).

d) Megállapodás alapján jogosultságot szerzők

Végül, mód van arra, hogy a fenti három kategóriába nem eső személyek is kapjanak bizonyos ellátásokat, ha kifejezetten erre irányuló megállapodást kötnek a TB szervvel. Ilyen esetben egy hatósági szerződés alapján egy bizonyos összeg befizetésével pótolhatják a hiányzó jogosultságukat valamely ellátásra. Ilyen megállapodás köthető:

- **nyugellátásra jogosító szolgálati idő és nyugdíjalapot képező jövedelem szerzése céljából.** Ilyen esetben a megállapodást kötő személy az általa megjelölt jövedelem, de legalább a minimálbér 22%-át fizeti meg járulékként, cserébe az adott időszak és jövedelem a nyugdíj szempontjából figyelembe veendő lesz. Például, a szerződést kötő fél két évvel áll a nyugdíjkorhatár betöltése előtt, de nem dolgozik. Annak érdekében, hogy ezt a két évet is szolgálati időként ismertethesse el és növelje a leendő nyugdíja alapját képező havi átlagkeresetét, megkötöti ezt a megállapodást.
- **szolgálati idő szerzése érdekében.** Ezt a megállapodást a nappali tagozatos felsőoktatási hallgatók köthetik, a tanulmányaik idejére, vagy azok, akik már betöltötték a nyugdíjkorhatárt és legfeljebb öt év hiányzik nekik az öregségi nyugdíjhoz szükséges minimális szolgálati idő eléréséhez, a hiányzó idő pótlására. Mindkét esetben a minimálbér 22%-a után kell a járulékot megfizetni. Például, a 67 éves személy 19,5 év szolgálati idővel rendelkezik, a nyugdíjjogosultság megszerzéséhez pedig vállalja, hogy fél évre megfizeti a minimálbér 22%-át járulékként.
- **egészségügyi szolgáltatás biztosítására.** Aki egyébként egészségügyi szolgáltatásra más jogcímen nem lenne jogosult, megállapodást köthet az ellátásra a minimálbér 50%-ának, vagy 18 éves kor alatt 30%-ának megfizetésével. A megállapodás megkötésére a megállapodást kötni kívánó személy egészségügyi állapotának

felmérését követően kerülhet sor. A megállapodás alapján egészségügyi szolgáltatás – a sürgősségi ellátás kivételével – a megállapodás megkötését követő 24. hónap első napjától jár, kivéve, ha a megállapodás megkötésével egyidejűleg az előírt járulék befizetése visszamenőleg 24 hónapra megtörtént. A megállapodás megkötésével tehát csak úgy lehet azonnal jogosulttá válni az ellátásra, ha ezt a viszonylag magas befizetést egyösszegben teljesíti a megállapodást kötő fél.

A társadalombiztosítási ellátásokra jogosultak csoportjai az alábbi táblázat összegzi. Az adott csoport jogosultsági körét a sötét sáv jelöli.

Egészségbiztosítási ellátások				Nyugdíjbiztosítási ellátások			
Egészségügyi szolgáltatások	Pénzbeli ellátások	Baleseti ellátások		Mégváltozott munkaképességű személyek ellátásai	Saját jogú ellátások	Hozzá tartozói ellátások	
		Baleseti egészségügyi szolgáltatás	Baleseti pénzbeli ellátás			Rendes	Baleseti
1) Biztosítottak (minden ellátásra jogot szereznek)							
2) Baleseti egészségügyi szolgáltatásra jogosult (baleseti természetbeni ellátások)							
3) Egészségügyi szolgáltatásra jogosultak							
4) A jogszerző hozzátartozói (hozzátartozói nyugellátások)							
5) Megállapodás alapján jogosultságot szerzők (egészségügyi szolgáltatások és nyugellátások)							

9. Felelősségi szabályok a társadalombiztosításban

A társadalombiztosítási jogban kétféle felelősségi forma merül fel:

- a jogalap nélkül felvett ellátásért való felelősség, és
- az ún. regressz, vagy visszakövetelési igény, ami nem más, mint a jogosult által jogszerűen igénybe vett ellátás költségeinek egy harmadik személyre való terhelése.

A felelősségi szabályok a két biztosítási ágazatban részben eltérőek. Az alábbiakban csak a szabályozás struktúráját, közös elvi alapjait mutatjuk be (Ebtv. 66–68/B. §, Tny. 84 –89. §).

A **jogalap nélkül felvett ellátásért** elsősorban **az ellátást felvett személy** felel. Egészségbiztosítási ellátás esetén a felvételtől számított 90 napig a felelősség objektív, azaz a felvevőtől akkor is visszakövetelhető, ha a jogalap nélküli ellátás igénybevételében felróhatóság nem terheli. A 90 nap lejártával visszakövetelésnek csak felróhatóság esetén van helye. Nyugdíjbiztosítási ellátásoknál objektív felelősség általában nincs, a felvevő felelőssége felróhatósági alapú. Például, ha a táppénzt felvett személyről kiderül, hogy az ellátás folyósítása alatt is végezte keresőtevékenységét és megkapta munkabérét, akkor

köteles az ellátást visszafizetni. Mivel magatartása felróható, a visszakövetelésnek 90 napon túl is helye van.

A jogalap nélkül felvett ellátásért nem csak az igénybevevő, hanem **a foglalkoztató, vagy az adott ellátást nyújtó egészségügyi szolgáltató** is felelősségre vonható. Erre akkor kerülhet sor, ha az ellátás jogalap nélküli megállapítása, illetőleg folyósítása az ő mulasztásának vagy a valóságtól eltérő adatszolgáltatásának a következménye. Például, a munkáltató annak ellenére tovább folyósítja a táppénzt a munkavállalónak, hogy ő már visszatért a munkába, és a munkáltatónak be is nyújtotta az orvosi igazolást, hogy már nem keresőképtelen. Az egészségügyi szolgáltatót terheli a felelősség, ha például megfelelő orvosi beutaló nélkül látta el a biztosítottat.

Az ellátott és a foglalkoztató, illetve az egészségügyi szolgáltató **közös felelőssége** is előfordulhat. Ilyen esetben a közrehatásuk arányában, ha ez nem állapítható meg, egészségbiztosítás esetén közrehatásuk arányában, nyugdíjbiztosításnál egyenlő arányban terheli őket a felelősség.

A **visszatérítési igények** lényege, hogy ne a társadalombiztosítást terhelje azoknak az ellátásoknak a költsége, amelyek szükségességéért (a biztosítási esemény előidézéséért) egy harmadik személy felelősségre vonható.

Ez a harmadik személy a legtöbb esetben az üzemi balesetért, vagy foglalkozási betegségért felelős **foglalkoztató**. A felelősség akkor érvényesíthető, ha a foglalkoztató vagy megbízottja a munkavédelmi szabályokban foglalt kötelezettségének nem tett eleget, illetve, ha ő vagy alkalmazottja (tagja) a balesetet szándékosan idézte elő (Ebtv. 67. §, Tny. 87. §). Például, ha a munkavállaló azért szenved munkahelyi balesetet, mert a munkáltató a legalapvetőbb munkavédelmi felszerelést sem biztosította, akkor a sérült által igénybe vett orvosi ellátás, kórházi kezelés, rehabilitáció stb., valamint a pénzübeli ellátások (baleseti táppénz) költségeit a munkáltatónak meg kell térítenie a TB szerv felé.

A foglalkoztatón kívül **bármely más személlyel szemben is** érvényesíthető a regressz igény, aki az egészségbiztosítási ellátásra jogosult személy betegségéért, keresőképtelenségéért, egészségkárosodásáért vagy haláláért felelős. A megtérítési kötelezettség olyan mértékben áll fenn, amilyen mértékben a felelősség megállapítható (Ebtv. 68. §, Tny. 88. §). Ilyen harmadik személy lehet például az, aki az ellátott személyi sérülését vétkezésen közúti balesetben, vagy egy italtölti verekedésben okozta.

III. Az egészségbiztosítás

1. Bevezetés

A TB egészségbiztosítási ágazata olyan **klasszikus társadalmi kockázatok** esetén nyújt ellátásokat, mint a betegség, a baleset, vagy a gyermekvállalás miatti távollét a munkából. Ez Magyarországon több szempontból is stratégiai fontosságú terület. Egyrészt, felmérések szerint Magyarországon meglehetősen rossz a lakosság egészségi állapota, és uniós összehasonlításban kirívóan alacsony az egy főre jutó egészségügyi kiadás is. Jelentős lemaradást mutat az uniós átlaghoz képest a születéskor várható élettartam, mind a nők, mind a férfiak esetén. Másrészt, a népességfogyásra tekintettel fontos, hogy a TB ellátások oldaláról is biztosított legyen a gyermekvállalási kedv növelése, megfelelő egészségügyi szolgáltatásokkal és a gyermeknevelés miatt a munkából kieső szülőknél nyújtott pénzbeli ellátásokkal.

Az egészségbiztosítás ellátásai az alábbi négy csoportba sorolhatóak.

- **Egészségügyi szolgáltatások**
- **Pénzbeli ellátások:**
 - csecsemőgondozási díj (csed)
 - gyermekgondozási díj (gyed)
 - örökbecsületi díj
 - táppénz
- **Baleseti ellátások:**
 - baleseti egészségügyi szolgáltatás
 - baleseti táppénz
 - baleseti járadék
- **Megváltozott munkaképességű személyek ellátásai:**
 - rokkantsági ellátás
 - rehabilitációs ellátás

Az egészségbiztosítás ellátásait igénybe vevők száma százszázalékos nagyságrendet jelent, minden nap. A jogosultak nagy száma és a szabályozás viszonylag bonyolult mivolta miatt fontos alapelv **a tájékoztatás elve**, amely szerint az egészségbiztosító tájékoztatja a biztosítottat jogairól és kötelezettségeiről, segítséget nyújt igénye érvényesítéséhez (Ebtv. 5. §). A TB szervnek tehát elő kell segítenie, hogy a jogosult a helyzetéhez képest legkedvezőbb ellátásokat tudja igénybe venni.

Az alábbiakban áttekintjük az egyes ellátás-csoportok általános szabályait, azzal, hogy a megváltozott munkaképességű személyekről a VII. fejezetben írunk részletesen.

2. Az egészségügyi szolgáltatások

Az egészségügyi szolgáltatások az egészségbiztosítás természetben igénybe vehető ellátásait jelentik. A természetbeni szolgáltatások – a **szolidaritási elv** alapján – azonos „szakmai tartalommal” illetnek meg minden jogosultat, függetlenül a járulékalapot képező jövedelem

mértékétől [Ebtv. 3. § (1) bek.]. Például, a keresőképtelen biztosítottakat ugyanabban a háziorvosi rendelőben látják el, szükség esetén a járóbeteg szakrendelést ugyanabban az intézményben vehetik igénybe, ám a keresőképtelenség idejére járó táppénz összegében már lehet különbség a kereseti viszonyok alapján.

A **természetbeni szolgáltatások speciális jogosultsági feltétele**, hogy az igénybevétel az egészségi állapot által indokolt legyen [Ebtv. 2. § (1) bek.]. Azaz, a biztosított státusz igazolása mellett – erre szolgál a társadalombiztosítási azonosító jel (TAJ-szám) – az is szükséges, hogy az adott szolgáltatás szakmailag (orvosi szempontból) szükséges legyen. Például, a jogosult az orvos által kiállított beutaló alapján vehet igénybe egy szakvizsgálatot, kezelést, vagy csak orvosi rendelvényre vásárolhat egy bizonyos gyógyszert. A természetbeni szolgáltatást olyan egészségügyi szolgáltatók nyújtják, amelyekkel az adott ellátásra a TB szerv előzetesen finanszírozási szerződést kötött.

Fontos, hogy bár a biztosítottakat és az egészségügyi szolgáltatásra jogosultakat minden természetbeni egészségbiztosítási ellátás megilleti, ez **nem jelenti azt, hogy mindegyik ellátás ingyenesen vehető igénybe**. A finanszírozás szempontjából az egészségügyi szolgáltatások több csoportba sorolhatóak, és ezek közül csak az egyik, amely térítésmentesen jár. Ide sorolhatók a háziorvosi, a járóbeteg és a fekvőbeteg ellátás, vagy például a különböző szűrővizsgálatok. Számos esetben azonban a szolgáltatás árát részben az igénybevevőnek kell fizetnie, például gyógyszerek és gyógyászati segédeszközök esetén.

A TB szervnek **méltányossági jogköre** is van az egészségügyi szolgáltatások körében, azaz – mérlegelési jogkörében, méltányosságból – térítésmentesen, vagy magasabb térítéssel is biztosíthat szolgáltatást az igénylőnek.

Speciális szabályok vonatkoznak a külföldön igénybe vett egészségügyi ellátások költségeinek megtérítésére (Ebtv. 27–28. §).

A természetbeni és pénzbeli ellátások nem átjárhatóak, nincs lehetőség arra, hogy a jogosult kérelmére a TB szerv a természetbeni ellátást pénzre váltsa.

3. Általában a pénzbeli ellátásokról

A pénzbeli ellátások a következők:

- csecsemőgondozási díj (csed): az újszülött gyermek gondozására igénybe vehető ellátás, főszabály szerint az anyának jár, fél évig.
- gyermekgondozási díj (gyed): a csed lejártá után a gyermek kétéves koráig jár, az apa vagy az anya veheti igénybe, mellette keresőtevékenység is végezhető.
- örökbefogadói díj: annak az örökbefogadó szülőnek jár, aki kétévesnél idősebb gyermeket fogad örökbe.
- táppénz: a keresőképtelenség (pl. betegség) miatt kiesett munkajövedelmet pótló ellátás.

A pénzbeli ellátásoknál a **biztosítási elv** érvényesül, azaz főszabály szerint az ellátás mértéke a fizetett járulékkal arányos [Ebtv. 2. § (2) bek.]. Ugyanakkor – a csecsemőgondozási díj kivételével – egyik pénzbeli ellátás összege sem haladhat meg egy bizonyos, törvényben

előírt mértéket, akkor sem, ha egyébként a járulékalap arányában ezt meghaladó összeg járna.

Az egészségbiztosítás pénzbeli ellátásai tipikusan hosszabb folyósítási idejűek. Ezért van jelentősége, hogy az ellátás iránti igény az igénybejelentés napjától **visszamenőleg legfeljebb hat hónapra érvényesíthető**. A már megállapított, de valamilyen okból fel nem vett ellátást pedig egy évig lehet kérni [Ebtv. 61. § (2) és (8) bek.]. A biztosított írásbeli kérelmére a csecsemőgondozási díj, az örökbefogadói díj, illetve a gyermekgondozási díj folyósítását **szüneteltetni** kell (erre általában valamilyen a folyósítást kizáró ok, például keresőtevékenység fennállása esetén kerül sor) [Ebtv. 61. § (9) bek.].

Az igénybevevők magas számából következő követelmény az is, hogy az ellátásokkal kapcsolatos ügyintézés a lehető legegyszerűbb legyen. Azok a munkáltatók, amelyek legalább 100 ellátásra jogosultat foglalkoztatnak, **ún. társadalombiztosítási kifizetőhelyként** működnek. Ez azt jelenti, hogy a munkáltató maga köteles a pénzbeli ellátásokkal kapcsolatos igényeket elbírálni, az ellátást megállapítani és folyósítani. A jogosult szempontjából ez nagyon kedvező, hiszen „házon belül” intézheti az ellátásokkal kapcsolatos ügyeit. Ahol nem működik TB kifizetőhely, vagy akinek nincs foglalkoztatója (pl. egyéni vállalkozó), ott elektronikus űrlapok teszik könnyebbé az adminisztrációt (Ebtv. 61. §).

Az Ebtv.-ben előírt keretek között az egészségbiztosítót **méltányossági jogkör** is megilleti a pénzbeli ellátások kapcsán (Ebtv. 50. §). Így méltányosságból:

- a biztosított részére akkor is megállapíthat ellátást, ha a biztosított az ahhoz szükséges biztosítási előzménnyel nem rendelkezik.
- a gyermek ápolása címén a törvényben előírthoz képest hosszabb ideig folyósíthat táppénzt,
- a 12 évesnél idősebb gyermek ápolásához is megállapíthat táppénzt,
- indokolt esetben **segélyt** állapíthat meg a biztosítottnak, vagy az egészségügyi szolgáltatásra jogosult személynek. Ez a jogcím idegen a biztosítási elven működő TB rendszerében, hiszen – az I. fejezetben leírtak alapján – a segély típusú ellátások rászorultsághoz, és nem munkavégzéshez, járulékfizetéshez kötődnek. Ezért alkalmazása csak kivételesen történhet, összege pedig tipikusan jóval szerényebb az egészségbiztosítás pénzbeli ellátásainál megszokotthoz képest.

4. A párhuzamos ellátások tilalma

Számos esetben előfordulhat, hogy egy jogosult akár többféle pénzbeli egészségbiztosítási ellátást is igénybe vehetne egyszerre. Főszabály szerint ez azonban tilos, **egy adott személy, ugyanazon biztosítási jogviszony alapján egyidőben csak egyféle pénzbeli egészségbiztosítási ellátást kaphat** (Ebtv. 39. §).

A törvény külön rendelkezésekkel azt is **tiltja, hogy a gyermek után járó ellátások halmozódjanak**. Ezek a szabályok a következők:

- A közös háztartásban élő gyermek után **csak az egyik szülő** kaphat pénzbeli ellátást. Például, hiába teljesülnek a gyed feltételei mindkét szülőnél, az ellátást csak az egyiküknek lehet folyósítani.

- A pénzbeli egészségbiztosítási ellátások **nem halmozódhatnak** az ugyanazon gyermekre tekintettel igénybe vett bizonyos **családtámogatási ellátásokkal**. Ez utóbbiak a gyermekgondozást segítő ellátás (gyes) és a gyermeknevelési támogatás (gyet). Ezek hasonló funkciójúak, mint a TB ellátások, de nem biztosítási alapon, hanem alanyi jogon járnak a szülőnek, és jóval szerényebb összeget jelentenek (lásd az XI. fejezetben). Ezért összeütközés esetén a szülőnek mindig a TB ellátást érdemes választani.
- A közös háztartásban élő **több gyermek után** járó TB ellátást és gyes, gyetet **ugyanazon szülő** veheti igénybe. Például, a 2,5 éves gyermek után családtámogatási ellátásként gyes, a féléves testvére után csed jár. A két különböző korú gyermek után igénybe vehető egyidejűleg kétféle ellátás, de mindkettőt ugyanannak a szülőnek kell felvennie.

A fenti tilalmakhoz **kivételek** is társulnak:

- ahogy már említettük, a különböző korú gyermekei jogán a szülő egyszerre igénybe vehet többféle ellátást is (de csak ugyanaz a szülő).
- ha az adott ellátás mellett nem kizárt a keresőtevékenység, és a biztosított keresőképtelen lesz, annak tartamára táppénzt, illetve baleseti táppénzt igényelhet. Például, a szülő gyermekére tekintettel gyedet kap, amely mellett azonban dolgozik is. Ha két hétig beteg lesz, akkor e két hétre a gyed mellett megkapja kiesett munkajövedelme pótlására a táppénzt is.
- a közös háztartásban élő gyermek esetén a szülők dönthetik el, melyikük vegye igénybe a gyermekápolási táppénzt. Ez tehát az is lehet, aki egy másik gyermekük után egyéb ellátást is kap, és az is, aki nem vesz igénybe ellátást. Például, a szülők egy egyéves és egy négyéves gyermeket nevelnek. Az egyéves gyermek után az anya vesz igénybe gyedet, apa dolgozik. Ha a négyéves gyermek megbetegszik, otthoni ápolása idejére a gyermekápolási táppénz bármelyikük (de csak egyikük) igényelheti.

5. A baleseti ellátásokról általában

Baleseti ellátás akkor jár, amikor **a baleset vagy a betegség összefügg a biztosított munkájával**. Ennek azért van jelentősége, mert a baleseti ellátások mindig **kedvezőbbek**, mint a nem baleseti ellátások. Ezért előzetesen meg kell vizsgálni, hogy az adott baleset vagy betegség összefügg-e a munkavégzéssel. Ennek minősítéséről a munkáltatónak (vagy az egészségbiztosítási szervnek) külön határozatot kell hozni, ami jogorvoslattal vitatható.

Háromféle baleseti ellátásról beszélhetünk.

- A baleseti egészségügyi szolgáltatás azt jelenti, hogy a biztosított minden természetbeni szolgáltatást térítésmentesen vehet igénybe.
- A baleseti táppénz az üzemi balesetből, vagy foglalkozási megbetegedésből eredő keresőképtelenség idejére jár. A folyósítás ideje és az ellátás mértéke is kedvezőbb, mint a rendes táppénzé.
- A baleseti járadék a hosszabb távon fennmaradó, jelentősebb egészségkárosodás mellett igénybe vehető pénzbeli ellátás.

A baleseti ellátások üzemi baleset, vagy foglalkozási megbetegedés esetén járnak, a törvény pontosan meghatározza mindkét alapfogalmat (Ebtv. 52. §).

Az **üzemi baleset** négy alaptípusra bontható:

- a foglalkozása körében végzett munka közben vagy azzal összefüggésben bekövetkező baleset. Ez az üzemi baleset „klasszikus”, egyben leggyakoribb esete. Például, a munkavállaló a munkaköre ellátása közben, a munkáltató által biztosított gép hibája miatt sérül meg.
- az ún. úti baleset, amely a munkába vagy onnan a biztosított lakására (szállására) menet közben következik be.
- a közcélú munka végzése során bekövetkező baleset.
- az a baleset, amely a biztosítottat egyes TB ellátások igénybevétele során éri. Például, a biztosított keresőképtelenségének megállapítása céljából vesz részt egy orvosi vizsgálaton, amikor a baleset bekövetkezik.

A **foglalkozási megbetegedés** a munkavégzés, illetve a foglalkozás gyakorlása közben bekövetkezett olyan heveny és idült, valamint a foglalkozás gyakorlását követően megjelenő vagy kialakuló idült egészségkárosodás, amely

- a munkavégzéssel, a foglalkozással kapcsolatos, a munkavégzés, a munkafolyamat során előforduló fizikai, kémiai, biológiai, pszichoszociális és ergonómiai kóroki tényezőkre vezethető vissza, vagy
- a munkavállalónak az optimálisnál nagyobb vagy kisebb igénybevételének a következménye.

A foglalkozási megbetegedéseknél sokszor nehéz a munkavégzéssel való összefüggés bizonyítása, hiszen számos olyan betegség van, ami a munkán kívüli életben is elkapható. Például, ha a munkavállaló megfázik, az éppúgy eredhet abból, hogy a munkahelyén huzatos irodában kell ülnie, mint abból, hogy meleg ruházat nélkül ment haza egy késő esti koncertről. Különösen sok bizonyítási nehézséggel járhat a második eset bizonyítása. Az optimális terhelésnél kisebb, vagy nagyobb igénybevétel elbírálása vita esetén aligha történhet meg szakértő bevonása nélkül.

A törvény bizonyos **kizáró szabályokat** is meghatároz. Így vannak olyan esetek, amikor a sérült bizonyos közrehatása miatt nem tarthat igényt a kedvezőbb baleseti ellátásokra. Hangsúlyozni kell azonban, hogy önmagában nem kizáró ok a sértett közrehatása. Például, ha a baleset, vagy betegség oka részben az, hogy a munkavállaló maga sem tartotta be a munkavédelmi szabályokat, ettől még igényt tarthat a baleseti ellátásokra.

Nem jár baleseti ellátás azonban akkor, ha az egészségsérelem:

- részben vagy egészben a biztosított alkohol vagy kábítószer általi – igazolt – befolyásoltsága miatt következett be,
- munkahelyi feladatokhoz nem tartozó, engedély nélkül végzett munka, engedély nélküli járműhasználat, munkahelyi rendbontás során, vagy
- (szállásról) munkába, illetőleg a munkából lakásra (szállásra) menet közben, indokolatlanul nem a legrövidebb útvonalon közlekedve, vagy az utazás indokolatlan megszakítása során történt, vagy
- azért következett be, mert az igénylő sérülését szándékosan okozta, vagy az orvosi segítség igénybevételeivel, illetőleg a baleset bejelentésével szándékosan késlekedett. (Ebtv. 53. §).

Említést érdemel, hogy a munkavégzéssel összefüggő egészségsérelemekre más szabályok vonatkoznak a **rokon jogterületeken**.

- Így a **munkajog** nem tesz különbséget a balesetek és betegségek között, hanem általában minden egészségsérelemből eredő kárigényért a munkáltató felel, amely a munkaviszonnyal összefügg. További fontos különbség, hogy a munkáltató kárfelelősségénél a munkavállaló vétkes közrehatását is vizsgálni kell, ami kármegosztásra adhat alapot.
- A **munkavédelmi jog** lényegében azonosan közelíti meg a baleset és a betegség fogalmát, ám a részletszabályok már különböznek (pl. az útibaleset megítélésében).

Így előfordulhat, hogy például egy munkába menet bekövetkezett baleset üzemi balesetnek minősül, de munkavédelmi szempontból nem munkabaleset, és – a sértett közrehatása miatt – a munkáltató kártérítési felelőssége is csak részben áll fenn.

IV. Az egészségbiztosítás pénzbeli ellátásai

Csecsemőgondozási díj

 Jogosultsági feltételek <ul style="list-style-type: none"> - Gyermek születése a biztosítás alatt (passzív jogosultság is lehet) - A jogosult az igénylést megelőző két évben 365 napot biztosított volt 	Kizáró feltételek <ul style="list-style-type: none"> - Keresőtevékenység (kivéve a nevelőszülői foglalkoztatási jogviszonyt)
 Ellátás időtartama <ul style="list-style-type: none"> - Szülési szabadság időtartama (24 hét) 	Ellátás mértéke <ul style="list-style-type: none"> - Az alap-jövedelem 100%-a

Ebtv. 40. § (1) Csecsemőgondozási díjra jogosult az a nő, aki a gyermeke születését megelőző két évben belül 365 napon át biztosított volt, és akinek a gyermeke

a) a biztosítás tartama alatt vagy a biztosítás megszűnését követő negyvenkét napon belül születik, vagy

b) a biztosítás megszűnését követően negyvenkét napon túl baleseti táppénz folyósításának az ideje alatt vagy a folyósítás megszűnését követő huszonnyolc napon belül születik.

(1a) A szülő nő csecsemőgondozási díjra való jogosultsága legkésőbb a gyermek születésének napjával, koraszülött gyermekekre tekintettel a szülési szabadság első napjával nyílik meg.

(2) A csecsemőgondozási díjra jogosultsághoz szükséges előzetes 365 napi biztosítási időbe be kell számítani

a) a biztosítás megszűnését követő baleseti táppénz, csecsemőgondozási díj, örökbefogadói díj, gyermekgondozási díj - kivéve a 42/E. § alapján megállapított gyermekgondozási díj - folyósításának az idejét,

b) köznevelési intézmény, a szakképző intézmény vagy felsőoktatási intézmény nappali tagozatán egy évnél hosszabb ideje folytatott tanulmányok idejéből 180 napot,

c) a rehabilitációs ellátás folyósításának idejét.

(3) A csecsemőgondozási díj a szülési szabadságnak megfelelő időtartamra jár. A csecsemőgondozási díj legfeljebb a gyermek születését követő 168. napig jár, kivéve a jogszabály szerint a koraszülött gyermekek esetében a szülési szabadságra vonatkozó rendelkezés alkalmazásakor. Ha a csecsemőgondozási díj iránti kérelem a szülés várható időpontját megelőző 28 napnál korábban kerül benyújtásra, akkor a kérelem elbírálására vonatkozó határidő a szülés várható időpontját megelőző 28. napon kezdődik.

(4) Az (1) bekezdésben foglaltakon túl csecsemőgondozási díjra – az (5) bekezdésben foglaltak figyelembevételével – jogosult

a) az a nő, aki a csecsemőt örökbefogadási szándékkal nevelésbe vette,

b) az – a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (a továbbiakban: Gyvtv.) 5. § sz) pontja szerinti – családbafogadó gyám, aki a csecsemőt végleges döntés alapján gondozza,

c) a csecsemőt gondozó vér szerinti apa, ha a gyermeket szülő nő az egészségügyi szolgáltató által - az e törvény végrehajtására kiadott kormányrendeletben meghatározott adattartalmú

nyomtatvány szerint - igazoltan, az egészségi állapota miatt kikerül abból a háztartásból, ahol a gyermeket gondozzák,

d) a csecsemőt gondozó vér szerinti apa, ha a gyermeket szülő nő meghal,

e) az a férfi, aki a csecsemőt örökbefogadási szándékkal nevelésbe vette, ha a gyermeket vele együtt örökbe fogadni szándékozó nő az egészségügyi szolgáltató által – az e törvény végrehajtására kiadott kormányrendeletben meghatározott adattartalmú nyomtatvány szerint – igazoltan, az egészségi állapota miatt kikerül abból a háztartásból, ahol a gyermeket gondozzák,

f) az a férfi, aki a csecsemőt örökbefogadási szándékkal nevelésbe vette, ha a gyermeket örökbe fogadni szándékozó nő meghal,

g) az a férfi, aki a csecsemőt egyedül vette örökbefogadási szándékkal nevelésbe,

h) a csecsemőt gondozó vér szerinti apa, ha a gyermeket szülő nő szülői felügyeleti joga megszűnt.

(5) A csecsemőgondozási díj

a) a (4) bekezdés *a)* és *g)* pontja szerinti esetben a gyermek gondozásba vételének napjától,

b) a (4) bekezdés *b)* pontja szerinti esetben a gyám kirendelésének napjától,

c) a (4) bekezdés *c)* és *e)* pontja szerinti esetben az igazoláson feltüntetett naptól a gyermeket szülő nő - igazolás szerinti - egészségi állapotának fennállásáig,

d) a (4) bekezdés *d)* és *f)* pontja szerinti esetben az elhalálozás napjától

e) a (4) bekezdés *h)* pontja szerinti esetben attól a naptól, amikortól a szülő nő felügyeleti joga megszűnt.

a gyermek születését követő 168. napig jár, ha a (4) bekezdés *a)*-*h)* pontja szerinti feltételek bármelyikének bekövetkezése napján az (1) bekezdésben meghatározottak a (4) bekezdés alapján jogosult személy tekintetében fennállnak.

Ebtv. 41. § Nem jár csecsemőgondozási díj a biztosítottnak, ha bármilyen jogviszonyban – ide nem értve a nevelőszülői foglalkoztatási jogviszonyt – keresőtevékenységet folytat.

Ebtv. 42. § (1) A csecsemőgondozási díj összege

a) a (2) és (3) bekezdés szerinti esetben a naptári napi alap 100%-a,

b) a (4) bekezdés szerinti esetben a naptári napi jövedelem 100%-a.

Gyermekgondozási díj

 <p>Jogosultsági feltételek</p> <ul style="list-style-type: none"> - Igénylő biztosított, vagy a biztosítása a csed folyósítása alatt szűnt meg - Gyermek születését, vagy az igényést megelőző két évben 365 napot biztosított volt - A gyermeket saját háztartásban neveli - Nagyszülőre speciális feltételek (Ebtv. 42/G. §) 	 <p>Kizáró feltételek</p> <ul style="list-style-type: none"> - Más rendszeres pénzbeli ellátást kap (kivéve csed, gyed, táppénz, baleseti táppénz, családtámogatás, álláskeresési ellátások) - Gyermek kikerül a háztartásból, vagy meghal <p>(DE: keresőtevékenység lehetséges!)</p>
 <p>Ellátás időtartama</p> <ul style="list-style-type: none"> - A csed lejártá után a gyermek két éves koráig - Ikrek esetében további egy évig 	 <p>Ellátás mértéke</p> <ul style="list-style-type: none"> - Az alap-jövedelem 70%-a, de legfeljebb a mimimálbér kétszeresének 70%-a (gyermekenként)

Ebtv. 42/A. § (1) Gyermekgondozási díjra jogosult

a) a biztosított szülő, ha a gyermek születését megelőző két éven belül 365 napon át biztosított volt,

b) az anya, valamint a 40. § (4) bekezdésében meghatározott személy, aki részére csecsemőgondozási díj került megállapításra és a biztosítási jogviszonya a csecsemőgondozási díjra való jogosultságának időtartama alatt megszűnt, feltéve, hogy a csecsemőgondozási díjra való jogosultsága a biztosítási jogviszonyának fennállása alatt keletkezett és a gyermek születését megelőző két éven belül 365 napon át biztosított volt, és a gyermeket saját háztartásában neveli.

(2) Az (1) bekezdés a) pontjának alkalmazásakor nem tekinthető szülőnek

a) a helyettes szülő,

b) a Gyvtv. 84. §-a szerinti gyermekvédelmi gyám és

c) a nevelőszülő, függetlenül attól, hogy a nála elhelyezett, gyermekvédelmi gondoskodás alatt álló gyermek tekintetében kirendelték-e gyámként.

[...]

(4) A gyermekgondozási díjra történő jogosultsághoz szükséges előzetes 365 napi biztosítási időbe be kell számítani

a) a biztosítás megszűnését követő baleseti táppénz idejét,

b) a köznevelési intézmény, a szakképző intézmény vagy felsőoktatási intézmény nappali tagozatán egy évnél hosszabb ideig folytatott tanulmány idejéből 180 napot,

c) a rehabilitációs ellátás folyósításának idejét.

Ebtv. 42/B. § (1) A gyermekgondozási díj legkorábban a csecsemőgondozási díj, illetőleg az annak megfelelő időtartam lejártát követő naptól a gyermek 2. életévének betöltéséig jár.

(1a) Ikergyermek esetén a gyermekgondozási díj a csecsemőgondozási díj, illetőleg az annak megfelelő időtartam lejártát követő naptól az (1) bekezdésben meghatározott időtartamot követően további 1 évig jár.

(1b) Ha a gyermekgondozási díj örökbe fogadott gyermekre tekintettel úgy kerül megállapításra, hogy az (1), illetve (1a) bekezdésben meghatározott időből kevesebb, mint 168 nap van hátra, akkor a gyermekgondozási díjat a megállapítását követően még 168 napig kell folyósítani, függetlenül attól, hogy a gyermek az (1), illetve az (1a) bekezdésben meghatározott életkort betöltötte.

Ebtv 42/C. § (1) Nem jár a gyermekgondozási díj, ha

a)

b) a jogosult a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény 4. § (1) bekezdés i) pontjában meghatározott egyéb rendszeres pénzellátásban részesül, ide nem értve a táppénzt, a baleseti táppénzt, a csecsemőgondozási díjat, az örökbefogadói díjat, a gyermekgondozási díjat, a gyermekgondozási támogatást, a jogosult nem ugyanazon gyermekre tekintettel megállapított gyermekek otthongondozási díját, a Tbj. szerinti álláskeresési támogatást, a rokkantsági ellátást és a rehabilitációs ellátást;

c) a gyermeket ideiglenes hatállyal elhelyezték, nevelésbe vették, továbbá ha harminc napot meghaladóan bentlakásos szociális intézményben helyezték el;

d) a gyermeket bölcsődében, mini bölcsődében, munkahelyi bölcsődében, családi bölcsődében vagy napközbeni gyermekfelügyeletben helyezték el, kivéve, ha a jogosult keresőtevékenységet folytat, nappali rendszerű oktatás keretében iskolában, szakképző intézményben tanul, vagy felsőoktatási intézményben nappali képzésben vesz részt, vagy az intézmény, ahol a gyermeket elhelyezték, rehabilitációs, habilitációs foglalkoztatást nyújt;

e) a jogosult letartóztatásban van vagy szabadságvesztést, elzárást tölt;

f)

g) a gyermek a gyermekgondozási díjra való jogosultság ideje alatt meghal, az elhalálozás időpontját követő hónap első napjától, vagy ha addig a halál időpontjától számítva 15 napnál kevesebb van hátra, akkor az elhalálozást követő 16. naptól;

h) ikergyermek esetében valamelyik gyermek

ha) a gyermekgondozási díjra való jogosultság ideje alatt meghal, azonos várandósságból született egynél több testvér hiányában a 42/B. § (1) bekezdésében meghatározott időpontot követően,

hb) a 42/B. § (1) bekezdésében meghatározott időtartamot követő 1 éven belül meghal, azonos várandósságból született egynél több testvér hiányában az elhalálozás időpontját követő hónap első napjától, vagy ha addig a halál időpontjától számítva 15 napnál kevesebb van hátra, akkor az elhalálozást követő 16. naptól.

(2) A 42/E. § (4a) bekezdése alkalmazásában nem minősül keresőtevékenységnek az ellátásra való jogosultság kezdőnapját megelőzően végzett tevékenységből származó jövedelem - ideértve a szerzői jog védelme alatt álló alkotásért járó díjazást és a személyi jövedelemadó-mentes tiszteletdíjat is -, ha az az ellátás folyósításának ideje alatt kerül kifizetésre.

(3) A gyermekgondozási díj az (1) bekezdés *g)* pontja szerinti esetben legfeljebb a 42/B. § (1) bekezdésében meghatározott időpontig, az (1) bekezdés *h)* pontja szerinti esetben pedig legfeljebb a 42/B. § (1a) bekezdésében meghatározott időpontig jár.

Ebtv. 42/D. § (1) A gyermekgondozási díj összege

a) a (2) és (3) bekezdés szerinti esetben a naptári napi alap 70%-a,

b)

de legfeljebb havonta a mindenkori minimálbér kétszeresének 70%-a.

[...]

(10) Ha a biztosított több gyermek után jogosult egyidejűleg gyermekgondozási díjra, úgy az (1) bekezdés szerinti maximális összeget gyermekeként kell megállapítani.

Ebtv. 42/G. § (1) A gyermekgondozási díjra a 42/A. § (1) bekezdése alapján jogosult személy (e § alkalmazásában a továbbiakban: alapjogosult) jogán annak vagy az alapjogosulttal együtt élő házasársának - ide nem értve a családbafogadó gyám házasársát - vér szerinti és örökbe fogadó biztosított szülője, továbbá a szülővel együtt élő biztosított házasárs (a továbbiakban együtt: nagyszülő) is jogosult a gyermekgondozási díjra, ha

a) a nagyszülő a gyermek születését megelőző két éven belül legalább 365 napon át biztosított volt,

b) a gyermek közös háztartásban élő mindkét szülője - egyedülálló alapjogosult esetében az alapjogosult - az ellátás nagyszülő részére történő folyósítása alatt a Tbj. 5. §-a szerinti jogviszony - ide nem értve a nevelőszülői foglalkoztatási jogviszonyt - alapján biztosítottként keresőtevékenységet végez,

c) a gyermeket az alapjogosult a saját háztartásában neveli, és abból a gyermek a nagyszülőhöz csak átmeneti jelleggel, napközbeni időszakokra kerül ki,

d) a gyermek közös háztartásban élő mindkét szülője - egyedülálló alapjogosult esetében az alapjogosult - írásban nyilatkozik arról, hogy egyetért a gyermekgondozási díj nagyszülő általi igénylésével és annak nagyszülő részére történő megállapításával, és

e) azon gyermekre tekintettel, aki után az e bekezdés szerinti ellátást megállapították, gyermekgondozást segítő ellátást nem folyósítanak.

(2) Az alapjogosult halála a nagyszülő részére már megállapított gyermekgondozási díjra való jogosultságot nem érinti.

(3) Nem jár gyermekgondozási díj, ha

a) a nagyszülő keresőtevékenységet folytat, kivéve, ha azt kizárólag az otthonában végzi,

b) a gyermeket napközbeni ellátást biztosító intézményben helyezték el,

c) a nagyszülő a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény 4. § (1) bekezdés i) pontjában meghatározott rendszeres pénzellátásban részesül, ide nem értve az otthonában végzett keresőtevékenység után járó táppénzt, baleseti táppénzt, a csecsemőgondozási díjat, valamint a különböző korú gyermek jogán járó gyermekgondozást segítő ellátást és gyermekgondozási díjat,

d) a nagyszülő tekintetében a 42/C. § (1) bekezdés e) pontjában foglalt körülmény áll fenn,

e) az alapjogosult gyermekgondozási díjra való jogosultsága megszűnik,

f) az (1) bekezdés d) pontja szerinti nyilatkozatot visszavonják.

(4) A nagyszülő részére megállapított gyermekgondozási díj naptári napi alapját és a folyósítandó ellátás összegét a nagyszülő jövedelméből, a 42/D. § (1)-(4) és (7)-(10) bekezdésében foglaltak figyelembevételével kell kiszámítani.

(5) A nagyszülő részére megállapított gyermekgondozási díj esetében a 39. § rendelkezései nem alkalmazhatók. Ha a gyermekgondozási díjat a nagyszülő részére megállapítják, a gyermek közös háztartásban élő szülője - egyedülálló alapjogosult esetén az alapjogosult - gyermekgondozási támogatásra és az egészségbiztosítás pénzbeli ellátásaira nem jogosult, kivéve a saját, illetve a gyermeke ápolására figyelemmel fennálló keresőképtelenségére tekintettel járó táppénzt.

(6) A gyermek közös háztartásban élő mindkét szülője - egyedülálló alapjogosult esetében az alapjogosult - az (1) bekezdés d) pontja szerinti nyilatkozatát valamennyi gyermekgondozási díjra jogosító gyermek tekintetében csak egy és ugyanazon nagyszülő vonatkozásában adhatja meg.

(7) Ha ugyanazon nagyszülő részére a gyermekgondozási díjra való jogosultságot az e §-ban foglalt feltételeknek megfelelő egy vagy több alapjogosult nyilatkozata alapján, több - nem ugyanazon várandósságból született - gyermekekre figyelemmel is megállapítják, a gyermekgondozási díjat számára gyermekenként kell megállapítani.

Hallgatói gyed

 <p>Jogosultsági feltételek</p> <ul style="list-style-type: none"> - Nem jogosult az általános szabályok szerint gyedre, - a gyermeke születését megelőző két éven belül államilag elismert felsőoktatási intézményben magyar nyelvű nappali képzésben legalább két félév aktív hallgatói jogviszonnal rendelkezik, - a gyermeke e hallgatói jogviszony fennállása alatt vagy a hallgatói jogviszony szünetelését, illetve megszűnését követő 1 éven belül születik, - a gyermeket saját háztartásában neveli, - magyar/ EGT állampolgár, - a szülés időpontjában rendelkezik magyarországi bejelentett lakóhellyel, - az anya jogosult, apa csak akkor, ha az anya meghalt, vagy nem felel meg a feltételeknek 	 <p>Kizáró feltételek</p> <ul style="list-style-type: none"> - Szülést követő 168. napig keresőtevékenységet végez (kivéve: nevelőszülői foglalkoztatási jogviszony)
 <p>Ellátás időtartama</p> <ul style="list-style-type: none"> - A gyermek születésétől a gyermek két éves koráig 	 <p>Ellátás mértéke</p> <ul style="list-style-type: none"> - Alapképzés: minimálbér 70%-a - Mester/doktori képzés: garantált bérminimum 70%-a - Ha van jövedelme: az alapján állapítandó meg

Ebtv. 42/E. § (1) A 42/A. § (1) bekezdésében foglaltakon túl gyermekgondozási díjra jogosult az a szülő nő is,

a) aki az alábbi feltételek mindegyikének megfelel:

aa) a 42/A. § alapján gyermekgondozási díjra nem jogosult,

ab) a gyermeke születését megelőző két éven belül államilag elismert felsőoktatási intézményben a külföldi állampolgárok számára hirdetett, idegen nyelven folyó képzés kivételével teljes idejű képzésben legalább két félév aktív hallgatói jogviszonnal rendelkezik azzal, hogy egy félévre csak egy aktív hallgatói jogviszony vehető figyelembe,

ac) a gyermeke az ab) alpont szerinti hallgatói jogviszony fennállása alatt vagy a hallgatói jogviszony szünetelését, illetve megszűnését követő 1 éven belül születik,

ad) a gyermeket saját háztartásában neveli,

ae) magyar állampolgár vagy másik EGT tagállam állampolgára, és

af) a gyermek születésének napján rendelkezik magyarországi bejelentett lakóhellyel; vagy

b) akinek

ba) gyermeke az e bekezdés alapján megállapított gyermekgondozási díj igénybevétele alatt, vagy annak megszűnését követő egy éven belül születik, és

bb) tekintetében az a) pont aa) és ad)-af) alpontjában meghatározottak fennállnak.

(2) Az (1) bekezdés alapján megállapított gyermekgondozási díj a gyermek születésének napjától a gyermek 2 éves koráig jár.

(3) Az (1) bekezdés szerinti gyermekgondozási díjra az (1) bekezdés szerinti jogosultsági feltételeknek megfelelő vér szerinti apa akkor jogosult, ha a szülő nő

a) meghal, vagy

b) az (1) bekezdés a) pont ab)-af) alpontjában vagy b) pont bb) alpontjában foglalt feltételek valamelyikének nem felel meg és a 42/A. § alapján gyermekgondozási díjra nem jogosult.

(4) A vér szerinti apa részére a gyermekgondozási díj a (2) bekezdésben meghatározott jogosultsági időből igénybe nem vett időszakra jár, de legfeljebb a gyermek 2 éves koráig.

(4a) A gyermek születését követő 169. napot megelőzően nem jár gyermekgondozási díj az (1) és (3) bekezdés alapján jogosult részére arra az időszakra, amikor bármilyen jogviszonyban - ide nem értve a nevelőszülői foglalkoztatási jogviszonyban végzett tevékenységet - keresőtevékenységet folytat.

(5) Az (1), illetve a (3) bekezdés alapján megállapított gyermekgondozási díj naptári napi összege

a) a felsőfokú alapképzésben, felsőfokú szakképzésben vagy felsőoktatási szakképzésben, valamint a szakirányú továbbképzésben részt vevő hallgató esetén a jogosultság kezdő napján érvényes minimálbér,

b) a mesterképzésben, egységes, osztatlan képzésben vagy doktori képzésben részt vevő hallgató esetén a jogosultság kezdő napján érvényes garantált bérminimum 70 százalékának harmincad része.

(6) Ha az (1), illetve a (3) bekezdés alapján gyermekgondozási díjra jogosult személy a gyermek születésének napján biztosított és a számítási időszakban rendelkezik legalább 120 naptári napi jövedelemmel, az ellátás összegét a 48. § (1) és (2) bekezdése alapján kell kiszámítani azzal, hogy az ellátás összege nem lehet kevesebb az (5) bekezdés a), illetve b) pontjában meghatározott összegnél, valamint nem lehet magasabb havonta a minimálbér kétszerese 70 százalékának harmincad részénél.

Örökbefogadói díj

 <p>Jogosultsági feltételek</p> <ul style="list-style-type: none"> - Biztosítási jogviszony fennállása - 2 éves elmúlt (ikrek: 3 éves) gyermeket örökbefogadási szándékkal nevelésbe vette - Megelőző két éven belül 365 napon át biztosított volt 	<p style="text-align: right;"></p> <p>Kizáró feltételek</p> <ul style="list-style-type: none"> - A gyermeket a gondozásba vétel időpontját megelőzően legalább egy éve folyamatosan saját háztartásában neveli
 <p>Ellátás időtartama</p> <ul style="list-style-type: none"> - A gyermek nevelésbe vételének napjától számított 168. napig 	<p>Ellátás mértéke</p> <p style="text-align: right;"></p> <ul style="list-style-type: none"> - Mint gyed (70%, de legfeljebb a minimálbér kétszeresének 70%-a)

Ebtv. 42/H. § (1) Örökbefogadói díjra jogosult az a biztosított, aki a második életévét betöltött gyermeket, illetve ikergyermek esetén a harmadik életévüket betöltött gyermekeket örökbefogadási szándékkal nevelésbe vette, feltéve, hogy a gyermek nevelésbe vételének napját megelőző két éven belül 365 napon át biztosított volt, és a gyermeket a gondozásba vétel időpontját megelőzően nem neveli legalább egy éve folyamatosan saját háztartásában.

(2) Az örökbefogadói díj a gyermek nevelésbe vételének napjától számított 168. napig jár a 48. § (1)-(3) bekezdése szerint megállapított összegben.

(3) Ha a naptári napi alap nem állapítható meg a (2) bekezdésben foglaltak szerint, akkor a naptári napi alap a jogosultság kezdőnapján érvényes minimálbér kétszeresének harmincad része azzal, hogy ha a biztosított naptári napi jövedelme a minimálbér kétszeresének harmincad részét nem éri el, az örökbefogadói díj összegének megállapításánál a biztosított tényleges jövedelmét kell figyelembe venni. Tényleges jövedelem hiányában a szerződés szerinti jövedelmet kell figyelembe venni.

(4) Az örökbefogadói díjra való jogosultság iránti kérelem elbírálása során a 40. § (2) bekezdését, a 42/C. § (1) bekezdés b)-g) pontját, a 42/D. § (1), (4) és (7)-(10) bekezdését alkalmazni kell azzal, hogy csecsemőgondozási díj, illetve gyermekgondozási díj alatt örökbefogadói díjat kell érteni.

(5) Az örökbefogadói díj a 42/C. § (1) bekezdés g) pontja szerinti esetben legfeljebb a (2) bekezdésben meghatározott időpontig jár.

Táppénz

 Jogosultsági feltételek <ul style="list-style-type: none"> - Biztosítási jogviszony fennállása (nincs passzív ellátás) - Keresőképtelenség 	 Kizáró feltételek <ul style="list-style-type: none"> - Más rendszeres pénzbeli ellátást kap - Együttműködési kötelezettségét megszegi
 Ellátás időtartama <ul style="list-style-type: none"> - Betegszabadság (15 munkanap/év) lejártá után (kivéve gyermekápolási táppénznél) - Folyamatos biztosítási időben (max. 30 nap megszakítás lehet) töltött napok számának megfelelő időre, de legfeljebb 1 évre - Megelőző 1 éven belüli keresőképtelenségek ideje egybeszámítandó - Gyermekápolási táppénz külön számítandó - Naptári napra jár 	 Ellátás mértéke <ul style="list-style-type: none"> - Alap-jövedelem 60%-a, legalább 2 éves folyamatos biztosítási idő esetén - Alap-jövedelem 50%-a, rövidebb biztosítási időnél, vagy fekvőbeteg-gyógyintézeti ellátás alatt - DE: naponta max. a havi min.bér kétszeresének 1/30-ad része

Ebtv. 43. § (1) Táppénzre jogosult az, aki a biztosítás fennállása alatt keresőképtelenné válik és a Tbj.-ben meghatározott mértékű társadalombiztosítási járulék fizetésére kötelezett.
 (2) Egyidejűleg fennálló több biztosítási jogviszony esetén a keresőképtelenséget és a táppénzre való jogosultságot, azok időtartamát, az ellátás mértékét, illetőleg összegét mindegyik jogviszonyban külön-külön kell megállapítani. E rendelkezés vonatkozik arra az esetre is, ha a több biztosítási jogviszony ugyanannál a foglalkoztatónál áll fenn.

Ebtv. 44. § Keresőképtelen,

- a) aki betegsége miatt munkáját nem tudja ellátni;
- b) aki várandóssága, illetőleg szülése miatt nem tudja munkáját ellátni;
- c) az anya, ha kórházi ápolás alatt álló egyévesnél fiatalabb gyermekét szoptatja;
- d) a szülő a tizenkét évesnél fiatalabb gyermeke kórházi kezelése időtartamára abban az esetben, ha a gyermeke mellett tartózkodik a fekvőbeteg-ellátást nyújtó intézményben;
- e) a szülő, aki tizenkét évesnél fiatalabb beteg gyermekét otthon ápolja és a gyermeket a saját háztartásában neveli;
- f) aki fekvőbeteg-gyógyintézeti ellátásban betegségének megállapítása vagy gyógykezelése miatt részesül;
- g) akit közegészségügyi okból foglalkozásától eltiltanak és más beosztást nem kap, vagy akit közegészségügyi okból hatóságilag elkülönítenek, továbbá aki járványügyi, illetőleg állat-egészségügyi zárlat miatt munkahelyén megjelenni nem tud és más munkahelyen (munkakörben) átmenetileg sem foglalkoztatható;
- h) a méltányosságból adható táppénz tekintetében a szülő,

ha) aki 12 éves, vagy annál idősebb, de 18 évesnél fiatalabb beteg gyermekét otthon ápolja, vagy

hb) a 12 éves, vagy annál idősebb, de 18 évesnél fiatalabb gyermeke kórházi kezelése időtartamára abban az esetben, ha a szülő a gyermeke mellett tartózkodik a fekvőbeteg ellátást nyújtó intézményben.

Ebtv. 45. § (1) A betegség okozta keresőképtelenség elbírálásánál az a foglalkozás, illetőleg az a munkakör az irányadó, amelyben a biztosított a keresőképtelenségét közvetlenül megelőzően dolgozott.

(2) A keresőképtelenség elbírálására az egészségügyi szolgáltató finanszírozási szerződésben nevesített orvosa és a keresőképtelenség elbírálására jogosító szerződést kötött orvos jogosult.

(3) A keresőképtelenség a vizsgálatra jelentkezés időpontjától eltérően, legfeljebb öt napra visszamenőleg is igazolható.

(3a) Visszamenőleges keresőképtelenségi igazolás esetén, orvosi dokumentáció alapján a kormányhivatal szakértő főorvosa - a (3) bekezdésben foglaltaktól eltérően - 30 napig visszamenőleg bírálhatja el a keresőképtelenséget.

(4) Kivételesen indokolt esetben - a (3) bekezdésben foglaltaktól eltérően - az orvosszakértői szerv a keresőképtelenséget a vizsgálatra jelentkezés időpontjától legfeljebb hat hónapra visszamenőleg is elbírálhatja.

Ebtv. 46. § (1) Táppénz a biztosítási jogviszony fennállásának időtartama alatt, a keresőképtelenség tartamára jár, legfeljebb azonban a táppénzre való jogosultság első napját közvetlenül megelőző [...] folyamatos biztosítási időszak alatt a Tbj. 6. §-ában meghatározott biztosításban töltött napoknak megfelelő számú napra,

a) de legfeljebb egy éven át;

b) egyévesnél fiatalabb gyermek szoptatása, illetve otthoni ápolása és - a gyermek fekvőbeteg-szakellátást nyújtó intézményben történő kezelése esetén - a fekvőbeteg-szakellátást nyújtó intézményben történő tartózkodás címén a gyermek egyéves koráig;

c) egyéves vagy annál idősebb, de háromévesnél fiatalabb gyermek otthoni ápolása és - a gyermek fekvőbeteg-szakellátást nyújtó intézményben történő kezelése esetén - a fekvőbeteg-szakellátást nyújtó intézményben történő tartózkodás címén évenként és gyermekenként a szülőnek nyolcvannégy naptári napon át;

d) hároméves vagy annál idősebb, de hatévesnél fiatalabb gyermek otthoni ápolása és - a gyermek fekvőbeteg-szakellátást nyújtó intézményben történő kezelése esetén - a fekvőbeteg-szakellátást nyújtó intézményben történő tartózkodás címén évenként és gyermekenként a szülőnek negyvenkettő, egyedülálló szülőnek nyolcvannégy naptári napon át;

e) hatéves vagy annál idősebb, de tizenkét évesnél fiatalabb gyermek otthoni ápolása és - a gyermek fekvőbeteg-szakellátást nyújtó intézményben történő kezelése esetén - a fekvőbeteg-szakellátást nyújtó intézményben történő tartózkodás címén évenként és gyermekenként a szülőnek tizennégy, egyedülálló szülőnek huszonnyolc naptári napon át.

(1a) Ha a biztosított szülő a gyermek ápolása címén igényel táppénzt, előzményként a gyermek előző születésnapjától a gyermek következő születésnapját megelőző napig eltöltött táppénzes napokat kell figyelembe venni.

(2) Az (1) bekezdésben foglaltaktól eltérően a biztosított, ha részére külön törvény rendelkezése szerint betegszabadság jár, a 44. § *a*) és *f*) pontjában említett

keresőképtelenség esetében táppénzre legkorábban a betegszabadságra való jogosultság lejártát követő naptól jogosult.

(3)

(4) Biztosításának a tartamára tekintet nélkül jár a táppénz annak, aki

a) tizennyolc éves kora előtt válik keresőképtelenné, vagy

b) iskolai tanulmányai megszűnését követő 180 napon belül biztosítottá válik, és keresőképtelenségéig megszakítás nélkül biztosított.

(5) Ha a biztosított a táppénzre való jogosultság első napját közvetlenül megelőző egy éven belül már táppénzben vagy a külképviselletekről és a tartós külszolgálatról szóló 2016. évi LXXIII. törvény 33. § (2) bekezdése szerinti díjazásban részesült, ennek időtartamát az újabb táppénz folyósításának időtartamába be kell számítani, kivéve, ha a biztosított a 44. § g) pontja alapján minősül keresőképtelennek.

(6) Az (5) bekezdés alkalmazásában nem számít előzménynek az az idő, amely alatt a biztosított

a) egyévesnél fiatalabb gyermek szoptatása,

b) beteg gyermek ápolása,

c) közegészségügyi okból foglalkozástól eltiltás, hatósági elkülönítés vagy a járványügyi, illetőleg állat-egészségügyi zárlat miatt részesült táppénzben.

Ebtv. 47. § (1) A táppénz - a (2) bekezdésben foglaltak kivételével - minden naptári napra jár, ideértve a szabadnapot, a heti pihenőnapot és a munkaszüneti napot is.

(2) Nem jár táppénz

a) a betegszabadság lejártát követő szabadnapra, heti pihenőnapra és munkaszüneti napra,

ha az ezen napokat követő első munkanapon a keresőképtelenség már nem áll fenn,

b) a táppénzre való jogosultság első napjának azon részére, amely alatt a biztosított keresőtevékenységet folytatott,

c) a gyermekgondozást segítő ellátás folyósításának az idejére, ide nem értve a segély mellett végzett munka alapján járó táppénzt,

d) a letartóztatás és a szabadságvesztés tartamára,

e) a saját jogú nyugdíj folyósításának időtartamára,

f) a korhatár előtti ellátás, a szolgálati járandóság, a táncművészeti életjáradék és az átmeneti bányászjáradék folyósításának az idejére, ide nem értve a korhatár előtti ellátás, a szolgálati járandóság, a táncművészeti életjáradék, illetve az átmeneti bányászjáradék mellett végzett munka alapján járó táppénzt.

(3) A táppénz folyósítását meg kell szüntetni, ha a jogosult az elrendelt orvosi vizsgálaton elfogadható ok nélkül nem jelent meg, vagy a keresőképesség elbírálásának ellenőrzése során a szakértő, illetve a felülvéleményező főorvos általi vizsgálatához nem járult hozzá. A szakértő, illetve a felülvéleményező főorvos - a kezelő orvos jelenlétében - a keresőképességet a jogosult tartózkodási helyén is ellenőrizheti. A táppénz folyósítását akkor is meg kell szüntetni, ha a táppénzre jogosult a keresőképességét elbíráló orvos utasításait nyilvánvalóan nem tartja be, illetve a gyógyulását tudatosan késlelteti.

Ebtv. 48. § (7) A táppénz összege

a) a táppénz alapjának 60%-a, ha a biztosított a 48/A. § (1) bekezdése szerinti folyamatos biztosítási időszak alatt rendelkezik legalább 730 - a Tbj. 6. §-a szerinti - biztosításban töltött nappal;

b) a táppénz alapjának 50%-a, ha a biztosított az a) pontban meghatározottnál kevesebb - a Tbj. 6. §-a szerinti - biztosításban töltött nappal rendelkezik;
c) a táppénz alapjának 50%-a a fekvőbeteg-gyógyintézeti ellátás tartama alatt, illetve a 44. § d) pontjában meghatározott esetben,
azzal, hogy táppénz egy napra járó összege nem haladhatja meg a jogosultság kezdő napján érvényes minimálbér kétszeresének harmincad részét.

Ebtv. 48/A. § (1) A biztosításban töltött idő akkor folyamatos, ha abban 30 napnál hosszabb megszakítás nincs. A 30 napi megszakítás időtartamába nem számít be a táppénz, a baleseti táppénz, a csecsemőgondozási díj, az örökbefogadói díj, a gyermekgondozási díj - kivéve a 42/E. § alapján megállapított gyermekgondozási díj - és a gyermekgondozást segítő ellátás folyósításának az ideje.

(2) A 48. § (2)-(4) bekezdése szerinti naptári napi átlag megállapításánál 180 napi folyamatos biztosításban töltött időként a Tbj. 6. §-ában meghatározott biztosításban töltött napokat lehet figyelembe venni. E szabály alkalmazásában a biztosítás akkor tekinthető folyamatosnak, ha abban 30 napnál hosszabb megszakítás nincs.

Az üzemi baleset és foglalkozási megbetegedés fogalma

Ebtv. 51. § (1) Baleseti ellátás üzemi baleset vagy foglalkozási betegség esetén jár.

(2) Baleseti ellátásként a sérültet baleseti egészségügyi szolgáltatás, baleseti táppénz és baleseti járadék illeti meg.

Ebtv. 52. § (1) Üzemi baleset az a baleset, amely a biztosítottat a foglalkozása körében végzett munka közben vagy azzal összefüggésben éri. Üzeminek minősül az a baleset is, amelyet a biztosított munkába vagy onnan lakására (szállására) menet közben szenved el (a továbbiakban: úti baleset). Üzemi baleset az is, amely a biztosítottat közcélú munka végzése vagy egyes társadalombiztosítási ellátások igénybevétele során éri.

(2) A társadalombiztosítási ellátás igénybevétele során bekövetkezett balesetek közül üzeminek az számít, amely a biztosítottat keresőképtelenségének vagy rokkantságának, továbbá az egészségkárosodás mértékének, rehabilitálhatóságának az elbírálása céljából elrendelt, illetőleg a keresőképesé váláshoz szükséges egyéb vizsgálaton vagy kezeléssel történt megjelenésével összefüggésben érte.

(3) Foglalkozási megbetegedés a munkavégzés, illetve a foglalkozás gyakorlása közben bekövetkezett olyan heveny és idült, valamint a foglalkozás gyakorlását követően megjelenő vagy kialakuló idült egészségkárosodás, amely

a) a munkavégzéssel, a foglalkozással kapcsolatos, a munkavégzés, a munkafolyamat során előforduló fizikai, kémiai, biológiai, pszichoszociális és ergonómiai kóroki tényezőkre vezethető vissza, vagy

b) a munkavállalónak az optimálisnál nagyobb vagy kisebb igénybevételének a következménye.

(4) Ha e törvény eltérően nem rendelkezik, üzemi baleseten a foglalkozási betegséget, üzemi

Ebtv. 53. § (1) Nem üzemi baleset az a baleset, amely

a) részben vagy egészben a balesetet szenvedett biztosított alkohol vagy kábítószer általi - igazolt - befolyásoltsága miatt következett be,

b) munkahelyi feladatokhoz nem tartozó, engedély nélkül végzett munka, engedély nélküli járműhasználat, munkahelyi rendbontás során, vagy
 c) a lakásról (szállásról) munkába, illetőleg a munkából lakásra (szállásra) menet közben, indokolatlanul nem a legrövidebb útvonalon közlekedve, vagy az utazás indokolatlan megszakítása során történt.

(2) Az, aki sérülését szándékosan okozta, vagy az orvosi segítség igénybevételével, illetőleg a baleset bejelentésével szándékosan késlekedett, az egészségbiztosítás baleseti ellátásaira nem jogosult.

Baleseti ellátások

Baleseti egészségügyi szolgáltatás

Ebtv. 54. § (1) Az üzemi balesetből vagy foglalkozási megbetegedésből (a továbbiakban együtt: üzemi baleset) eredő egészségkárosodás miatt támogatással rendelt gyógyszer, gyógyászati segédeszköz és gyógyászati ellátás árához, valamint a gyógyászati segédeszköz javítási díjához - amennyiben a támogatás mértéke a nulla százalékot meghaladja - százszázalékos mértékű támogatás jár.

(2) Az (1) bekezdés szerinti támogatás összege azonos a támogatással rendelhető gyógyszer, gyógyászati segédeszköz és gyógyászati ellátás - az igénybevételkor érvényes, külön jogszabály szerint a támogatás alapjául elfogadott - árával, illetve a gyógyászati segédeszköz javítási díjával.

(3) A biztosított térítésmentesen jogosult az üzemi balesetével közvetlenül összefüggő, a 23. § c) pontjában meghatározott fogászati ellátásra.

Baleseti táppénz

 <p>Jogosultsági feltételek</p> <ul style="list-style-type: none"> - Üzemi balesetből/foglalkozási betegségéből eredő keresőképtelenség - Biztosítás fennállása alatt, vagy annak megszűnése után 3 nappal következik be 	<p>Kizáró feltételek</p> <ul style="list-style-type: none"> - Baleseti járadékot kap
 <p>Ellátás időtartama</p> <ul style="list-style-type: none"> - 1 év, ami további 1 évvel meghosszabbítható 	<p>Ellátás mértéke</p> <ul style="list-style-type: none"> - Alap-jövedelem 100%-a - Úti balesetnél: alap-jövedelem 90%-a

Ebtv. 55. § (1) Baleseti táppénzre az jogosult, aki a biztosítás fennállása alatt vagy a biztosítás megszűnését követő legkésőbb harmadik napon üzemi baleset következtében keresőképtelenné válik.

(1a) Az üzemi baleset bekövetkeztekor egyidejűleg fennálló biztosítási jogviszonyok esetén a biztosított baleseti táppénzre abban a jogviszonyában jogosult, amelyben az üzemi baleset éri.

(1b) A biztosított baleseti táppénzre jogosult akkor is, ha ugyanabból a balesetből eredően ismételten keresőképtelenné válik.

(2) Keresőképtelen az, aki az üzemi balesettel összefüggő és gyógykezelést igénylő egészségi állapota miatt vagy gyógyászati segédeszköz hiányában munkát végezni nem tud.

(3) A baleseti táppénz - az előzetes biztosítási időre és táppénzfolyósításra tekintet nélkül - egy éven keresztül jár azzal, hogy a baleseti táppénz folyósítása legfeljebb egy évvel meghosszabbítható. Ha a biztosított balesetből eredő keresőképtelensége első napját közvetlenül megelőző egy éven belül a külképviselletekről és a tartós külszolgálatról szóló 2016. évi LXXIII. törvény 33. § (2) bekezdése alapján üzemi baleset vagy úti baleset jogcímen díjazásban részesült, a baleseti táppénz folyósítása időtartamába ezen időszakot be kell számítani.

(4) Nem jogosult baleseti táppénzre az, aki ugyanazon üzemi balesetből eredően baleseti járadékban részesül.

(5) A baleseti táppénzre való jogosultság megállapításánál a betegszabadságra vonatkozó rendelkezéseket nem kell alkalmazni.

(9) A baleseti táppénz összege azonos a [...] baleseti táppénz alapjának naptári napi összegével, úti baleset esetén annak 90%-ával.

Ebtv. 56. § (2) Társadalombiztosítási járulék fizetésére nem kötelezett biztosított, illetőleg baleseti ellátásra jogosult baleseti táppénze az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összege százötven százalékanak naptári napi összegével azonos, úti üzemi baleset esetén annak kilencven százalékával egyezik meg.

(6) Ha a biztosított foglalkozási betegség alapján jogosult baleseti táppénzre, az üzemi baleset napjának a foglalkozási betegség orvosilag megállapított napját kell tekinteni.

Baleseti járadék

 <p>Jogosultsági feltételek</p> <ul style="list-style-type: none"> - Üzemi balesetből/foglalkozási betegségből eredő, 14%-ot elérő egészségkárosodás 	 <p>Kizáró feltételek</p> <ul style="list-style-type: none"> - A megváltozott munkaképességű személyek ellátásaira lesz jogosult
 <p>Ellátás időtartama</p> <ul style="list-style-type: none"> - Baleseti táppénz kimerítése után - Max. 20%-os egészségkárosodásnál 2 év - 20% feletti egészségkárosodásnál időkorlátozás nélkül 	 <p>Ellátás mértéke</p> <ul style="list-style-type: none"> - Egészségkárosodás mértékétől függ (lásd alább a táblázatban)

A baleseti járadék a baleseti fokozatok alapján			
Baleseti fokozat	Egészségkárosodás	Összege a havi átlagkereset alapján	Ellátás időtartama
1.	14-20%	8%	Legfeljebb két évig
2.	21-28%	10%	Időkorlát nélkül
3.	29-39%	15%	
4.	40%-	30%	

Ebtv. 57. § (1) Baleseti járadékra az jogosult, akinek üzemi baleset következtében 13%-ot meghaladó egészségkárosodása keletkezett, de a megváltozott munkaképességű személyek ellátásai nem illetik meg, valamint nem a megváltozott munkaképességű személyek ellátásairól és egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXCI. törvény 31. §-a, továbbá 32. § (4) bekezdése alapján részesül öregségi nyugdíjban.

(1a) Az (1) bekezdésben meghatározott kizáró rendelkezést nem kell alkalmazni, ha a megváltozott munkaképességű személyek ellátásairól és egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXCI. törvény 31. §-a és 32. § (4) bekezdése alapján öregségi nyugdíjban részesülő személy üzemi balesete az öregségi nyugdíjkorhatár elérését követően fennálló biztosítási jogviszonya alatt következett be.

(2) Ha az egészségkárosodás mértéke a húsz százalékot nem haladja meg, a baleseti járadék legfeljebb két éven át, ha meghaladja, az egészségkárosodás tartamára időbeli korlátozás nélkül jár.

(3) A (2) bekezdéstől eltérően a szilikózisból és aszbesztózisból eredő és húsz százalékot meg nem haladó egészségkárosodás fennállása alatt a baleseti járadék időbeli korlátozás nélkül jár.

(4) A baleseti járadékra jogosultság azzal a nappal nyílik meg, amelytől az igénylő tizenhárom százalékot meghaladó egészségkárosodását megállapították. Ha az igénylő ezen a napon baleseti táppénzben részesül, a jogosultság a táppénz megszűnését követő nappal nyílik

meg. A (2) bekezdésben meghatározott két évet attól a naptól kell számítani, amelytől az 58. § (1) bekezdés a) pontja szerinti baleseti járadékot megállapították.

Ebtv. 58. § (1) A baleseti járadék mértéke az üzemi baleset okozta egészségkárosodás fokától függ. Az egészségkárosodás fokának megfelelően

- a) az 1. baleseti fokozatba tartozik az, akinek az egészségkárosodása 14-20 százalék,
- b) a 2. baleseti fokozatba tartozik az, akinek az egészségkárosodása 21-28 százalék,
- c) a 3. baleseti fokozatba tartozik az, akinek az egészségkárosodása 29-39 százalék,
- d) a 4. baleseti fokozatba tartozik az, akinek az egészségkárosodása 39 százalékot meghaladó mértékű.

(2) A baleseti járadék összege az (1) bekezdésben meghatározott fokozatok sorrendjében a havi átlagkereset nyolc, tíz, tizenöt, illetőleg harminc százaléka.

Ebtv. 60. § (1) A baleseti fokozat változása esetén a baleseti járadék összegét az új fokozatnak megfelelően módosítani kell.

(2) A baleseti járadékra jogosultság megszűnik, ha az egészségkárosodás a tizenhárom százalékot már nem haladja meg. Ha az egészségkárosodás a tizenhárom százalékot újból meghaladja, a baleseti járadékra jogosultság feléled.

(3) Az 1. fokozatú baleseti járadék két éven át történt folyósítása után a járadékra jogosultság akkor éled fel, ha az egészségkárosodás utóbb három hónapon át a húsz százalékot meghaladja. Ha az egészségkárosodás ismét huszonegy százalék alá csökken, a tizenhárom százalékot azonban meghaladja, a baleseti járadék ennek az állapotnak a tartamára - legfeljebb két éven át - újból jár.

V. A nyugdíjbiztosítás

1. Bevezetés, a nyugdíjrendszer felépítése

Az ember munkavégző képessége az öregedéssel csökken, ezt a társadalmi kockázatot kezeli a nyugdíjbiztosítás. Lényege, hogy az élet aktív szakaszában szerzett munkajövedelem egy részét járulékként befizetve az egyén jogot szerez magának arra, hogy idős korában a befizetéseivel arányos nyugdíjat kapjon, így fedezve megélhetését. A jogszerző idő tehát tipikusan nagyon hosszú (lefedti az élet teljes aktív időszakát), a folyósítás pedig a megállapítástól élethosszig tart. A nyugdíjnál ezért különösen előtérbe kerül a TB ellátásokra jellemző tulajdonszerű igény, azaz az ellátás szabályainak a jogosultakra kedvezőtlen megváltoztatása csak szigorú alkotmányos keretek között történhet.

Az időskori megélhetésről való gondoskodás azonban nem csak a TB nyugdíjrendszerén alapulhat. A modern nyugdíjrendszerek négy pillérét különíthetjük el, amelyek mind különböző logikán alapulnak:

- **0. pillér:** az állam a központi költségvetésből **alanyi jogon biztosít ellátást** minden, egy bizonyos életkort betöltött, rászorult polgára számára. Nem szükséges hozzá biztosítási jogviszony, viszont jellemzően alacsony összegű ellátást jelent. Ide tartozik a magyar rendszerben a szociális ellátásként igényelhető időskorúak járadéka.
- **1. pillér:** az egyén kötelező járulékfizetéssel szerez jogot a **klasszikus nyugellátásra**. A finanszírozás alapja a felosztó-kirovó rendszer, azaz az aktuális időszakban aktív járulékfizetők befizetéseiből fedezik az adott időszakban nyugellátásban részesülőknek járó kifizetéseket. Ezért a klasszikus nyugdíj nehezen tartható fenn olyan országokban, ahol a társadalom öregedik, és egyre kevesebb aktív korúnak kell finanszíroznia egyre több jogosult nyugellátását. Ezért fordul számos ország a következő pillérek felé.
- **2. pillér:** a járulékfizetés egy része a biztosított által választott **magánnyugdíjpénztárba** történik, amelyek piaci alapon versenyeznek egymással, és igyekeznek tagjaik befizetéseit a lehető legjobban befektetni, kamatoztatni, ezáltal minél magasabb hozamot fizetni. A magánnyugdíjpénztári tagság kötelező, de a biztosított megválaszthatja meg, melyik szolgáltatóval szerződik, hova fizeti a járulékait. A finanszírozás tőke-fedezeti elven működik, tehát befizetés egy egyéni számlára kerül, és minden jogosult a saját korábbi befizetéseit (és hozamait) kapja vissza majd a nyugdíjjogosultság megnyíltával. Előnye, hogy nem kitett a TB nyugdíjnál jelzett demográfiai változásoknak, hátránya viszont, hogy a magánnyugdíjak gazdálkodásában lehet piaci kockázat. Magyarországon a kötelező magánnyugdíjpénztári tagság 2011-ben megszűnt, és új tagok sem léphetnek be.
- **3. pillér:** az **önkéntes nyugdíjpénztárak** kiegészítik a fentiek szerinti rendszert. Működésük a magánnyugdíjpénztárakéval egyező (tőke-fedezeti elv), de ebben nem kötelező a részvétel. Az egyén döntésén múlik, hogy a kötelező járulékfizetés mellett gyűjti-e megtakarításait egy önkéntes nyugdíjpénztárban. Ezt az öngondoskodást az állam adókedvezményekkel támogathatja. Ez a pillér Magyarországon is elérhető (lásd az Önkéntes Kölcsönös Biztosító Pénztárakról szóló 1993. évi XCVI. törvényt).

A nyugdíjbiztosítás csak pénzbeli ellátásokat nyújt, amelyek két csoportba sorolhatók:

- **saját jogú ellátások:** ebben az esetben a jogszerző maga kapja az ellátást.
- **hozzátartozói ellátások:** itt a jogszerző és a kedvezményezett elválik egymástól, a jogszerző halálával egy túlélő hozzátartozója részesül nyugellátásban.

A saját jogú ellátás **halmozódhat** hozzátartozói ellátással. Ha azonban valaki egyidejűleg több hozzátartozói nyugellátásra jogosult, csak az egyikre tarthat igényt, a többi folyósítását szüneteltetni kell (Tny. 44/E. §). Például, egy már saját jogú nyugdíjban részesülő személy felveheti elhunyt házastársa jogán az özvegyi nyugdíjat is. Ha egy 12 éves gyermek mindkét szülője meghal, akkor viszont csak az egyikük után kaphat árvaellátást.

2. A saját jogú nyugellátások

Saját jogú ellátásként a hatályos jog csak az öregségi nyugdíjat biztosítja.

Ennek háromféle esete van (Tny. 18. §):

- öregségi teljes nyugdíj,
- öregségi résznyugdíj és
- a nők kedvezményes öregségi nyugdíja („nők 40 nyugdíj”).

Az **öregségi teljes nyugdíjra** az jogosult, aki betöltötte a nyugdíjkorhatárt és legalább 20 év szolgálati időt szerzett.

Az **öregségi résznyugdíjhoz** szintén szükséges a korhatár betöltése, de elegendő 15 év szolgálati idő is. Az öregségi teljes- és résznyugdíjra azonos szabályok vonatkoznak, azzal, hogy a résznyugdíjnak nincs jogszabályban meghatározott legkisebb összege.

A korhatár betöltése alól jelenleg egyedül a **nők kedvezményes öregségi nyugdíja** ad felmentést. Eszerint öregségi teljes nyugdíjra jogosult az a nő is, aki legalább 40 év jogosultsági idővel rendelkezik („nők 40 nyugdíj”). Fontos, hogy itt máshogy számítandó a jogszerző idő, ezért szól a szabály „jogosultsági időről” és nem szolgálati időről (elsősorban, a gyermekgondozással töltött éveket kell szigorúbban figyelembe venni).

Az öregségi nyugdíj jogosultsági feltételeit és a nyugdíjkorhatárt az alábbi táblázatok foglalják össze.

Az öregségi nyugdíj jogosultsági feltételei					
nyugdíjkorhatár betöltése			szolgálati idő megszerzése		
főszabály: 65. év	1957 előtt születetteknél alacsonyabb (lásd alább)	korhatárra tekintet nélkül jár: „nők 40 nyugdíj”	öregségi teljes nyugdíj: 20 év	öregségi résznyugdíj: 15 év	„nők 40 nyugdíj” 40 év „jogosultsági idő”

Az öregségi nyugdíjkorhatár	
Születés időpontja	Korhatár
1952. január 1-je előtt	62. életév
1952	62. életév + 183 nap
1953	63. életév
1954	63. életév + 183 nap
1955	64. életév
1956	64. életév + 183 nap
1957, vagy ez után	65. életév

3. A szolgálati idő

A nyugdíjjogosultsághoz tehát bizonyos mértékű szolgálati idő megszerzése szükséges, amely nélkül nyugdíj nem igényelhető. Emellett a szolgálati idő mértéke kihat a megállapított ellátás összegére is: minél több szolgálati időt szerez a biztosított, annál magasabb lesz a nyugdíja.

A szolgálati idő olyan **jövedelemszerző tevékenység végzésének ideje, amely után az előírt nyugdíjárulékot a biztosítottól levonták (megfizették)** [Tny. 37. § (1) bek.].

A szolgálati idő nem függ a munkaidő mértékétől, tehát a részmunkaidőben dolgozók is teljes szolgálati időt szerezhhetnek. Ugyanakkor, ha az alapjogviszonyból elért nyugdíjárulék-alapot képező kereset **nem éri el a minimálbért**, akkor a biztosítási időnek **csak az arányos időtartama** vehető szolgálati időként figyelembe (Tny. 39. §). Például, ha a részmunkaidős munkavállaló havi munkabére a minimálbér fele, akkor a jogviszony fennállása idejének csak a fele számít szolgálati időnek.

Hasonló szabály, hogy **az egészségügyi dolgozók ún. kiegészítő szolgálati időt szerezhhetnek** a heti 48 órát meghaladó önként vállalt többletmunkavégzés időtartamára (Tny. 43/A. §). Ez hozzáadódik az általános szabályok szerinti szolgálati időhöz a nyugdíj mértéke meghatározásakor. Például, az az egészségügyi dolgozó, aki az adott hónapban heti 48 óra munkaidőt és további 8 óra önként vállalt többletmunkát teljesített, egy hónap és 4 nap szolgálati időt szerez.

A törvény **szolidaritási okokból néhány további időszakot** is elismer szolgálati időnek, amely a főszabály alapján nem lenne az (pl. mert nem kapcsolódik hozzá jövedelemszerző tevékenység, vagy járulékfizetés). Ide tartozik például:

- a katonai (polgári) szolgálat ideje,
- egyes pénzbeli ellátások folyósításának ideje (pl. csed, gyed, táppénz, gyes),
- a munkaviszony jogellenes megszűnésétől annak helyreállításáig, vagy az utóbbi mellőzése esetén a jogellenesség jogerős megállapításáig eltelt idő (Tny. 38. §, 40. §).

Ugyanakkor **nem jelentenek szolgálati időt** az alábbiak:

- az 1998. január 1-je után folytatott a felsőfokú, nappali képzésben folytatott tanulmányok ideje (azonban hozzátartozói nyugdíjakhoz ez az időszak is figyelembe veendő, Tny. 41. §).

- a fizetés nélküli szabadság, vagy a munkavégzés alóli mentesítés időtartama, (nyugdíjjárulék alapjául szolgáló kereset hiányában),
- a letartóztatás, a szabadságvesztés tartama (kivéve, ha utóbb felmentik, vagy a büntetőeljárást megszüntetik),
- a saját jogú nyugellátás mellett folytatott keresőtevékenység időtartama (Tny. 41–42. §).

A szolgálati időt **naptári naponként** kell számításba venni és 365 naptári napot kell egy évnek tekinteni, kerekítésnek nincs helye. Ha az igénylőnek egyidőben több biztosítási jogviszonya is fennállt, **ugyanazt az időtartamot akkor is csak egyszer** lehet számításba venni [Tny. 43. § (1) bek.].

A fentiekből is láthatóan, a **szolgálati idő igazolása**, számítása igen összetett feladat. Ez alapvetően a TB szervek saját nyilvántartásai alapján történik. Helye van azonban egyéb bizonyítási eszközöknek is, például akkor, ha a munkáltató mulasztása okán egy adott időszakra hiányzik a biztosítási jogviszony fennállásának bejelentése. A bizonyítás ilyen esetben bármely hitelt érdemlő módon történhet, de elsősorban a foglalkoztató által kiállított egykorú eredeti okirattal lehet eredményes [Tny. 43. § (2) bek.].

A jogosultakra kedvező garanciális szabály, hogy ha a biztosítás ténye, illetőleg a biztosítással járó jogviszony időtartamára vonatkozó adatok a TB nyilvántartásaiból megállapíthatók, azonban a nyugdíjjárulék levonásának ténye nem bizonyítható, akkor **a nyugdíjjárulék levonását vélelmezni kell** [Tny. 37. § (3) bek.]. Így az adott időszak szolgálati időnek ismerendő el.

A szolgálati idővel kapcsolatos legfontosabb tudnivalókat az alábbi táblázat összegzi.

A szolgálati idő			
Főszabály szerint	Arányos szolgálati idő elismerése	Szolidaritási okokból elismert szolgálati idő	Nem szolgálati idő
Olyan jövedelemszerző tevékenység végzésének ideje, amely után az előírt nyugdíjjárulékot levonták (megfizették).	Ha a járulékalapot képező jövedelem a minimálbérnél kevesebb (pl. részmunkaidő esetén). Egészségügyi dolgozók kiegészítő szolgálati időt szerezhetnek.	- Katonai (polgári) szolgálat ideje - Egyes ellátások ideje (pl. csed, gyed, táppénz, gyes) - Jogellenes munkaviszony megszüntetésnél a helyreállításig, vagy ennek mellőzésekor a jogerős megállapításig terjedő idő	- 1998 után a felsőfokú nappalis tanulmányok ideje (csak hozzátartozói nyugdíjnál számít) - fizetés nélküli szabadság ideje - letartóztatás, szabadságvesztés - saját jogú nyugdíjasként végzett keresőtevékenység

4. A nyugdíj mértéke

A nyugdíj kiszámítására igen összetett szabályrendszer vonatkozik, amelynek az alábbiakban csak az alapjait tekintjük át.

Általánosságban, a nyugdíj mértéke:

- a nyugdíjárulék alapját képező havi átlagkeresethez és
- az elismert szolgálati időhöz igazodik [Tny. 2. § (3) bek., 20. § (1) bek.].

Az ellátás összege a havi átlagkereset bizonyos százaléka, a szorzószám a megszerzett szolgálati időtől függ. Ezt a Tny. 2. melléklete határozza meg. Például, ha az igénylő a teljes nyugdíjhoz megkövetelt, minimális 20 év szolgálati idővel rendelkezik, a nyugdíj mértéke a havi átlagkeresete 53%-a lesz. 35 év szolgálati időnél a szorzószám már jóval kedvezőbb (73%).

A nyugdíj mértékének meghatározása a szolgálati idő alapján (kivonat)	
Szolgálati idő (év)	Havi átlagkereset százaléka
15	43
20	53
25	63
30	68
35	73
40	80
45	90
50 vagy több	100

A nyugdíj számításánál figyelembe vett havi átlagkereset nem a nyugdíjjogosultság beálltát közvetlenül megelőző időszakra, hanem lényegében a teljes aktív életre kiterjedően számítandó. A Tny. végrehajtási rendelete határozza meg, hogy a korábbi években elért kereset milyen aktuális összegnek feleltethető meg. Ezek az ún. **valorizációs szorzószámok**, amelyekkel az adott évben megszerzett jövedelmet szorozni kell. Például, 2023-ban az 1980-as évhez tartozó szorzószám 91,059; a 2000-es évé pedig 6,169 [168/1997. (X. 6.) Korm. rendelet 2. számú melléklet].

A nyugdíj mértékének meghatározásában azonban a biztosítási elv nem érvényesül maradéktalanul, azaz a havi átlagkereset és a megszerzett szolgálati idő mellett bizonyos szolidaritási célú szabályok is szerephez jutnak.

- Egyrészt, jogszabály meghatározza **az öregségi teljes nyugdíj legkisebb összegét (minimálnyugdíj)**, amelynél az ellátás nem lehet kevesebb. Ez az összeg 2009 óta változatlan, 28.500 Ft. Kivételt képez, ha maga a havi átlagkereset kisebb ennél az összegnél, amely esetben a nyugdíj összege megegyezik az átlagkeresettel [Tny. 20. §

(3) bek., 168/1997. (X. 6.) Korm. rendelet 11. §]. Az öregségi résznyugdíjra a minimál nyugdíj nem vonatkozik.

- Másrészt, **a magasabb jövedelműek** – szolidaritási okokból – **csak kisebb arányban kapnak ellátást**. Eszerint, ha az öregségi nyugdíj alapját képező havi átlagkereset 372.000 Ft-nál több, akkor:

a) a 372.001 és 421.000 Ft közötti átlagkeresetrész (max. 49.000 Ft) 90%-át,

b) a 421.000 Ft feletti átlagkeresetrész 80%-át

kell az öregségi nyugdíj megállapításánál figyelembe venni [Tny. 22. § (11) bek.].

Például, ha az igénylő havi átlagkeresete 1.000.000 Ft, akkor a nyugdíj összege szempontjából figyelembe vehető összeg:

372.000 Ft 100%-a, azaz 372.000 Ft

49.000 Ft 90%-a, azaz 44.100 Ft

579.000 Ft 80%-a, azaz 463.200 Ft.

A figyelembe veendő havi átlagkereset így 879.300 Ft lesz, noha a nyugdíjárulékot a teljes 1.000.000 Ft után kellett megfizetni.

Főszabály szerint az öregségi nyugdíj összege az annak alapját képező havi átlagkeresetnél több nem lehet. Kivételt képez az ún. nyugdíjnövelés (lásd még alább, a nyugellátás melletti munkavégzésről szóló pontban).

A nyugellátás a megállapításától élethosszig illeti meg a jogosultat, a folyósítás ideje így nem ritkán évtizedeket is átfoghat. Ezért fontos **a nyugdíjak kötelező emelése** (indexálása), amely szerint a nyugdíjat a megállapítás évét követően minden év januárjában a fogyasztói árnövekedésnek megfelelő mértékben emelni kell [Tny. 62. § (1) bek.].

A nyugdíjak mértékét befolyásolhatják kevésbé a rendszerbe épült, vagy ad hoc intézkedések is. Ilyennek tekinthető a 2021-től 2024-re fokozatosan bevezetett **13. havi nyugdíj**. Eszerint, aki a tárgyévet megelőző év legalább egy napjára, valamint a tárgyév januárjára TB nyugellátásban részesül, jogot szerez a 13. havi nyugdíjra is. Ha a jogosult több nyugellátást kap (pl. saját jogú és özvegyi nyugdíj), akkor minden ellátása után megkaphatja ezt a juttatást is (Tny. 6/A. §). Láthatóan, ez a jogintézmény nem illeszthető be a nyugdíj, mint kiesett jövedelmet pótló TB ellátás dogmatikájába (nincs a naptárban 13. hónap, amelyre eső jövedelmet pótolni kellene). Ugyanakkor a nyugdíjban részesülők felé sokkal jobban kommunikálható, ha egy teljes havi nyugdíjat „ráadásként”, egyösszegben kapnak meg, mintha a havi járandóságuk emelkedne 1/12-ed résszel.

A kereseti, jövedelmi adatokat elsősorban **a nyugdíjbiztosítás saját nyilvántartása** alapján kell számításba venni. A nyugdíjbiztosítási nyilvántartásban nem szereplő keresetre, jövedelemre vonatkozó adatokat valamely egykorú okirattal lehet igazolni (pl. munkáltató munkaügyi, bérszámfejtési, könyvelési nyilvántartásaival, igazolásaival) [Tny. 43. § (3) bek.].

Előfordulhat, hogy a nyugdíjra való jogosultság nem kétséges, de az ellátás összege pontosan nem határozható meg valamilyen okból (pl. adathiány). Ilyenkor **nyugdíjelőleget** kell megállapítani, majd a végleges összeg meghatározása után kiegyenlíteni a különbözetet (Tny. 73. §).

A nyugdíj mértékét meghatározó legfontosabb szabályokat az alábbi táblázat foglalja össze.

Az öregségi nyugdíj mértéke		
Főszabály szerint	Minimális mértéke	Maximális mértéke
<p>Az öregségi nyugdíj összege az öregségi nyugdíj alapját képező havi átlagkereset összegének a megszerzett szolgálati idő alapján meghatározott bizonyos százaléka.</p> <p>Indexálás: a nyugellátást minden év január hónapjában az emelés évére tervezett fogyasztói árnövekedésnek megfelelő mértékben emelni kell.</p> <p>13. havi nyugdíj</p>	<p>A teljes nyugdíj nem lehet kevesebb a mindenkori öregségi minimálnyugdíjnál.</p> <p>2023-ban: 28.500 Ft.</p>	<p>Ha a nyugdíj alapját képező havi átlagkereset 372 000 forintnál több,</p> <p>a) a 372 001 és 421 000 Ft közötti rész 90%-át,</p> <p>b) a 421 000 Ft feletti rész 80%-át kell a nyugdíj megállapításánál figyelembe venni.</p> <p>A nyugdíj összege nem lehet magasabb az alapjául szolgáló havi átlagkeresetnél (kivéve nyugdíjnövelés esetén).</p>

5. Az igényérvényesítés, méltányosság

A nyugellátást írásban, kizárólag az e célra rendszeresített nyomtatványon vagy elektronikus úrlapon kell igényelni. Az igényt visszamenőleg legfeljebb hat hónapra lehet érvényesíteni [Tny. 64. § (1)–(2) bek.]. A nyugellátást havonta, forintban kell folyósítani, átutalással [Tny. 79. § (2)–(2a) bek.]. Az esedékessé vált és fel nem vett nyugellátást az esedékességtől számított öt éven belül lehet felvenni [Tny. 79. § (7) bek.].

A megállapított nyugellátásról a megállapító határozat véglegessé válását követő 15. napot követően nem lehet lemondani. A megállapított nyugellátást nem lehet átruházni, engedményezni, ám szüneteltetése kérhető [Tny. 83. § (1) bek., 83/A. § (1) bek.].

Különös méltánylást érdemlő körülmények fennállása esetén a nyugdíjbiztosító **méltányosságból:**

- az öregségi nyugdíjkorhatárt elérő személy, a megváltozott munkaképességű özvegy és az árva részére ún. **kivételes nyugellátást** állapíthat meg, vagy
- a valamely Tny. szerinti ellátásban részesülő személynek **egyszeri segílyt** engedélyezhet (Tny. 66. §).

6. Munkavégzés nyugdíjjogosultság mellett

Már több helyen érintettük, mi a joghatása, ha valaki nyugdíjasként is dolgozik, az alábbiakban pedig összefoglaljuk ezeket a szabályokat.

A **TB státusz** szempontjából a kiindulópont az, hogy a saját jogú nyugellátásban részesülő személy munkavégzésre irányuló jogviszonya **nem keletkeztet biztosítási jogviszonyt** [Tbj. 6. § (1) bek. a) pont]. Így jövedelmét nem terheli TB járulék, de ellátásokra sem jogosult. A saját jogú nyugellátás mellett végzett keresőtevékenység ideje nem minősül szolgálati időnek, az

így szerzett jövedelem pedig nem számít bele a havi átlagkeresetbe sem [Tny. 22. § (3a) bek., 42. § (3) bek.]. Ugyanakkor minden nyugellátásban részesülő személy egészségügyi szolgáltatásra jogosult [Tbj. 22. § (1) bek. b) pont].

A **nyugellátás igénybevétele szempontjából**, más szabályok vonatkoznak a verseny- és a közszférára.

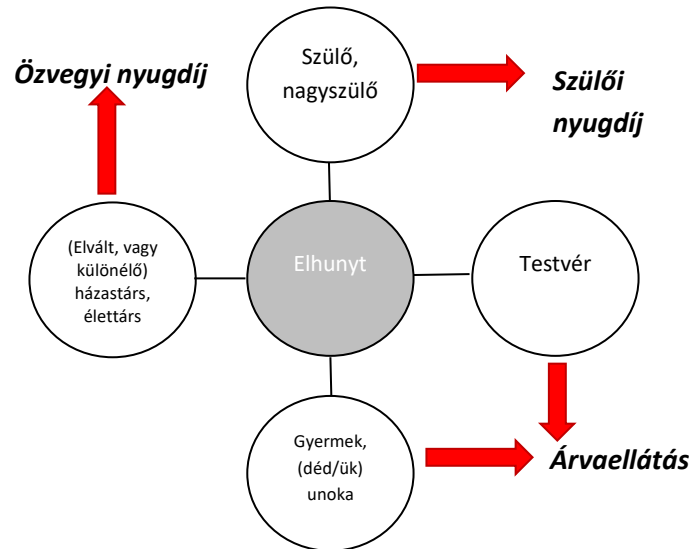
- A versenyszférában (magánmunkáltatóknál) a munkabérre való jogosultság nem kizáró ok a nyugellátás felvételére. Nincs tehát akadálya, hogy egy munkavállaló a munkabérét és a nyugdíját is egyszerre megkapja.
- A **közszférában dolgozók** viszont (pl. közalkalmazottak, köz- és kormánytisztviselők, szolgálati jogviszonyokban állók) főszabály szerint **nem kaphatnak egyszerre illetményt és nyugdíjat is**, a jogviszonyuk fennállása idejére a nyugellátást szüneteltetni kell (Tny. 83/C. §). Így a közszférában ritka, hogy valaki a nyugdíjjogosultság mellett dolgozzon.

Az utóbbi rendelkezés ellenére, a szabályozás több intézménnyel igyekszik ösztönözni, hogy a biztosítottak minél tovább maradjanak aktívak a munkaerő-piacon, és akár a nyugdíjjogosultságuk megnyílta után is dolgozzanak. Így különösen:

- a szolgálati idő növekedésével a havi átlagkereset egyre magasabb százaléka lesz a nyugdíj összege.
- a nyugdíjjogosultság utáni további munkavégzésért az ellátás összegét emelő ún. **nyugdíjnövelés** jár. Eszerint, akik legalább 20 év szolgálati idő megszerzése és a korhatár betöltése után, de a nyugdíj megállapítása nélkül tovább dolgoznak, és legalább 30 naptári napra szolgálati időt szereznek, azoknak a nyugdíja minden 30 nap után 0,5%-kal emelkedik [Tny. 21. § (2)–(3) bek.].
Például, az igénylő 65 éves korában betölti a korhatárt és megvan a minimális szolgálati ideje is, de tovább dolgozik további 360 napig. Ha ezt követően nyugdíjat igényel, akkor megállapítják a nyugdíj mértékét az általános szabályok szerint, majd az így kiszámított nyugdíj összegét $(360/30) \times 0,5\% = 6\%$ -kal emelik. Ekkor előfordulhat, hogy az ellátás összege magasabb lesz, mint a havi átlagkereset. Emellett természetesen a szolgálati idő növekedésével a havi átlagkereset számításánál az alkalmazandó százalékos kulcs is növekedhet.
- a saját jogú ellátás mellett a nyugdíjas nem fizet járulékot, így nettó bére magasabb lesz.
- garanciális szabály az ún. **rögzített nyugdíj**. Eszerint, aki a reá irányadó öregségi nyugdíjra jogosító korhatárt elérte és eddig az időpontig legalább 20 év szolgálati időt szerzett, az öregségi nyugdíjkorhatára betöltésének napjára kérheti az öregségi nyugdíja összegének folyósítás nélküli megállapítását (ez a rögzített nyugdíj). Ha ezt követően legalább 365 napra szolgálati időt szerez, a tényleges nyugdíjba menetel idején kérheti, hogy a rögzített nyugdíjat kapja, mégpedig az azóta esedékes évenkénti emelésekkel növelten, a tényleges nyugdíjba vonuláskor kiszámított összeg helyett. Ezzel a lehetőséggel biztosítható, hogy a nyugdíjjogosultság bekövetkezése után hatályba lépő, az igénylőt esetleg hátrányosan érintő jogszabályváltozások miatt nem járhat rosszabbul azzal, ha tovább dolgozik. Nem élhet viszont ezzel a lehetőséggel az, aki a korhatár betöltésétől a tényleges nyugdíjazás időpontjáig eltöltött idő legalább fele része alatt özvegyi nyugdíjat kap (Tny. 82. §).

7. A hozzátartozó nyugellátások

Ezekben az esetekben jogszerző meghal, és járulékfizetésére tekintettel egy túlélő hozzátartozója kap ellátást (ún. hátramaradotti ellátások). A halállal egy tekintet alá esik az eltűnés is, ha azt bíróság jogerősen megállapította [Tny. 44. § (1) bek.]. Az, aki hozzátartozója halálát – a bíróság jogerős ítélete szerint – szándékosan okozta, hozzátartozói nyugellátásra nem jogosult (Tny. 44/A. §).

A hozzátartozói nyugellátásokat két szempont szerint csoportosíthatjuk.

- Az elhunyttal fennálló **rokoni kapcsolat szerint** megkülönböztetünk özvegyi nyugdíjat, árvaellátást és szülői nyugdíjat (lásd a fenti ábrán).
- A jogszerző **halálát okozó körülmények** is relevánsak. Ha ugyanis a jogszerző üzemi balesetben, vagy foglalkozási megbetegedésben hunyt el, baleseti hozzátartozói nyugellátás jár.

A hozzátartozói nyugellátások fajtáinak áttekintése				
Az elhunyt hozzátartozóval fennálló rokoni kapcsolat szerint			A jogszerző halálát okozó körülmények alapján	
Özvegyi nyugdíj	Árvaellátás	Szülői nyugdíj	(Rendes) hozzátartozói nyugellátások	Baleseti hozzátartozói nyugellátások

A hozzátartozói nyugellátás akkor jár, ha a jogszerző öregségi nyugdíjasként halt meg, vagy az életkora alapján megállapított, a törvényben előírt mértékű szolgálati időt megszerezte (Tny. 46. §). Például, ha a jogszerző 32 évesen meghal, túlélő hozzátartozóinak akkor jár hozzátartozói ellátás, ha a jogszerző haláláig legalább 8 év szolgálati időt szerzett.

A hozzátartozói nyugellátások közös feltétele	
Elhunyt életkora	Szükséges szolgálati idő
22 év alatt	2 év (vagy a tanulmányok megszűnése után 180 napon belül hal meg)
22-25	4 év
25-30	6 év
30-35	8 év
35-45	10 év
45 év felett	15 év

A szolgálati időre vonatkozó feltételt mindegyik típusú ellátásnál vizsgálni kell, kivéve a baleseti ellátásokat. A nyugdíjbiztosításban is érvényesül tehát, hogy a baleseti ellátások az általános szabályokhoz képest kedvezőbbek, hiszen a baleseti hozzátartozói nyugellátásnál a megelőző szolgálati időt nem kell vizsgálni.

VI. Az egyes hozzátartozói nyugellátások

Az özvegyi nyugdíj

Az özvegyi nyugdíjra jogosultak		
Házastárs	Elvált, vagy különélő házastárs	Élettárs
<p>Alanyi jogon</p> <p>Ha az elhunyt a házasság megkötésekor a reá irányadó öregségi nyugdíjra jogosító életkort már betöltötte, akkor további feltétel, hogy legyen közös gyermek, vagy a házasság megkötésétől megszakítás nélkül 5 év együttélés.</p>	<p>Ha házastársától annak haláláig tartásdíjban részesült, vagy részére a bíróság tartásdíjat állapított meg.</p>	<p>Ha egy év óta megszakítás nélkül együtt éltek és gyermekük született, vagy megszakítás nélkül tíz év óta együtt éltek.</p> <p>Nem jogosult, ha az együttélési időszak (vagy egy része) alatt (baleseti) özvegyi nyugdíjban részesült.</p>
<p>Ha több jogosult is van az elhunyt után: megosztás egyenlő arányban, vagy polgári perben más arány kérhető.</p> <p>A jogosultság megszűnik, ha az özvegy a reá irányadó öregségi nyugdíjkorhatár betöltése előtt házasságot köt.</p>		

 Ellátás időtartama	Ellátás mértéke
<ul style="list-style-type: none"> - Ideiglenes özvegyi nyugdíj 1 évig jár (vagy gyermeknevelésre tekintettel max. a gyermek hároméves koráig) - Egy év után akkor jár, ha a jogosult: <ol style="list-style-type: none"> a) a reá irányadó öregségi nyugdíjra jogosító korhatárt betöltötte, vagy b) megváltozott munkaképességű, vagy c) házastársa jogán árvaellátásra jogosult fogyatékkal élő, illetve tartósan beteg, vagy legalább két árvaellátásra jogosult gyermek eltartásáról gondoskodik. 	<ul style="list-style-type: none"> - Az ideiglenes özvegyi nyugdíj mértéke: 60%-a annak az öregségi nyugdíjnak, amely az elhunytat halála időpontjában megillette (volna) - Az 1 év után továbbfolyósított özvegyi nyugdíj mértéke 30%, kivételesen 60%, ha korhatárbetöltött, vagy megváltozott munkaképességű, de nincs saját ellátása.

Tny. 45. § (1) Özvegyi nyugdíjat a házastárs, az elvált házastárs és az élettárs (a továbbiakban együtt: házastárs) kaphat.

(2) Özvegyi nyugdíjra jogosult a házastársra előírt feltételek fennállása esetén az is, aki élettársával ennek haláláig

a) egy év óta megszakítás nélkül együtt élt és gyermekük született, vagy

b) megszakítás nélkül tíz év óta együtt élt.

(3) Élettársa után nem jogosult özvegyi nyugdíjra az, aki a (2) bekezdésben megjelölt együttélési időszak vagy ennek egy része alatt özvegyi nyugdíjban vagy baleseti özvegyi nyugdíjban részesült.

Tny. 46. § (1) Özvegyi nyugdíjra az jogosult, akinek házastársa öregségi nyugdíjasként halt meg, vagy akinek házastársa

a) a 22 éves életkor betöltését megelőzően hunyt el, és

aa) az iskolai tanulmányai megszűnését követő 180 napon belül, vagy

ab) összesen legalább 2 év,

b) a 22 éves életkor betöltését követően, de a 25 éves életkor betöltését megelőzően hunyt el, és legalább 4 év,

c) a 25 éves életkor betöltését követően, de a 30 éves életkor betöltését megelőzően hunyt el, és legalább 6 év,

d) a 30 éves életkor betöltését követően, de a 35 éves életkor betöltését megelőzően hunyt el, és legalább 8 év,

e) a 35 éves életkor betöltését követően, de a 45 éves életkor betöltését megelőzően hunyt el, és legalább 10 év,

f) a 45 éves életkor betöltését követően hunyt el, és legalább 15 év szolgálati időt szerzett.

(2) Özvegyi nyugdíjra az is jogosult, akinek házastársa az (1) bekezdés szerint szükséges szolgálati időt nem szerezte meg, de az alacsonyabb életkorhoz előírt szolgálati időt az ott meghatározott életkor betöltéséig megszerezte, és ezt követően szolgálati idejében a haláláig harminc napnál hosszabb megszakítás nincs. E harminc napba nem lehet beszámítani a keresőképtelenség idejét.

(3) Az (1) és (2) bekezdés alkalmazása során az özvegyi nyugdíjra történő jogszerzés szempontjából szolgálati időként kell figyelembe venni

a) a 19. § szerinti időszakot,

b) azt az időtartamot, ami alatt az elhunyt jogszerző rokkantsági nyugdíjban, baleseti rokkantsági nyugdíjban vagy rokkantsági ellátásban részesült.

Tny. 47. § (1) Az ideiglenes özvegyi nyugdíj a házastárs halálának időpontjától legalább egy évig, továbbá az elhunyt jogán árvaellátásra jogosult, másfél évesnél fiatalabb gyermeket eltartó özvegynek az árva 18 hónapos életkorának betöltéséig jár. Fogyatékos vagy tartósan beteg gyermek esetén az ideiglenes özvegyi nyugdíj azonos feltétellel a gyermek harmadik születésnapjáig folyósítható.

(1a) Az (1) bekezdésben meghatározott időtartam leteltével az ideiglenes özvegyi nyugdíjra való jogosultság megszűnik.

(2) Az ideiglenes özvegyi nyugdíj megszűnését követően özvegyi nyugdíjra az jogosult, aki házastársa halálakor

a) a reá irányadó öregségi nyugdíjra jogosító korhatárt betöltötte, vagy

b) megváltozott munkaképességű, vagy

c) házastársa jogán árvaellátásra jogosult fogyatékkal élő, illetve tartósan beteg, vagy legalább két árvaellátásra jogosult gyermek eltartásáról gondoskodik.

Tny. 48. § (1) Az, akinek házastársa a házasság megkötésekor a reá irányadó öregségi nyugdíjra jogosító életkort már betöltötte, özvegyi nyugdíjra csak abban az esetben jogosult,

ha a házasságból (a korábbi együttélésből) gyermek származott, vagy a házastársak a házasság megkötésétől öt éven át megszakítás nélkül együtt éltek.

(2) Az (1) bekezdésben foglaltak nem alkalmazhatók, ha az irányadó öregségi nyugdíjkorhatár betöltése előtt kötött házasságot felbontották és - bármelyikük irányadó korhatárának betöltése után - ismét házasságot kötöttek.

Tny. 49. § (1) Az elvált, továbbá házastársától egy évnél hosszabb ideje külön élő személynek ideiglenes özvegyi nyugdíj csak akkor jár, ha házastársától annak haláláig tartásdíjban részesült, vagy részére a bíróság tartásdíjat állapított meg.

(2) Az elvált, továbbá házastársától egy évnél hosszabb ideje külön élő személynek az 50. § (2)-(3) bekezdés szerinti özvegyi nyugdíj csak abban az esetben jár, ha a 47. § (2) bekezdésében meghatározott jogosultsági feltételek a különéléstől számított tíz éven belül bekövetkeztek és a házastársától annak haláláig tartásdíjban is részesült, vagy részére a bíróság tartásdíjat állapított meg.

(3) Ha az elvált személy a házastársától már a házasság megszűnése előtt is külön élt, a (2) bekezdés szerinti tíz évet a tényleges különélés kezdő időpontjától kell számítani.

Tny. 50. § (1) Megözvegyülés esetén az ideiglenes özvegyi nyugdíj hatvan százaléka annak az öregségi nyugdíjnak, amely az elhunytat halála időpontjában megillette, vagy megillette volna.

(2) Az özvegyi nyugdíj mértéke

a) a 47. § (2) bekezdés *a)-b)* pontja szerinti feltétellel rendelkező, de rokkantsági ellátásban, rehabilitációs ellátásban, saját jogú nyugellátásban, korhatár előtti ellátásban, szolgálati járandóságban, táncművészeti életjáradékban és átmeneti bányászjáradékban nem részesülő özvegy esetében hatvan százaléka,

b) a 47. § (2) bekezdés *a)-b)* pontja szerinti feltétellel rendelkező és egyidejűleg rokkantsági ellátásban, rehabilitációs ellátásban, saját jogú nyugellátásban, korhatár előtti ellátásban, szolgálati járandóságban, táncművészeti életjáradékban vagy átmeneti bányászjáradékban részesülő, továbbá a 47. § (2) bekezdés *c)* pont szerinti feltétellel rendelkező özvegy esetében harminc százaléka

annak az öregségi nyugdíjnak, amely az elhunytat halála időpontjában megillette, vagy megillette volna.

(3) A (2) bekezdés *a)* pontja szerint hatvanszázalékos mértékben megállapított özvegyi nyugdíj helyett harmincszázalékos mértékű özvegyi nyugdíjat kell megállapítani attól az időponttól, amelytől az özvegy saját jogú nyugellátásban, rokkantsági ellátásban, rehabilitációs ellátásban, korhatár előtti ellátásban, szolgálati járandóságban, táncművészeti életjáradékban vagy átmeneti bányászjáradékban részesül. A (2) bekezdés *b)* pontja szerint megállapított özvegyi nyugdíj az özvegy ellátásának összegére tekintet nélkül jár.

[...]

(5) A 49. § alapján megállapított özvegyi nyugdíj a tartásdíj összegénél több nem lehet.

Tny. 51. § (1) Több jogosult esetén az özvegyi nyugdíjat a jogosultak között egyenlő arányban meg kell osztani. Ha a különélő, illetőleg elvált házastársnak a ráeső arányos résznél kisebb összegű ideiglenes özvegyi nyugdíj jár, a különbözet az özvegyi nyugdíjast, illetőleg az együttélés alapján ideiglenes özvegyi nyugdíjra jogosultat illeti meg.

(2) Az özvegyi nyugdíjra jogosult a többi jogosult ellen indított perben az özvegyi nyugdíj más arányú megosztását kérheti.

(3) Az özvegyi nyugdíjnak bírói ítélet alapján történő megosztását az ítélet jogerőre emelkedését követő hónap első napjától kell végrehajtani.

(4) Amennyiben a jogosultak száma megváltozik, az özvegyi nyugdíjat meg kell, illetőleg újból meg kell osztani. A megosztásra (újbóli megosztásra) legkorábban a jogosultak számának a változását, illetőleg az igénybejelentést követő hónap első napjától kerülhet sor.

Tny. 52. § (1) Az özvegyi nyugdíjra jogosultság megszűnik, ha az özvegy a reá irányadó öregségi nyugdíjra jogosító életkorának betöltése előtt házasságot köt.

(2) A 47. § (2) bekezdés *b)* pontja alapján megállapított özvegyi nyugdíjra jogosultság megszűnik, ha az özvegyi nyugdíjas már nem megváltozott munkaképességű.

(3) Az árvaellátásra jogosult gyermekek tartása címén megállapított özvegyi nyugdíjra jogosultság megszűnik, ha már egyik gyermeket sem illeti meg árvaellátás.

Tny. 53. § (1) Feléled az özvegyi nyugdíja annak, akinek az özvegyi nyugdíja nem házasságkötés miatt szűnt meg, ha az arra jogosító feltételek valamelyike

a) a házastárs 1993. március 1-je előtt bekövetkezett halála esetén az özvegyi nyugdíj megszűnésétől számított tizenöt éven belül,

b) a házastárs 1993. február 28-a után bekövetkezett halála esetén az özvegyi nyugdíj megszűnésétől számított tíz éven belül

bekövetkezik. Az özvegyi nyugdíj feléledése során az özvegyre irányadó öregségi nyugdíjkorhatárt a jogszerző halálakor hatályos jogszabályok alapján kell megállapítani.

(3) A házasságkötés miatt megszüntetett özvegyi nyugdíjra a jogosultság a házasság megszűnése után feléled, ha

a) az igénylő a házasságkötéskor az 1998. január 1-jét megelőzően hatályos rendelkezések alapján végkielégítést nem vett fel, és

b) az igénylőt a házasság létrejötte nélkül az özvegyi nyugdíj egyébként megilletné.

Az árvaellátás

Az árvaellátásra jogosultak	
Gyermek	Unoka, dédunoka, ükunoka, testvér
A közös feltételek teljesülése esetén (lásd fent).	Közös feltételek + ha őt az elhunyt saját háztartásában eltartotta, és a gyermeknek tartásra köteles és képes hozzátartozója nincs
Ha a gyermek mindkét szülője után jogosult árvaellátásra, a magasabb összegű folyósítandó. Nincs megosztás, ha egyszerre több jogosult van az elhunyt után.	

 Ellátás időtartama	Ellátás mértéke
<ul style="list-style-type: none">- 16. évig alanyi jogon- Nappali tanulmányok idejére, max. 25. évig- Ha a jogosultság megszűnése előtt a gyermek megváltozott munkaképességűvé válik, ennek tartamára életkorra tekintet nélkül jár.	<ul style="list-style-type: none">- 30%-a annak az öregségi nyugdíjnak, amely az elhunytat halála időpontjában megillette (volna)- 60%, ha mindkét szülője elhunyt, vagy az életben lévő szülője megváltozott munkaképességű.

Tny. 54. § (1) Árvaellátásra az a gyermek jogosult - ideértve a házasságban vagy az élettársi közösségben együtt élők egy háztartásban közösen nevelt gyermeket is -, akinek szülője megfelel a 46. §-ban az elhunyt házastársra meghatározott feltételeknek.

(2) Az örökbe fogadott gyermeknek vér szerinti szülője jogán árvaellátás nem jár, kivéve, ha a gyermeket a vér szerinti szülő házastársa fogadta örökbe.

(3) Árvaellátás jár a testvérnek és az unokának (ideértve a dédunokát és ükunokát is) is, ha őt az elhunyt saját háztartásában eltartotta, és a gyermeknek tartásra köteles és képes hozzátartozója nincs.

Tny. 55. § (1) Az árvaellátás - a jogosultsági feltételek megléte esetén - legkorábban az 54. §-ban említett személy halála napjától kezdődően a gyermek 16. életévének betöltése napjáig jár. Ha a gyermek nappali rendszerű oktatás keretében iskolában, szakképző intézményben vagy felsőoktatási intézményben nappali képzésben vesz részt, az árvaellátás a tanulmányok tartamára, de legfeljebb a huszonötödik életév betöltéséig jár. Ha a jogosultság megszűnése előtt a gyermek megváltozott munkaképességűvé válik, ennek tartamára az árvaellátás életkorra tekintet nélkül megilleti.

(2) Nem érinti az árvaellátásra jogosultságot, ha a gyermek vagy életben maradt szülője házasságot köt, vagy örökbe fogadják.

Tny. 56. § (1) Az árvaellátás gyermekenként annak a nyugdíjnak a harminc százaléka, ami az elhunytat öregségi nyugdíjként halála időpontjában megillette, vagy megillette volna.

(2) Az (1) bekezdésben meghatározott nyugdíj hatvan százaléka jár árvaellátásként annak a gyermeknek,

a) akinek mindkét szülője elhunyt,

b) akinek életben lévő szülője megváltozott munkaképességű.

(3) Ha a gyermek mindkét szülője után jogosult az árvaellátásra, azt az árvaellátást kell folyósítani, amelynek összege számára előnyösebb.

A szülői nyugdíj

<i>A szülői nyugdíjra jogosultak</i>	
Szülő (nagyszülő)	Nevelőszülő
- a közös feltételek teljesülése esetén (lásd fent), és - a szülő a jogszerző halálakor megváltozott munkaképességű, vagy a 65. életévét betöltötte, és - a szülőt a jogszerző a halálát megelőző 1 éven át túlnyomó részben eltartotta.	- teljesülnek a szülőre előírt feltételek és - a nevelőszülő a gyermeket legalább 10 éven át eltartotta.
Több jogosult esetén egyenlő arányban meg kell osztani, vagy polgári perben más arány kérhető.	

 Ellátás időtartama	Ellátás mértéke
<ul style="list-style-type: none"> - 65 év felett időkorlát nélkül, illetve amíg a jogosult megváltozott munkaképességű 	<ul style="list-style-type: none"> - 30%-a annak az öregségi nyugdíjnak, amely az elhunytat halála időpontjában megillette (volna) - 60%, ha nincs saját ellátása

Tny. 58. § (1) Szülői nyugdíjra az a szülő jogosult, akinek a gyermeke megfelel a 46. §-ban az elhunyt házastársra meghatározott feltételeknek, ha

a) a szülő a gyermekének halálakor megváltozott munkaképességű, vagy a hatvanötödik életévét betöltötte, és

b) a szülőt a gyermeke a halálát megelőző egy éven át túlnyomó részben eltartotta.

(2) Az (1) bekezdésben előírt feltételek fennállása esetén szülői nyugdíjra jogosult az a nevelőszülő is, aki a nevelt gyermeket tíz éven át eltartotta.

(3) A szülői nyugdíj - a jogosultsági feltételek megléte esetén - legkorábban az (1), (2) és (5) bekezdésben említett személy halála napjától jár. A szülői nyugdíjat meg kell szüntetni, ha arra tekintettel állapították meg, hogy a szülő megváltozott munkaképességű, ez az állapota már nem áll fenn, és hatvanötödik életévét még nem töltötte be.

(4) Annak a szülőnek, aki gyermeke halálakor hatvanötödik életévét nem töltötte be és nem megváltozott munkaképességű, szülői nyugdíj csak abban az esetben jár, ha az elhalálozástól számított tíz éven belül

a) a hatvanötödik életévét betölti, vagy

b) megváltozott munkaképességűvé válik

és tartásra köteles és képes hozzátartozója nincs.

(5) E § rendelkezéseit a nagyszülőre és az unokára is megfelelően alkalmazni kell.

Tny. 59. § (1) A szülői nyugdíj mértéke azonos az 50. § (2) bekezdés *a)*, illetve *b)* pontja szerinti özvegyi nyugdíj mértékével. Ha a szülői nyugdíjra többen jogosultak, azt közöttük - az özvegyi nyugdíj megosztására vonatkozó rendelkezések alkalmazásával - egyenlő arányban meg kell osztani.

(2) A szülői nyugdíjat újból meg kell osztani, ha a jogosultak száma megváltozik. Az újbóli megosztásra legkorábban a jogosultak számának a változását követő hónap első napjától kerülhet sor.

A baleseti hozzátartozói nyugellátások

Tny. 60. § (1) A hozzátartozók részére baleseti hozzátartozói nyugellátás akkor jár, ha a sérült az üzemi baleset következtében meghalt.

(3) A baleseti sérült hozzátartozóit a baleseti nyugellátás akkor is megilleti, ha a sérült a baleseti táppénz folyósításának a tartama alatt nem az üzemi baleset következtében halt meg.

Tny. 61. § (1) A baleseti sérült hozzátartozói ideiglenes özvegyi nyugdíjra és ennek megszűnését követően özvegyi nyugdíjra, árvaellátásra és szülői nyugdíjra a hozzátartozói nyugellátásra vonatkozó rendelkezések szerint azzal az eltéréssel jogosultak, hogy a hozzátartozót a baleseti nyugellátás a jogszerző szolgálati idejére tekintet nélkül megilleti.

VII. A megváltozott munkaképességű személyek ellátásai

1. Bevezetés

Ezek az ellátások azoknak a munkaképes korú személyeknek járnak, akiknek **az egészsége valamilyen okból tartósan és jelentősen megromlott**. Például, egy súlyos balesetből vagy betegségből eredően egy harmincas éveiben járó személy egyhónapos kórházi kezelésre, majd féléves otthoni ápolásra szorul, teljes rehabilitációja pedig további fél évet vesz igénybe. Ez egy meglehetősen összetett probléma, amelyre komplex megoldást kell adnia az ellátórendszernek. Gondoskodni szükséges egyrészt az érintett egészségügyi ellátásáról, másrészt pedig megélhetéséről. Mindezt annak az alapvető célnek a szem előtt tartásával, hogy az érintett **minél előbb vissza tudjon térni a munkaerő-piacra**.

A megváltozott munkaképesség megítélése **nem csak orvosi szakkérdés**. Annak elbírálásánál, hogy a megromlott egészségi állapotra tekintettel az egyén milyen munkát képes elvégezni, illetve mi az, amire képessé tehető, **mérlegelni kell a munkaerő-piaci és szociális helyzetét is**. Ugyanaz a maradandó egészségromlás ugyanis másként érinthet két eltérő képzettségű, és/vagy különböző szociális háttérű személyt. Például, egy láb amputálása után a magasan képzett, családban élő, fővárosi informatikus könnyebben foglalkoztatható tovább eredeti szakmájában, mint egy gyári segédmunkás, aki egyedül él, és akinek lakókörnyezetében csak fizikai munkák érhetőek el.

A magyar jogrendszerben a megváltozott munkaképességű személyek ellátásai biztosítási alapon járnak, egészségbiztosítási ellátásként. A részletes szabályokat az Mmtv. tartalmazza, amely mellett általános szabályként az Ebtv. is alkalmazandó. A munkaerő-piaci reintegrációt számos foglalkoztatás-politikai intézkedés is segíti, ezek egy részét is az Mmtv.-ben találjuk.

2. A komplex minősítés folyamata

Megváltozott munkaképességű személynek az minősül, akinek a rehabilitációs hatóság ún. komplex minősítése alapján **az egészségi állapota 60%-os, vagy kisebb mértékű** [Mmtv. 2. § (1) bek.]. A komplex minősítés első lépése egy átfogó orvosi vizsgálatot jelent, amely során szervrendszerenként, betegségcsoportonként állapítják meg az adott személy egészségkárosodását [részletesen lásd: 7/2012. (II. 14.) NEFMI rendelet]. Ha a vizsgálat 60%-ot meghaladó egészségi állapotot állapít meg, akkor az illető megváltozott munkaképességű személyek ellátásaira nem jogosult.

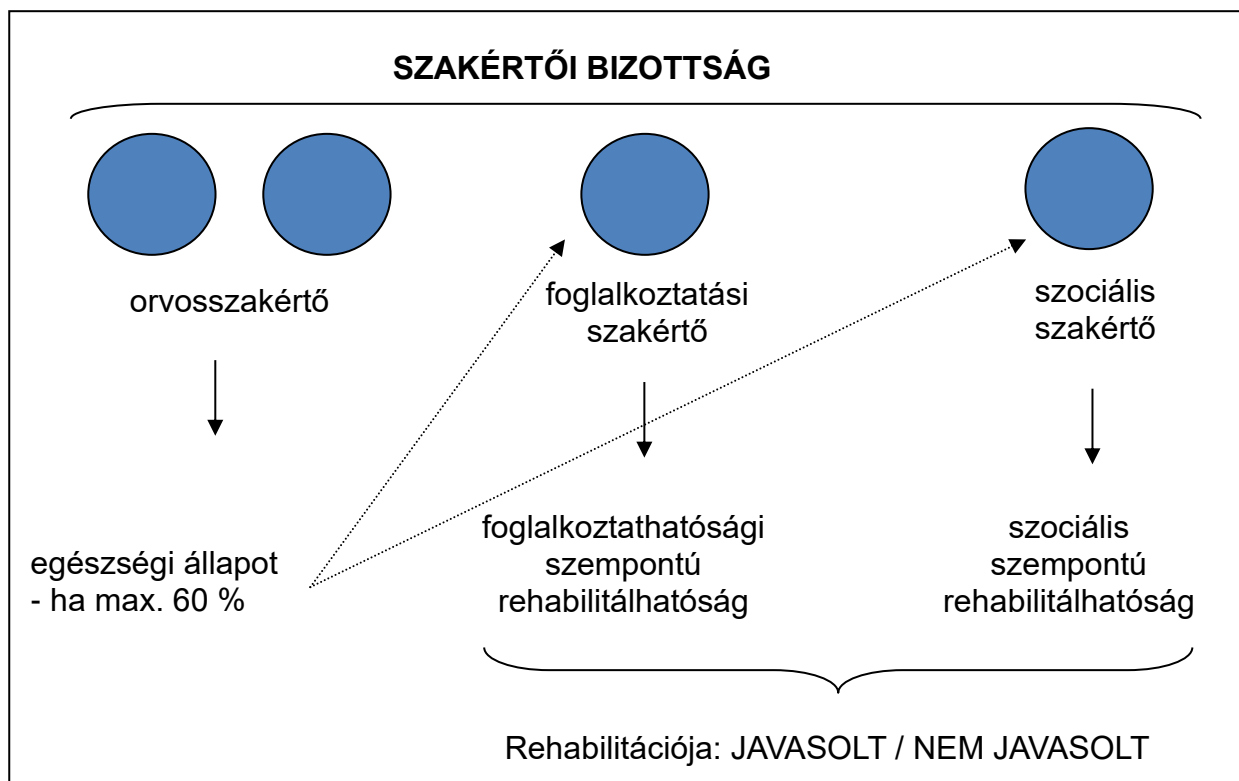
Legfeljebb 60%-os egészségi állapot esetén kerül sor második lépésként az igénylő rehabilitálhatóságának vizsgálatára, azaz annak feltárására, hogy lehetséges-e az illető visszavezetése a munkaerő-piacra. A törvény szerint a **rehabilitáció** orvosi, szociális, képzési, foglalkoztatási és egyéb tevékenységek komplex rendszere, amelynek célja a megváltozott munkaképességű személy munkaerő-piaci integrációja, megfelelő munkahelyen történő foglalkoztatásra való felkészítése, továbbá a munkaképességének megfelelő munkahelyen történő elhelyezés biztosítása [Mmtv. 1. § (2) bek. 9. pont]. A rehabilitálhatóság határozza meg, hogy az illető milyen típusú ellátásban részesíthető.

A rehabilitálhatóságot foglalkoztathatósági és szociális szempontból kell vizsgálni .

- A **foglalkoztathatósági szempontú** vizsgálat részeként többek között értékelni kell az igénylő képzettségeit, tanulmányait, lakóhelye munkaerő-piaci sajátosságait és munkahelyi terhelhetőségét.
- A **szociális vizsgálat** érinti például az igénylő családi, közösségi kapcsolatait, mobilitását (képes-e közlekedni), önellátási képességét, motivációját.

Rehabilitálhatóság esetén a hatóság rehabilitációs javaslatot készít, amely meghatározza a rehabilitáció lehetséges irányát, időtartamát és a foglalkozásokat, amelyekre az érintett alkalmas, vagy azzá tehető (Mmtv. 15. §).

A komplex minősítés sémája
(az ábrát készítette: Dr. Halmos Szilvia)

A komplex minősítés során vizsgált körülmények általában idővel változnak, ezért a vizsgálat megállapításai **csak korlátozott ideig érvényesek** [kivéve például, ha az adott személy állapotában kizárt a változás (ún. végleges egészségi állapotú)]. A minősítés időbeli hatálya általában a rehabilitációhoz előírt időhöz igazodik, vagy a hatóság által az ellátást megállapító döntésben előírt felülvizsgálatig tart (Mmtv. 15/A. §). A felülvizsgálat során a hatóság újra megvizsgálja a komplex minősítés során megállapított körülményeket, majd ez alapján sor kerülhet az ellátás megszüntetésére, megváltoztatására, vagy továbbfolyósítására. Felülvizsgálatot az érintett maga is kezdeményezhet (Mmtv. 19. §).

A rehabilitációs hatóság komplex minősítésétől függően:

- **rehabilitációs ellátás** jár, ha a rehabilitáció javasolt.

- **rokkantsági ellátás** jár, ha a rehabilitáció nem javasolt, vagy javasolt ugyan, de az öregségi nyugdíjkorhatár betöltéséig hátralevő időtartam az 5 évet nem haladja meg (Mmtv. 4–5. §).

Az ellátás formája a komplex minősítés eredményétől, a rehabilitálhatóságtól függ.		
Ha a rehabilitáció:		
javasolt:	javasolt, de öregségi nyugdíjkorhatárig max. 5 éve van hátra:	nem javasolt:
rehabilitációs ellátás	rokkantsági ellátás	

3. Az ellátások közös feltételei

Megváltozott munkaképességű személyek ellátásaira az jogosult, aki:

- a kérelem benyújtásakor a 15. életévét betöltötte,
- megváltozott munkaképességű személynek minősül (egészségi állapota legfeljebb 60%-os),
- keresőtevékenységet nem végez (a kérelem benyújtásakor, de a folyósításnak a későbbi keresőtevékenység nem akadálya),
- rendszeres pénzellátásban nem részesül (lásd különösen táppénz, baleseti táppénz, öregségi nyugdíj) [Mmtv. 1. § (2) bek. 10. pont], és
- a kérelem benyújtását megelőző:
 - o 5 éven belül legalább 1095 napon át, vagy
 - o 10 éven belül legalább 2555 napon át vagy
 - o 15 éven belül legalább 3650 napon át biztosított volt [Mmtv. 2. § (1) bek.].

A fentiekől eltérően, **kivételes rokkantsági ellátás** esetén elegendő a biztosítási előzményre vonatkozó, utóbbi feltétel felét teljesíteni. Ebben az esetben azonban szigorúbb az egészségi állapotra vonatkozó feltétel (legfeljebb 50% lehet), és az ellátást a hatóság méltányosságból, mérlegelési jogkörében állapítja meg (Mmtv. 13/A. §).

4. Az ellátások mértéke

A megváltozott munkaképességű személyeknek járó pénzbeli ellátások összege az igénylő **havi átlagjövedelméhez** igazodik, ami főszabály szerint a megelőző naptári évben elért, TB járulékalapot képező jövedelemből számítandó [Mmtv. 1. § (2) bek. 3. pont]. Nem lehet azonban alacsonyabb, illetve magasabb, mint egy bizonyos, **jogszabályban előírt alapösszeg** bizonyos százaléka [Mmtv. 9. §, 12. §].

Például, akinek foglalkoztathatósága rehabilitációval helyreállítható, a rehabilitációs ellátás mértéke a havi átlagjövedelem 35%-a, de legalább az alapösszeg 30%-a, és legfeljebb az alapösszeg 40%-a. 2023-ban ez az alapösszeg 129.860 Ft, így példánkban a rehabilitációs ellátás nem haladhatja meg az 51 940 Ft-ot.

Miközben tehát az Mmtv. szemlélete modern, amely a megváltozott munkaképességű személyekhez nem csak orvosi szempontból közelít, és a hangsúlyt a rehabilitációra helyezi, a rendszer gyenge pontja a pénzbeli ellátások meglehetősen szerény mértéke. Erre is tekintettel fontos, hogy az ellátások mellett a keresőtevékenység nem korlátozott.

5. Az alanyi jogon járó ellátások

Itt említjük meg, hogy a TB ellátásként (megfelelő biztosítási előzményhez kötött) rehabilitációs és (kivételes) rokkantsági ellátás mellett részben hasonló személyi kör számára elérhetőek alanyi jogon járó ellátások is. Ezekhez önmagában az egészségi állapot a jogosultsági feltétel, biztosítási előzmény nem szükséges, viszont az összegük is alacsonyabb.

A **rokkantsági járadék** azokat illeti meg, akiknek fiatalon, 25. életévük betöltését megelőzően keletkezik legalább 70%-os egészségromlása. (Ez a megváltozott munkaképességű személyek fogalomrendszerében legfeljebb 30%-os egészségi állapotot jelent.) A fiatal életkorra tekintettel nem várható el, hogy komoly biztosítási előzménnyel rendelkezzenek, ezért ebben az esetben az ellátás alanyi jogon jár. Mértéke 2023-ban 53.830 Ft/hó [83/1987. (XII. 27.) MT rendelet].

A **fogyatékosági támogatás** a súlyosan fogyatékos személy részére járó, havi pénzbeli juttatás. A támogatás célja, hogy – a súlyosan fogyatékos személy jövedelmétől és biztosítási előzményeitől függetlenül – anyagi segítséggel járuljon hozzá a súlyosan fogyatékos állapotból eredő társadalmi hátrányok mérsékléséhez. Mértéke 2023-ban – a fogyatékoság jellegétől függően – 32.222 vagy 39.660 Ft (1998. évi XXVI. törvény 22. §).

Említést érdemel még a **vakok személyi járadéka**, amelyet azonban új ellátásként 2001-ben állapítottak meg utoljára, így ma már csak korábbi megállapítás alapján folyósított ellátásként létezik. Ez a 18. életévüket betöltött vak személyeket alanyi jogon megillető, havi pénzbeli ellátást jelent (2023-ban 24.597 Ft, lásd 6/1971. (XI. 30.) EüM rendelet). Emellett azonban a fogyatékosági támogatás párhuzamosan nem vehető igénybe.

VIII. A megváltozott munkaképességű személyek egyes ellátásai

A rehabilitációs ellátás

 Jogosultsági feltételek <ul style="list-style-type: none">- Lásd közös feltételek és- rehabilitációja javasolt.	Kizáró feltételek <ul style="list-style-type: none">- Lásd közös feltételek.
 Ellátás időtartama <ul style="list-style-type: none">- Rehabilitációhoz szükséges időtartamra, de legfeljebb 36 hónapra jár.	Ellátás mértéke <ul style="list-style-type: none">- Havi átlagjövedelem 35-45%-a- De legalább az alapösszeg 30%-a és legfeljebb az alapösszeg 50%-a (az alapösszeg 2023-ban: 129.860 Ft)- Rehabilitációs szolgáltatások is járnak (munkára felkészítés, munkaközvetítés)

Mmtv. 6. § (1) A rehabilitációs ellátás keretében a megváltozott munkaképességű személy

a) a rehabilitáció sikeres megvalósulása érdekében szükséges szolgáltatásokra (a továbbiakban: rehabilitációs szolgáltatás), valamint

b) pénzbeli ellátásra (a továbbiakban: rehabilitációs pénzbeli ellátás) jogosult.

(2) A rehabilitációs ellátásban részesülő személy a rehabilitációs hatósággal történő együttműködésre köteles.

(3) A (2) bekezdés szerinti együttműködési kötelezettség keretében a rehabilitációs ellátásban részesülő személy köteles

a) a rehabilitációs hatóságnál meghatározott időpontban megjelenni,

b) értesítési kötelezettségét teljesíteni,

c) aktívan munkahelyet keresni,

d) a felajánlott

da) rehabilitációs szolgáltatást, valamint a támogatott képzési lehetőséget elfogadni,

db) megfelelő munkahelyhez jutást elősegítő munkaerő-piaci programban részt venni, és

dc) megfelelő munkahelyre szóló állásajánlatot elfogadni, ide értve a közfoglalkoztatás keretében történő foglalkoztatást is.

Mmtv. 7. § (1) A rehabilitációs ellátás a megállapítására irányuló közigazgatási hatósági eljárást lezáró érdemi döntés keltét követő naptól a rehabilitációhoz szükséges időtartamra állapítható meg. A rehabilitációhoz szükséges időtartamot legfeljebb 36 hónapban lehet meghatározni.

[...]

Mmtv. 8. § (1) A rehabilitációs szolgáltatások keretében biztosítani kell a megváltozott munkaképességű személy

a) megfelelő munkahelyen történő munkavégzésre való felkészítéséhez szükséges szolgáltatásokat és

b) megfelelő munkahelyen történő elhelyezkedése érdekében a rehabilitációs célú munkaközvetítést.

[...]

Mmtv. 9. § (1) A rehabilitációs pénzbeli ellátás havi összege annak a rehabilitációs ellátásban részesülő személynek,

a) akinek foglalkoztathatósága rehabilitációval helyreállítható, a havi átlagjövedelem 35 százaléka, de legalább a jogszabályban meghatározott mértékű alapösszeg (a továbbiakban: alapösszeg) 30 százaléka és legfeljebb az alapösszeg 40 százaléka,

b) aki tartós foglalkozási rehabilitációt igényel, a havi átlagjövedelem 45 százaléka, de legalább az alapösszeg 40 százaléka és legfeljebb az alapösszeg 50 százaléka.

(2) Ha a rehabilitációs ellátásban részesülő személy havi átlagjövedelemmel nem rendelkezik, a rehabilitációs pénzbeli ellátás havi összege annak,

a) akinek foglalkoztathatósága rehabilitációval helyreállítható, az alapösszeg 30 százaléka,

b) aki tartós foglalkozási rehabilitációt igényel, az alapösszeg 40 százaléka.

(3) Az alapösszeg 2016. évben 94 500 Ft. Az alapösszeg a Tny. 62. § (1) bekezdésében meghatározott szabályok szerint, a nyugdíjmeléssel megegyező arányban emelkedik.

(4) A rehabilitációs pénzbeli ellátást a Tny. 62. §-ában meghatározott szabályok szerint, a nyugdíjmeléssel megegyező arányban emelni kell.

Mmtv. 10. § (1) A rehabilitációs ellátás

a) az ellátás időtartamának leteltével, valamint

b) az ellátott halála esetén a halál bekövetkezését követő hónap első napjától megszűnik.

(2) A rehabilitációs ellátást meg kell szüntetni, ha a rehabilitációs ellátásban részesülő

a) kérte,

b)

c) más rendszeres pénzellátásban részesül, ide nem értve a táppénzt, baleseti táppénzt, csecsemőgondozási díjat, gyermekgondozási díjat és az örökbefogadói díjat,

d) egészségi állapotában olyan tartós rosszabbodás következett be, amely a rehabilitációt lehetetlenné teszi,

e) egészségi állapotában olyan tartós javulás következett be, amely alapján már nem minősül megváltozott munkaképességű személynek,

f) az együttműködési, értesítési kötelezettségét neki felróható okból ismételten nem teljesíti,

g) a felülvizsgálat során neki felróható okból nem működik együtt, vagy

h) foglalkoztatására a foglalkoztatásra irányuló jogviszony létesítéséhez szükséges jognyilatkozat hiányában került sor.

[...]

A rokkantsági ellátás

 <p>Jogosultsági feltételek</p> <ul style="list-style-type: none"> - Közös feltételek és - rehabilitációja nem javasolt, vagy - rehabilitáció javasolt ugyan, de legfeljebb öt évvel áll a nyugdíjkorhatára betöltése előtt 	<p>Kizáró feltételek</p> <ul style="list-style-type: none"> - Lásd közös feltételek.
 <p>Ellátás időtartama</p> <ul style="list-style-type: none"> - Nincs korlátozva. 	<p>Ellátás mértéke</p> <ul style="list-style-type: none"> - Havi átlagjövedelem 40-70%-a - De legalább az alapösszeg 40%-a és legfeljebb az alapösszeg 150%-a (az alapösszeg 2023-ban: 129.860 Ft)

Mmtv. 12. § (1) A rokkantsági ellátás havi összege

a) a 3. § (2) bekezdés b) pont ba) alpontja és az 5. § (2) bekezdés a) pontja szerinti esetben a havi átlagjövedelem 40 százaléka, de legalább az alapösszeg 30 százaléka és legfeljebb az alapösszeg 45 százaléka,

b) a 3. § (2) bekezdés b) pont bb) alpontja és az 5. § (2) bekezdés b) pontja szerinti esetben a havi átlagjövedelem 60 százaléka, de legalább az alapösszeg 45 százaléka és legfeljebb az alapösszeg 150 százaléka,

c) a 3. § (2) bekezdés b) pont bc) alpontja szerinti esetben a havi átlagjövedelem 65 százaléka, de legalább az alapösszeg 50 százaléka és legfeljebb az alapösszeg 150 százaléka,

d) a 3. § (2) bekezdés b) pont bd) alpontja szerinti esetben a havi átlagjövedelem 70 százaléka, de legalább az alapösszeg 55 százaléka és legfeljebb az alapösszeg 150 százaléka.

(2) Ha a rokkantsági ellátásban részesülő személy havi átlagjövedelemmel nem rendelkezik, a rokkantsági ellátás havi összege

a) a 3. § (2) bekezdés b) pont ba) alpontja és az 5. § (2) bekezdés a) pontja szerinti esetben az alapösszeg 30 százaléka,

b) a 3. § (2) bekezdés b) pont bb) alpontja és az 5. § (2) bekezdés b) pontja szerinti esetben az alapösszeg 45 százaléka,

c) a 3. § (2) bekezdés b) pont bc) alpontja szerinti esetben az alapösszeg 50 százaléka,

d) a 3. § (2) bekezdés b) pont bd) alpontja szerinti esetben az alapösszeg 55 százaléka.

(3) A rokkantsági ellátást a Tny. 62. §-ában meghatározott szabályok szerint, a nyugdíjemeléssel megegyező arányban emelni kell.

Mmtv. 13. § (1) A rokkantsági ellátás megszűnik

a) az ellátott halála esetén a halál bekövetkezését követő hónap első napjától,

b) az öregségi nyugdíj megállapításának kezdő napját megelőző nappal.

(2) A rokkantsági ellátást meg kell szüntetni, ha az ellátásban részesülő

a) kérte,

b) más rendszeres pénzellátásban részesül, ide nem értve a táppénzt, baleseti táppénzt, csecsemőgondozási díjat, gyermekgondozási díjat és az örökbefogadói díjat,

- c) egészségi állapotában olyan tartós javulás következett be, amely alapján a jogosultsági feltételek már nem állnak fenn,
d)
e) foglalkoztatására a foglalkoztatásra irányuló jogviszony létesítéséhez szükséges jognyilatkozat hiányában került sor,
f) az értesítési kötelezettségét neki felróható okból nem teljesíti, vagy
g) a felülvizsgálat során neki felróható okból nem működik együtt.
[...]

A kivételes rokkantsági ellátás

 Jogosultsági feltételek <ul style="list-style-type: none"> - Rokkantsági ellátás általános feltételeitől eltérően: - Egészségi állapot max. 50% - Biztosítási előzménynek csak a felével rendelkezik - Méltányossági alapon! 	Kizáró feltételek <ul style="list-style-type: none"> - Lásd közös feltételek.
 Ellátás időtartama <ul style="list-style-type: none"> - Nincs korlátozva. 	Ellátás mértéke <ul style="list-style-type: none"> - Általános szabályok szerinti összeg 65%-a

Mmtv. 13/A. § (1) Különös méltánylást érdemlő körülmények fennállása esetén - a központi költségvetésről szóló törvényben meghatározott keretek között - kivételes rokkantsági ellátás állapítható meg annak a megváltozott munkaképességű személynek,

- a) akinek a rehabilitációs hatóság komplex minősítése alapján az egészségi állapota 50 százalékos vagy kisebb mértékű,
b) akinek a rehabilitációs hatóság komplex minősítése alapján a rehabilitációja nem javasolt, vagy rehabilitálható, de a kivételes rokkantsági ellátás iránti kérelem benyújtásának időpontjában az öregségi nyugdíjkorhatár betöltéséig hátralevő időtartam az 5 évet nem haladja meg,
c) akinek a megváltozott munkaképességű személyek ellátása iránti kérelmét a 2. § (1) bekezdés a) pontjában meghatározott biztosítási idő hiánya miatt elutasító döntés véglegessé vált és e döntésben foglaltak szerint rendelkezik a szükséges biztosítási idő legalább felével,
d) aki keresőtevékenységet nem végez és
e) aki rendszeres pénzellátásban nem részesül.

(2) A kivételes rokkantsági ellátás megállapítása során előnyben kell részesíteni azt a megváltozott munkaképességű személyt, aki a 2. § (1) bekezdés a) pontjában meghatározott biztosítási idő legalább 90 százalékával rendelkezik.

[...]

(5) A kivételes rokkantsági ellátás havi összege

- a) a 3. § (2) bekezdés b) pont bb) alpontja és az 5. § (2) bekezdés b) pontja szerinti esetben a 12. § (2) bekezdés b) pontjában,
b) a 3. § (2) bekezdés b) pont bc) alpontja szerinti esetben a 12. § (2) bekezdés c) pontjában,

c) a 3. § (2) bekezdés b) pont bd) alpontja szerinti esetben a 12. § (2) bekezdés d) pontjában meghatározott összeg 65 százaléka.

[...]

(8) A kivételes rokkantsági ellátásra - ha e § eltérően nem rendelkezik - a rokkantsági ellátásra vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni.

Az alanyi jogon járó ellátások

A rokkantsági járadék

 Jogosultsági feltételek <ul style="list-style-type: none">- 25. életéve betöltése előtt keletkezett egészségkárosodása legalább 70%-os	Kizáró feltételek <ul style="list-style-type: none">- Nyugellátásban, baleseti nyugellátásban vagy megváltozott munkaképességű személyek ellátásában részesül
 Ellátás időtartama <ul style="list-style-type: none">- Nincs korlátozva, de legkorábban 18. életév betöltésétől jár	Ellátás mértéke <ul style="list-style-type: none">- Fix havi összeg, jogszabályban meghatározva

83/1987. (XII. 27.) MT rendelet a rokkantsági járadékról

1. § (1) Rokkantsági járadékra jogosult az a személy, akinek a 25. életéve betöltése előtt keletkezett egészségkárosodása legalább 70%-os mértékű, és nyugellátásban, baleseti nyugellátásban vagy megváltozott munkaképességű személyek ellátásában nem részesül. A rokkantsági járadékra jogosult személy egészségi állapotát a döntésben meghatározott időpontban felül kell vizsgálni.

(2) A rokkantsági járadékot az (1) bekezdésben említett feltételek megléte esetén legkorábban annak a hónapnak az első napjától lehet megállapítani, amelyben az igénylő a 18. életévét betöltötte.

[...]

2. § (3) A rokkantsági járadék havi összege 2023. január 1-jétől 53 830 forint.

3. § Az igény érvényesítésére, a jogorvoslatra, az ellátás megszüntetésére, illetve a felelősségre a társadalombiztosításra vonatkozó jogszabályokat kell megfelelően alkalmazni azzal az eltéréssel, hogy a járadék mentes a végrehajtás alól.

A fogyatékosági támogatás

 <p>Jogosultsági feltételek</p> <ul style="list-style-type: none"> - 18. életévét betöltött súlyosan fogyatékos, - állapota tartósan vagy véglegesen fennáll, továbbá önálló életvitelre nem képes vagy mások állandó segítségére szorul 	<p style="text-align: right;"></p> <p>Kizáró feltételek</p> <ul style="list-style-type: none"> - vakok személyi járadékában vagy magasabb összegű családi pótlékban részesül, vagy - utána magasabb összegű családi pótlékot folyósítanak.
 <p>Ellátás időtartama</p> <ul style="list-style-type: none"> - Nincs korlátozva 	<p style="text-align: right;"></p> <p>Ellátás mértéke</p> <ul style="list-style-type: none"> - Fix havi összeg, jogszabályban meghatározva.

1998. évi XXVI. törvény a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról

22. § A fogyatékosági támogatás a súlyosan fogyatékos személy részére az esélyegyenlőséget elősegítő, havi rendszerességgel járó pénzbeli juttatás. A támogatás célja, hogy – a súlyosan fogyatékos személy jövedelmétől függetlenül – anyagi segítséggel járuljon hozzá a súlyosan fogyatékos állapotból eredő társadalmi hátrányok mérsékléséhez.

23. § (1) Fogyatékosági támogatásra az a 18. életévét betöltött súlyosan fogyatékos, az ellátás igénylésének időpontjában Magyarországon élő magyar állampolgár, letelepedett, valamint bevándorolt jogállású személy, továbbá a magyar hatóság által menekültként, illetve hontalanként elismert személy jogosult, akinek [...] állapota tartósan vagy véglegesen fennáll, továbbá önálló életvitelre nem képes vagy mások állandó segítségére szorul.
[...]

(3) A súlyosan fogyatékos személy nem jogosult fogyatékosági támogatásra ha

- a) vakok személyi járadékában részesül,
- b) magasabb összegű családi pótlékban részesül, vagy
- c) utána magasabb összegű családi pótlékot folyósítanak.

(4) Megszűnik a fogyatékosági támogatásra való jogosultság, ha

- a) a súlyosan fogyatékos állapot nem áll fenn;
- b) a fogyatékos személy a felülvizsgálaton nem jelenik meg és a távolmaradását nem igazolja; [...]

23/A. § (1) A fogyatékosági támogatás havi összege 2013. június 1-jétől

- a) 19 500 forint – a b) pontban foglaltak kivételével – a 23. § (1) bekezdésének a)–e) és h) pontja szerinti esetben,
- b) 24 000 forint
- ba) a 23. § (1) bekezdés f) és g) pontja szerinti esetben, és
- bb) a 23. § (1) bekezdés a), c)–e) és h) pontja szerinti esetben, ha a súlyosan fogyatékos személynek az önkiszolgálási képessége teljesen hiányzik.

(3) A fogyatékosági támogatás (1) és (2) bekezdés szerinti összegét 2014. január 1-jétől a társadalombiztosítási nyugellátásról szóló törvénynek a nyugellátások évenkénti rendszeres emelésére vonatkozó szabályai szerint, azzal megegyező mértékben emelni kell, az újonnan megállapításra kerülő fogyatékosági támogatást pedig ugyanilyen emelt összegben kell megállapítani.

IX. A szociális biztonsági rendszerek koordinációja az EU-ban

1. Bevezetés

A társadalombiztosítási jog területi hatálya hagyományosan korlátozott. Az ellátásokra való jogosultság és a járulékfizetési kötelezettség általában egy adott ország állampolgáira, vagy az ott letelepedett személyekre vonatkozik. Ebből sok bizonytalanság ered azon munkavállalók számára, akik más országokba utaznak dolgozni, ahol biztosítás nélkül maradhatnak, vagy kettős járulékfizetésre lehetnek kötelezettek. Ugyanebből az okból a társadalombiztosítási jog a vállalkozások számára is akadályt jelenthet a nemzeti határokon túlnyúló tevékenység előtt.

Ezek a megfontolások vezették az államokat arra, hogy a XX. század elejétől nemzetközi egyezményekben szabályozzák a migráns munkavállalók TB státuszát. Az európai integráció elmélyülésével világossá vált, hogy a munkavállalók szabad mozgása nem valósulhat meg a nemzeti szociális biztonsági rendszerek koordinációja nélkül. Hiába biztosítana az uniós jog szabad munkavállalási lehetőséget az uniós polgároknak bármely tagállamban, ha ez nem járna együtt a szociális jogok exportálhatóságával. Például, ki akarna éveket, évtizedeket egy másik tagállamban dolgozni, ha utána az ott szerzett biztosítási idő nem lenne figyelembe vehető, amikor hazatérve valamilyen ellátást (különösen nyugdíjat) igényel.

A tagállamok szociális biztonsági rendszereinek összehangolását nagyban nehezíti, hogy ezek rendkívül különbözőek, elsősorban az egyes országok eltérő hagyományai és gazdasági teljesítőképessége okán. Ráadásul a tagállamok tipikusan nem is nyitottak arra, hogy szuverenitásukat ezen a területen feladják, és nemzeti szabályaikat valamilyen uniós szintű rendezéssel váltsák fel. Minderre tekintettel fontos vívmány, hogy már 1958-ban megszületett az első rendelet, amely a nemzeti szociális rendszerek közötti koordinációt célozta.

A koordináció azt jelenti, hogy az uniós jog csak összehangolási feladatokat lát el, így azokra a nemzetközi tényállásokra ad szabályokat, amelyekben több tagállam érintett. Nincs szó azonban jogharmonizációról, azaz a kulcskérdések rendezése továbbra is nemzeti hatáskörben van (így különösen, hogy ki és milyen feltételekkel, milyen forrásból finanszírozott, milyen ellátásokra jogosult).

A koordinációs szabályok a nemzetközi magánjoghhoz hasonló rendelkezésekkel határozzák meg, hogy melyik ország joga irányadó az adott esetre. Ám ez bonyolultabb, mint a kollíziós jog, mivel bár egy időszakra csak egy jogrendszert kell alkalmazni, de egy-egy tényállás elbírálásához több nemzeti jog is irányadó lehet. Például, ha a jogosult Magyarországon kér nyugdíj megállapítást, de 10 év Németországban és 10 év Franciaországban szerzett szolgálati idő beszámításával, akkor az eljárásra a magyar szabályok lesznek alkalmazandók, de annak megítélése, hogy a külföldön töltött időből mi számít szolgálati időnek, a német, illetve a francia jog alapján történik.

2. A szociális biztonsági koordináció jogforrásai

Az **Európai Unió Működéséről szóló Szerződés 48. cikke** ad felhatalmazást, hogy az Európai Parlament és a Tanács rendes jogalkotási eljárás keretében elfogadja a szociális biztonság területén azokat az intézkedéseket, amelyek a munkavállalók szabad mozgásának biztosításához szükségesek.

E felhatalmazás alapján születtek a hatályos **koordinációs rendeletek**:

- az Európai Parlament és a Tanács 883/2004/EK rendelete (2004. április 29.) a szociális biztonsági rendszerek koordinálásáról (a továbbiakban: Rendelet) és
- ennek végrehajtási rendelete [az Európai Parlament és a Tanács 987/2009/EK rendelete (2009. szeptember 16.) a szociális biztonsági rendszerek koordinálásáról szóló 883/2004/EK rendelet végrehajtására vonatkozó eljárás megállapításáról].

A tagállamok a koordinációs rendeletek mellett is fenntarthatnak egymással hasonló tárgyú **nemzetközi egyezményeket**, feltéve, hogy:

- azok tárgyköre nem tartozik a koordináció hatálya alá, vagy
- a kedvezményezettek számára kedvezőbbek, vagy
- meghatározott történelmi körülményekből következnek, és hatályuk időben korlátozott, vagy
- nem sérti a koordináció elveit és szellemét (Rendelet 8. cikk).

3. A koordináció hatálya

Az uniós koordináció nem terjed ki minden állami ellátásra. Tárgyi hatályába az alábbi három ellátás-csoport tartozik.

- **Társadalombiztosítási ellátások**, amelyek kötelezően fizetendő járulékhöz és meghatározott jogszerző időhöz kötöttek.
- **Univerzális (demogrant) ellátások**, amelyek alanyi jogon járnak, és nem kötöttek sem járulékfizetéshez, sem rászorultsághoz.
- **Különleges, nem járulék alapú ellátások**, amelyek a TB alapú ellátásokat kiegészítik, helyettesítik, illetve a **fogyatékosok ellátásai**.

Nem tartoznak a koordináció tárgyi hatálya alá a **szociális, vagy segély típusú ellátások**, amelyeknél a jogosultság (rászorultság) megítélése tipikusan mérlegelési kérdés (Rendelet 3. és 70. cikk).

A koordináció **személyi hatálya** arra az uniós polgárra terjed ki, aki az állampolgárságától eltérő tagállamban gazdaságilag aktív (migráns munkavállaló). Nincs jelentősége, hogy a munkavégzés munkaviszonyban, vagy önfoglalkoztatóként történik. Az integráció mélyülésével a koordináció hatálya alá kerültek a valamely tagállamban lakóhellyel rendelkező hontalanok és menekültek, valamint a felsoroltak családtagjai és túlélő hozzátartozói is (Rendelet 2. cikk).

4. A koordináció alapelvei

A szociális biztonsági rendszerek koordinációja az alábbi hat alapelven nyugszik.

- a) **Egyenlő bánásmód elve:** a koordináció hatálya alá tartozó személyeket bármely tagállam jogszabályai szerint ugyanolyan jogok illetik meg, és ugyanolyan kötelezettségek terhelik, mint az adott tagállam állampolgárait (Rendelet 4. cikk). Így nem tehető különbség a migráns munkavállaló és a fogadó állam saját állampolgárai között.
- Hasonlóan, az egyes tényállási elemek, események bekövetkezését, illetve egyes ellátások és egyéb jövedelmek kézhezvételét akkor is figyelembe kell venni, ha azok egy másik tagállam területén következtek be (Rendelet 5. cikk). Például, ha egy adott állam a nyugdíjjogosultság szempontjából kedvezőbb szabályokat biztosít a bányászoknak, akkor nem lehet jelentősége, hogy az igénylő mely tagállam területén dolgozott bányában.
- b) **Összeszámítás elve:** a más tagállamban szerzett biztosítási (szolgálati, tartózkodási, jogszerző) időt is ugyanúgy figyelembe kell venni, mintha az igénylő az adott tagállamban szerezte volna (Rendelet 6. cikk). Így valósulhat meg, hogy a tagállami rendszerek – még ha eltérő szabályok alapján is működnek – a gyakorlatban „egymás folytatásaként” összekapcsolódnak. Például, az igénylő azzal mutatja ki a kisgyermek otthoni gondozásához járó TB ellátáshoz a szükséges 1 év biztosítási előzményt, hogy a tavalyi év szeptembertől hat hónapig Ausztriában, azóta Magyarországon dolgozott.
- c) **Részarányos teherviselés elve:** az ellátások költségeit a tagállamok a saját nemzeti rendszerükben szerzett jogszerző idő arányában osztják meg. Az ellátást ugyan mindig csak egy tagállam nyújtja, de e tagállam a költségek arányos megtérítését kérheti a többi, járulékfizetéssel érintett tagállamtól.
- d) **Juttatások exportálhatóságának elve:** pénzbeli ellátások esetén az igénylő és az ellátásra kötelezett intézmény lehet más tagállamban is (Rendelet 7. cikk). Nem kizáró ok például, hogy az Olaszországban lakhellyel rendelkező jogosult a magyar nyugdíjszervtől kérje a nyugdíj megállapítását és folyósítását.
- e) **Juttatások átfedésének tilalma:** ugyanazon kötelező biztosítási idő tekintetében nem járhat több, azonos jellegű ellátás (Rendelet 10. cikk). Így nem vehető igénybe ugyanaz a típusú (funkciójú) ellátás egyszerre több tagállamtól.
- f) **Az alkalmazandó jog meghatározása:** a koordináció hatálya alá eső személyek egy adott időpontban csak az egyik tagállam jogának hatálya alatt állhatnak. Ez – főszabály szerint – az a tagállam, ahol az illető személy munkavállalóként vagy önfoglalkoztatóként tevékenységet végez (lex loci laboris). A koordináció alapvető célja éppen az, hogy egy adott személynek ne lehessen egyszerre több biztosítási jogviszonya (különböző tagállamokban), és ne is maradjon biztosítás nélkül.
- Ez alól azonban vannak fontos kivételek is. Ilyen például a szokásosan két vagy több tagállamban tevékenységet végző munkavállaló esete. Ez megvalósulhat akár úgy,

hogy egy munkáltató foglalkoztatja több tagállamban (pl. utazó ügynök), vagy párhuzamosan több jogviszonyban dolgozik, más-más tagállambeli munkáltatóknak. Ilyen esetekben az illetőre főszabály szerint a lakóhelye szerinti állam jogát kell alkalmazni, ha tevékenységének jelentős részét abban a tagállamban végzi (Rendelet 13. cikk).

Gyakori speciális eset a **kiküldetés**. A kiküldött munkavállalók az egyik tagállamban dolgoznak szokásosan (kiküldő állam) és a másik (fogadó) tagállamban csak ideiglenesen, legfeljebb 24 hónapig végeznek tevékenységet. Ilyen esetben a kiküldött munkavállaló a kiküldő állam jogszabályainak hatálya alatt marad (Rendelet 12. cikk). Például, egy magyar építőipari cég gipszkartonozási munkákra szerződik egy szlovák megrendelővel, amely alapján három hónapig 10 munkavállalóját Pozsonyban foglalkoztatja. Ez a 10 munkavállaló egyébként szokásosan Magyarországon dolgozik, és csak kivételesen, e projekt kivitelezése céljából dolgozik átmenetileg Szlovákiában. Erre az időre nem kerülnek a szlovák TB rendszer hatálya alá, hanem maradnak a magyar jog szerint biztosítottak.

X. Az Európai Parlament és a Tanács 883/2004/EK rendelete (2004. április 29.) a szociális biztonsági rendszerek koordinálásáról (kivonat)

2. cikk

A rendelet személyi hatálya

(1) Ezt a rendeletet a tagállamok állampolgáira, egy tagállamban lakóhellyel rendelkező hontalanokra és menekültekre – akik egy vagy több tagállam jogszabályainak hatálya alá tartoznak vagy tartoztak –, valamint ezek családtagjaira és túlélő hozzátartozóira kell alkalmazni.

(2) Ezt a rendeletet ugyancsak alkalmazni kell azoknak a személyeknek a túlélő hozzátartozóira, akik egy vagy több tagállam jogszabályainak a hatálya alá tartoztak, függetlenül az ilyen személyek állampolgárságától, ha túlélő hozzátartozóik egy tagállam állampolgárai vagy a tagállamok egyikében tartózkodó hontalanok vagy menekültek.

3. cikk

A rendelet alkalmazási köre

(1) Ezt a rendeletet a következő szociális biztonsági ágakra vonatkozó valamennyi jogszabályra kell alkalmazni:

- a) betegségi ellátások;
- b) anyasági és azzal egyenértékű apasági ellátások;
- c) rokkantsági ellátások;
- d) öregségi ellátások;
- e) túlélő hozzátartozói ellátások;
- f) munkahelyi balesetekkel és foglalkoztatási megbetegedésekkel kapcsolatos ellátások;
- g) haláleseti juttatások;
- h) munkanélküli-ellátások;
- i) előnyugdíjak;
- j) családi ellátások.

(2) A XI. melléklet eltérő rendelkezései hiányában, ezt a rendeletet az általános és különleges, járulékalapú vagy nem járulékalapú szociális biztonsági rendszerekre, valamint a munkáltató vagy hajótulajdonos kötelezettségeihez kapcsolódó rendszerekre kell alkalmazni.

(3) Ezt a rendeletet ugyancsak alkalmazni kell a 70. cikk alá tartozó különleges, nem járulékalapú pénzbeli ellátásokra.

(4) E rendelet III. címének rendelkezései azonban nem befolyásolják a tagállamoknak a hajótulajdonosok kötelezettségeire vonatkozó jogszabályi rendelkezéseit.

(5) Ez a rendelet nem alkalmazandó:

- a) a szociális és egészségügyi támogatásokra; vagy
- b) az olyan ellátásokra, amelyek esetében a tagállam a személyi kárért kártérítési felelősséget vállal, és előírja – például a háború és egyéb katonai cselekmények vagy ezek következményeinek áldozatai, bűncselekmények, merénylet vagy terrorcselekmények áldozatai, tagállami tisztviselők által feladatuk ellátása során okozott károk elszenvetői vagy

politikai vagy vallási okokból vagy származásuk miatt hátrányt szenvedő személyek részére – kártérítés nyújtását.

4. cikk

Egyenlő bánásmód

E rendelet eltérő rendelkezései hiányában az e rendelet hatálya alá tartozó személyeket bármely tagállam jogszabályai szerint ugyanolyan jogok illetik meg, és ugyanolyan kötelezettségek terhelik, mint az adott tagállam állampolgárait.

5. cikk

Az ellátásokkal, jövedelmekkel, tényállásokkal és eseményekkel kapcsolatos egyenlő bánásmód

E rendelet eltérő rendelkezései hiányában, és a megállapított különös végrehajtási rendelkezések fényében a következőket kell alkalmazni:

- a) ha az illetékes tagállam jogszabályai szerint a szociális biztonsági ellátások és egyéb jövedelmek kézhezvétele meghatározott jogkövetkezményekkel jár, az ilyen jogszabályok vonatkozó rendelkezéseit ugyancsak alkalmazni kell az olyan egyenértékű ellátások kézhezvételére, amelyeket egy másik tagállam jogszabályai alapján szereznek, illetve egy másik tagállamban szerzett jövedelemre;
- b) ha az illetékes tagállam jogszabályai szerint a jogkövetkezmények meghatározott tényállás vagy események bekövetkezésének tulajdoníthatók, az említett tagállamnak a hasonló tényállások vagy események bármely tagállamban történő bekövetkezését oly módon kell figyelembe vennie, mintha azok a saját területén következtek volna be.

6. cikk

Időszakok összesítése

E rendelet eltérő rendelkezéseinek hiányában egy tagállam illetékes intézménye, amely tagállam jogszabályai:

- az ellátásokra való jogosultság megszerzését, fenntartását, időtartamát vagy feléledését,
- a jogszabályok alkalmazását, vagy
- a kötelező, szabadon választható folytatólagos vagy önkéntes biztosításhoz való hozzáférést vagy azok alóli mentességet

a biztosítási, szolgálati, önálló vállalkozóként folytatott tevékenységi vagy tartózkodási idő megszerzésétől teszik függővé, a szükséges mértékben oly módon veszi figyelembe a más tagállam jogszabályai szerint szerzett biztosítási, szolgálati, önálló vállalkozóként folytatott tevékenységi vagy tartózkodási időket, mintha azokat az általa alkalmazott jogszabályok szerint szerezték volna meg.

7. cikk

Mentesség a lakóhelyre vonatkozó szabályok alól

E rendelet eltérő rendelkezéseinek hiányában az egy vagy több tagállam jogszabályai vagy e rendelet értelmében fizetendő pénzbeli ellátások nem csökkenthetők, nem módosíthatók, nem függeszthetők fel, nem vonhatók vissza vagy foglalhatók le azzal az indoklással, hogy a

jogosult vagy családtagjai nem az ellátások nyújtásáért felelős intézmény helye szerinti tagállamban rendelkeznek lakóhellyel.

8. cikk

Kapcsolat e rendelet és egyéb koordinációs jogi eszközök között

(1) E rendelet az alkalmazási körébe tartozó, a tagállamok között alkalmazandó valamennyi szociális biztonsági egyezmény helyébe lép. A tagállamok által e rendelet alkalmazását megelőzően megkötött szociális biztonsági egyezmények egyes rendelkezéseit azonban továbbra is alkalmazni kell, ha azok a kedvezményezettek számára kedvezőbbek, vagy ha azok meghatározott történelmi körülményekből következnek, és hatályuk időben korlátozott. E rendelkezések alkalmazhatóságának fenntartása érdekében azok a II. melléklet részét képezik. Meg kell határozni, ha objektív okokból e rendelkezések némelyikét nem lehet kiterjeszteni az e rendelet hatálya alá tartozó személyekre.

(2) Két vagy több tagállam szükség esetén e rendelet elvei alapján és annak szellemében egyezményeket köthet egymással.

10. cikk

Az ellátások halmozódásának megakadályozása

E rendelet nem adhat, és nem tarthat fenn ugyanazon kötelező biztosítási idő tekintetében több, azonos jellegű ellátáshoz való jogosultságot.

II. CÍM

AZ ALKALMAZANDÓ JOGSZABÁLYOK MEGHATÁROZÁSA

11. cikk

Általános szabályok

(1) Az e rendelet hatálya alá tartozó személyekre csak egy tagállam jogszabályai alkalmazandóak. E jogszabályokat e cím rendelkezései szerint kell meghatározni.

(2) E cím alkalmazásában a munkavállalói vagy önálló vállalkozói tevékenységük miatt vagy következtében pénzbeli ellátásokban részesülő személyeket úgy kell tekinteni, mint akik folytatják az említett tevékenységet. Ez nem vonatkozik a rokkantsági, öregségi vagy túlélő hozzátartozói nyugdíjakra, illetve munkahelyi balesetek vagy foglalkozási megbetegedések miatt nyújtott nyugdíjakra vagy határozatlan időtartamú kezelést fedező pénzbeli betegségi ellátásokra.

[...]

12. cikk

Különös szabályok

(1) Az a személy, aki egy tagállamban munkavállalóként végzi tevékenységét olyan munkáltató nevében, aki tevékenységét szokásosan abban a tagállamban végzi, és akit az említett munkáltató egy másik tagállamba küld, hogy a munkáltató nevében ott munkát végezzen, továbbra is az elsőként említett tagállam jogszabályainak a hatálya alá tartozik, feltéve, hogy az ilyen munkavégzés várható időtartama nem haladja meg a huszonnégy

hónapot, és a szóban forgó személy kiküldetése nem egy másik kiküldött személy felváltása céljából történik.

(2) A tagállamok egyikében szokásosan önálló vállalkozóként tevékenykedő olyan személy, aki hasonló tevékenység végzése céljából egy másik tagállamba távozik, továbbra is az első tagállam jogszabályainak a hatálya alá tartozik, feltéve, hogy az ilyen tevékenység várható időtartama nem haladja meg a huszonnégy hónapot.

13. cikk

Tevékenység végzése két vagy több tagállamban

(1) A két vagy több tagállamban szokásosan munkavállalóként tevékenységet végző személy a következők hatálya alá tartozik:

a) a lakóhely szerinti tagállam jogszabályai, ha tevékenységének jelentős részét abban a tagállamban végzi; vagy

b) ha tevékenységének nem jelentős részét végzi a lakóhely szerinti tagállamban:

i. annak a tagállamnak a jogszabályai, amelyben a vállalkozás vagy munkáltató bejegyzett székhelye vagy üzletviteli helye található, ha a személyt egyetlen vállalkozás vagy munkáltató alkalmazza; vagy

ii. annak a tagállamnak a jogszabályai, amelyben a vállalkozások vagy munkáltatók bejegyzett székhelye vagy üzletviteli helye található, ha a személyt két vagy több vállalkozás vagy munkáltató alkalmazza, és e vállalkozások bejegyzett székhelye vagy üzletviteli helye egyetlen tagállamban található; vagy

iii. annak a lakóhely szerinti tagállamtól eltérő tagállamnak a jogszabályai, amelyben a vállalkozás vagy munkáltató bejegyzett székhelye vagy üzletviteli helye található, ha a személyt két vagy több vállalkozás vagy munkáltató alkalmazza, amelyek bejegyzett székhelye vagy üzletviteli helye két tagállamban található, amelyek egyike a lakóhely szerinti tagállam; vagy

iv. a lakóhely szerinti tagállam jogszabályai, ha a személyt két vagy több vállalkozás vagy munkáltató alkalmazza, amelyek közül legalább kettőnek a bejegyzett székhelye vagy üzletviteli helye a lakóhely szerinti tagállamtól eltérő tagállamokban található.

(2) A két vagy több tagállamban szokásosan önálló vállalkozóként tevékenykedő személy a következők hatálya alá tartozik:

a) a lakóhely szerinti tagállam jogszabályai, ha tevékenységének jelentős részét abban a tagállamban végzi; vagy

b) annak a tagállamnak a jogszabályai, amelyben a személy tevékenységeinek központi érdekeltisége található, ha nem azon tagállamoknak az egyikében rendelkezik lakóhellyel, amelyben a tevékenység jelentős részét végzi.

(3) Az a személy, aki különböző tagállamokban szokásosan munkavállalóként és önálló vállalkozóként végez tevékenységet, azon tagállam jogszabályainak a hatálya alá tartozik, amelyben a tevékenységet munkavállalóként végzi, illetve ha az ilyen tevékenységet két vagy több tagállamban végzi, akkor az (1) bekezdésnek megfelelően meghatározott jogszabályok hatálya alá tartozik.

[...]

70. cikk

Általános rendelkezések

(1) Ezt a cikket kell alkalmazni a különleges, nem járulékalapú pénzbeli ellátásokra is, amelyek olyan jogszabályokban kerülnek megállapításra amelyek – személyi hatályuk, célkitűzéseik és/vagy a jogosultságra vonatkozó feltételeik miatt – a 3. cikk (1) bekezdésében említett szociális biztonsági jogszabályok, valamint a szociális segélyezés jellegzetességeit egyaránt magukban hordozzák.

(2) E fejezet alkalmazásában a „különleges, nem járulékalapú pénzbeli ellátás” az az ellátás, amelynek:

a) célja, hogy:

i. a 3. cikk (1) bekezdésében említett szociális biztonsági ágak által fedezett kockázatok kiegészítő, helyettesítő vagy járulékos fedezetéül szolgáljon, és az érintett személyeknek minimum megélhetési jövedelmet biztosítson az érintett tagállam gazdasági és társadalmi helyzetére is figyelemmel;

vagy

ii. a fogyatékossgal élők részére kifejezetten különös védelmet biztosítson, szoros kapcsolatban az érintett személy szociális környezetével az érintett tagállamban,

b) amely esetében a finanszírozás kizárólag a kötelező, az általános közkiadások fedezésére szolgáló adóbevételből származik, valamint az ellátások nyújtásának és kiszámításának feltételei a kedvezményezett tekintetében nem függnék semmiféle járulékfizetéstől. A járulékalapú ellátások kiegészítésére szolgáló ellátások azonban egyedül ezen az alapon nem minősülnek járulékalapú ellátásnak,

és

c) amely szerepel a X. melléklet felsorolásában.

(3) A 7. cikk és e cím más fejezetei nem vonatkoznak az e cikk (2) bekezdésében említett ellátásokra.

(4) A (2) bekezdésben említett ellátások kizárólag abban a tagállamban nyújthatók, az ilyen tagállam jogszabályainak megfelelően, amelyben az érintett személy lakóhellyel rendelkezik. Az ilyen ellátásokat a lakóhely szerint illetékes intézmény nyújtja, saját költségén.

XI. A családtámogatási ellátások általános szabályai

1. Bevezetés

A családtámogatás a legtöbb államban a szociális gondoskodás kiemelten kezelt területe. Ezt alapvetően az indokolja, hogy a jövő generáció nevelése, a közösséghez tartozó gyermekek védelme mindenhol alapvető társadalmi érdek. Az előregedő társadalmakban emellett különösen fontos a születések számának növelése is. Ezért az államok tipikusan külön ellátásokkal segítik a gyermeket nevelőket.

A hatályos jog megfogalmazásában, a családnak mint Magyarország legfontosabb nemzeti erőforrásának és a magyar társadalom alapvető egységének a sokoldalú segítése, a családi élet biztonságának, a gyermekvállalás feltételeinek, valamint a család és a munka összeegyeztetésének javítása az állam egyik legfontosabb feladata [Cst. 3. § (1) bek.].

Az állami támogatás azonban nem jelenti azt, hogy a gyermek nevelése elsősorban ne a szülő (illetve a család) feladata lenne, ezt a szerepet az állam nem vállalhatja át. Az önszegély elve tehát az elsődleges, amelyhez képest az családtámogatás csak kiegészítő szerepet játszik. Az ellátásokat a szülő kapja, aki azonban köteles azokat céljuk szerint, a gyermek egészséges, harmonikus fejlődése, testi, szellemi, erkölcsi gyarapodásának kiteljesítése érdekében felhasználni [Cst. 3. § (2) bek.].

A családtámogatás nem jelenthet indokolatlan beavatkozást a magánszférába, hiszen annak éppen a legintimebb magjához tartozik a gyermeknevelés is. Ebből következik, hogy a jogosultsági feltételek meghatározásánál tartózkodni kell attól, hogy az indokolatlanul befolyásolja a szülőt a gyermekneveléssel kapcsolatos magánéleti döntéseiben (pl. milyen nevelési intézménybe jár a gyermek, részt vesz-e vallásos vagy egyéb közösségek rendezvényein).

A családtámogatás legfontosabb jogforrásai az alábbiak.

- Jelentőségét mutatja, hogy a családtámogatás alapjait az Alaptörvény L) cikke és egy külön sarkalatos törvény rögzíti (a családok védelméről szóló 2011. évi CCXI. törvény).
- A részletes (érdemi) szabályokat a családok támogatásáról szóló 1998. évi LXXXIV. törvény (Cst.) tartalmazza,
- a technikai rendelkezéseket pedig egy külön végrehajtási rendelet [223/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet].

2. A családtámogatási ellátások közös szabályai

A családtámogatási ellátások ún. **demogrant típusú ellátások**, amelyek egy adott társadalmi csoportot **alanyi jogon** illetnek meg. Jelen esetben ez a csoport a gyermeket nevelő szülőket jelenti. A demogrant típusú ellátásokra való jogosultsághoz nem kell biztosítottnak lenni, és – szemben a szociális ellátásokkal – nincs jelentősége a jövedelmi viszonyoknak, a rászorultságnak sem [Cst. 3. § (3) bek.].

Az ellátások **csak a saját háztartásban nevelt, gondozott gyermek után járnak**, akivel a szülő életvitelszerűen együtt él és annak gondozásából rendszeres jelleggel legfeljebb csak napközbeni időszakokra kerül ki [Cst. 4. § k) pont].

A Cst. alkalmazásában **szülőnek minősül**:

- a vér szerinti szülő,
- az örökbe fogadó szülő;
- a szülővel együtt élő házastárs;
- az a személy, aki a saját háztartásában nevelt gyermeket örökbe kívánja fogadni és az erre irányuló eljárás már folyamatban van;
- a szülővel együtt élő élettárs, ha az ellátással érintett gyermekkel életvitelszerűen együtt él és a szülővel élettársként legalább egy éve szerepel az Élettársi Nyilatkozatok Nyilvántartásában, vagy a szülővel fennálló élettársi kapcsolatát az ellátás megállapítására irányuló kérelmet legalább egy évvel megelőzően kiállított közokirattal igazolja;
- a nevelőszülő;
- a gyám; továbbá
- az a személy, akihez a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. 72. § (1) bekezdése alapján a gyermeket ideiglenes hatállyal elhelyezték [Cst. 7. § (1) bek. a) pont].

3. A Cst. szerinti és más hasonló ellátások, intézmények

A Cst. négy ellátási jogcímet nevesít:

- családi pótlék: a gyermek megszületésétől a – főszabály szerint – tanköteles kor végéig járó, rendszeres, fix összegű ellátás.
- gyermekgondozást segítő ellátás (gyes): a gyermek hároméves koráig jár, a minimálnyugdíjnak megfelelő összeg.
- gyermeknevelési támogatás (gyet): a legalább három kiskorú gyermeket nevelőknek jár, a legkisebb gyermek 3-8 éves kora között, a minimálnyugdíjnak megfelelő összeg.
- anyasági támogatás: egyszeri ellátás, a gyermek születésekor jár.

Ahogy arról az egészségbiztosításnál már szó volt, a **gyermekgondozási célú TB ellátások nem konkurálhatnak a hasonló célú családtámogatási ellátásokkal**. Azaz, aki a gyermek után csedet, vagy gyedet vesz igénybe, ugyanazon gyermek után gyesre, gyetre nem jogosult. Ha a szülő különböző korú gyermekeket nevel, akkor kaphat egyszerre TB ellátást és – a másik gyermek(ek) jogán – gyeset, vagy gyetet, de az ellátásokat ugyanannak a szülőnek kell igénybe vennie (Ebtv. 39. §).

A családtámogatási ellátások ugyanakkor egymással halmozódhatnak. Nincs tehát akadálya, hogy egy újszülöttre tekintettel az anya igénybe vegye az anyasági támogatást, és az első hónapra a gyeset és a családi pótlékot is.

Ebben a fejezetben a Cst. szerinti ellátásokról lesz szó. Hozzá kell tenni ugyanakkor, hogy a jogrendszer emellett **számos további olyan jogintézményt** tartalmaz, amely szintén a gyermeket nevelők támogatására irányul. Ilyen például:

- a **TB ellátások** közül már megismert csed, gyed, ám ezek biztosítási jogviszonyhoz kötöttek.
- egyes **gyermekvédelmi ellátások**. Például, a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülők évente kétszer (augusztus és november hónapban) pénzbeli ellátást kapnak. Ez azonban rászorultság alapján jár, a jogosultság feltétele, hogy az adott háztartás jövedelmi és vagyoni helyzete a törvényben meghatározott szint alatt legyen. Az ellátás mértéke meglehetősen szerény (2023-ban alapesetben 6.000 Ft), amit az éves költségvetési törvény határoz meg (a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény 20/A. §).
- egyes **adóügyi kedvezmények**, például személyi jövedelemadóból igénybe vehető családi adókedvezmény. Ezek kihasználásához persze adóköteles jövedelem szükséges.
- a **munkajogi szabályokban** a gyermeket nevelőknek biztosított pót- és fizetés nélküli szabadságok, felmondási védelmek, amelyeket a munkaviszonyban állók használhatnak ki.
- legtágabb értelemben ide sorolható a gyermekek bölcsődei gondozása, óvodai nevelése, vagy a közoktatás is.

Mint látható, az alanyi jogon járó családtámogatási ellátásokra jogosultak köre a felsoroltakhoz képest jóval szélesebb.

4. Eljárási szabályok

A családtámogatási ellátások (főszabály szerint) pénzben járnak. Az anyasági támogatás egyszeri, a többi ellátás havonta rendszeresen jár. Az ellátásokat külön kérni kell, kivételt képez, ha Magyarországon élő, magyar állampolgár újszülött egészségügyi intézetben születik, amely esetben az anyasági támogatás és a családi pótlék megállapítása hivatalból történik [Cst. 34. § (1) bek.]. A családtámogatási ellátást visszamenőleg legfeljebb két hónapra lehet megállapítani, az anyasági támogatás kivételével, amely hat hónapra visszamenőleg érvényesíthető [Cst. 32. §, 37. § (1) bek.]. Az ellátás iránti igény érvényesítésével kapcsolatos valamennyi eljárás illeték- és költségmentes (Cst. 40. §). Az ellátások kapcsán a hatóságot szűk körben méltányossági jogkör is megilleti (pl. a gyesre való jogosultság megállapítása, vagy a jogalap nélküli ellátás visszakövetelése kapcsán, lásd Cst. 22. §, 43. §).

Jogalap nélkül felvett ellátás esetén az alábbi szabályok irányadóak:

- a felvételtől számított 30 napon belül a felvevőtől visszakövetelhető, határozattal, objektív alapon;
- ennek eltelte követően a visszakövetelés csak felróhatóság bizonyítása mellett lehetséges,
- nincs helye visszakövetelésnek, ha a felvételtől vagy az ellátás megszűnésétől öt év eltelt (Cst. 41. §).

XII. Az egyes családtámogatási ellátások

Családi pótlék

 <p>Jogosultsági feltételek</p> <ul style="list-style-type: none"> - Szülő: saját háztartásban nevelt gyermek után. - Intézményi jogosultak: gyermekotthonban, szociális intézményben, bv intézetben, javítóintézetben elhelyezett gyermek után. - Saját jogú jogosultak: például, aki a köznevelési intézményben a tankötelezettsége megszűnését követően is tanulmányokat folytat és mindkét szülője elhunyt. 	 <p>Kizáró feltételek</p> <ul style="list-style-type: none"> - A 18. életévét betöltött személynek rendszeres jövedelme van (ez alatt az ellátást szüneteltetni kell) - Óvodai nevelésben részvétel vagy tankötelezettség elmulasztása: 20 óvodai nevelési nap / 50 tanóra után szüneteltetés - Iskoláztatási támogatás esetén szándékos bűncselekmény miatti jogerős elítélés, szabadságvesztés nélkül (12 hónapos szüneteltetés)
 <p>Ellátás időtartama</p> <ul style="list-style-type: none"> - Nevelési ellátás: születéstől a tanköteles korig. - Iskoláztatási támogatás: tankötelezettség teljes tartamára (kivételesen köznevelési tanulmányok idejére tovább is) 	 <p>Ellátás mértéke</p> <ul style="list-style-type: none"> - Törvényben meghatározott havi fix összegben - Magasabb összeg jár: gyermekek száma, betegsége/fogyatékosága alapján és/vagy az egyedülálló szülőnek

Cst. 6. § (1) A gyermek nevelésével, iskoláztatásával járó költségekhez az állam havi rendszerességgel járó nevelési ellátást vagy iskoláztatási támogatást (a továbbiakban együtt: családi pótlék) nyújt. [...]

(2) A családi pótlék természetbeni formában történő nyújtásáról a gyermek védelembe vételéről határozatot hozó gyámhatóság dönthet.

Nevelési ellátás

Cst. 7. § (1) Nevelési ellátásra jogosult

a) [...]szülő; a nevelőszülő; a gyám; továbbá az a személy, akihez a Gyvt.72. § (1) bekezdése alapján a gyermeket ideiglenes hatállyal elhelyezték, a saját háztartásában nevelt,

b) a gyermekotthon vezetője a gyermekotthonban nevelt,

c) a szociális intézmény vezetője az intézményben elhelyezett,

d) a büntetés-végrehajtási intézet parancsnoka vagy a javítóintézet igazgatója a büntetés-végrehajtási intézet anya-gyermek részlegén vagy a javítóintézet fiatalok és gyermeke együttes elhelyezését biztosító részlegén elhelyezett,

még nem tanköteles gyermekekre tekintettel, a gyermek tankötelessé válása évének október 31-éig.

(2) Saját jogán jogosult nevelési ellátásra a tizennyolcadik életévét betöltött tartósan beteg, illetve súlyosan fogyatékos személy az iskoláztatási támogatásra való jogosultság megszűnésének időpontjától.

(3) Nevelési ellátásra jogosult - a gyermekre tekintettel folyósított iskoláztatási támogatásra való jogosultság megszűnésének időpontjától a gyermek tizennyolcadik életévének betöltéséig - az (1) bekezdés a)-c) pontja szerinti személy

a) a tizenhatodik életévét betöltött, a sajátos nevelési igény tényét megállapító szakértői vélemény alapján középsúlyosan vagy súlyosan értelmi fogyatékos, illetve siketvak gyermekre tekintettel,

b) azon tizenhatodik életévét betöltött gyermekre tekintettel, aki tankötelezettségét fejlesztő nevelés-oktatás, vagy fejlesztő iskolai oktatás keretében teljesítette,

c) az a) és b) pontban meghatározottakon túl a tizenhatodik életévét betöltött azon gyermekre tekintettel, aki a tankötelezettsége megszűnését követően súlyos betegsége vagy fogyatékosága következtében önálló életvitelre képtelen és önkiszolgálási képessége hiányzik.

Iskoláztatási támogatás

Cst. 8. § (1) Iskoláztatási támogatásra jogosult

a) a 7. § (1) bekezdés a)-c) pontjában meghatározott személy, továbbá a gyámhatóság által a szülői ház elhagyását engedélyező határozatban megjelölt személy

aa) a tanköteles gyermekre tekintettel a gyermek tankötelessé válása évének november 1-jétől a tankötelezettség teljes időtartamára, valamint

ab) a tankötelezettsége megszűnését követően köznevelési intézményben vagy szakképző intézményben tanulmányokat folytató gyermekre (személyre) tekintettel annak a tanévnek az utolsó napjáig, amelyben a gyermek (személy) a huszadik - a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló törvény alapján fogyatékosági támogatásra nem jogosult, de sajátos nevelési igényű tanuló esetében huszonharmadik - életévét betölti; továbbá

b) a javítóintézet igazgatója vagy a büntetés-végrehajtási intézet parancsnoka a javítóintézetben nevelt vagy a büntetés-végrehajtási intézetben lévő, és gyermekvédelmi gondoskodás alatt álló,

ba) tanköteles gyermekre tekintettel a tankötelezettség teljes időtartamára,

bb) a tankötelezettsége megszűnését követően köznevelési intézményben vagy szakképző intézményben tanulmányokat folytató gyermekre tekintettel annak a tanévnek az utolsó napjáig, amelyben a gyermek a tizennyolcadik életévét betölti.

(2) A súlyos és halmozottan fogyatékos tanuló szülője a tankötelezettség teljesítésének formájától függetlenül a tankötelezettség teljesítésének végéig jogosult iskoláztatási támogatásra.

(3) Saját jogán jogosult iskoláztatási támogatásra az a köznevelési intézményben vagy szakképző intézményben a tankötelezettsége megszűnését követően tanulmányokat folytató személy,

a) akinek mindkét szülője elhunyt, [...]

A családi pótlékra vonatkozó közös szabályok

Cst. 9. § (1) Ugyanazon gyermek (személy) után járó családi pótlék - a (4) bekezdés szerinti kivétellel - csak egy jogosultat illet meg.

(2) Azután a gyermek (személy) után, akire tekintettel nevelési ellátást folyósítanak, iskoláztatási támogatás nem folyósítható.

(3) Ha a gyermek együtt élő szülők háztartásában él, a családi pótlékot - együttes nyilatkozatuk alapján - bármelyik szülő igényelheti, mégpedig nyilatkozatuk szerint gyermekenként. Megállapodás hiányában az ellátást igénylő szülő személyéről - kérelemre - a gyámhatóság dönt.

(4) Ha a gyermeket a - közös szülői felügyeletet gyakorló - külön élő szülők felváltva, azonos időtartamban nevelik és gondozzák, a családi pótlékra 50–50%-os arányban mindkét szülő jogosult.

Cst. 11. § (1) A családi pótlék havi összege

a) egygyermekes család esetén 12 200 forint,

b) egy gyermeket nevelő egyedülálló esetén 13 700 forint,

c) kétgyermekes család esetén gyermekenként 13 300 forint,

d) két gyermeket nevelő egyedülálló esetén gyermekenként 14 800 forint,

e) három- vagy többgyermekes család esetén gyermekenként 16 000 forint,

f) három vagy több gyermeket nevelő egyedülálló esetén gyermekenként 17 000 forint,

g) tartósan beteg, illetve súlyosan fogyatékos gyermeket nevelő család esetén, valamint a gyermekotthonban, javítóintézetben, büntetés-végrehajtási intézetben vagy szociális intézményben élő, a nevelőszülőnél elhelyezett, vagy a Gyvt. 72. § (1) bekezdése alapján ideiglenes hatállyal elhelyezett tartósan beteg, illetve súlyosan fogyatékos gyermek után, továbbá a gyámhatóság által a szülői ház elhagyását engedélyező határozatban megjelölt személy esetén tartósan beteg, illetve súlyosan fogyatékos gyermek után 23 300 forint,

h) tartósan beteg, illetve súlyosan fogyatékos gyermeket nevelő egyedülálló esetén a tartósan beteg, illetve súlyosan fogyatékos gyermek után 25 900 forint,

i) a 7. § (2) bekezdése szerinti személy esetén - a (2) bekezdésben foglaltak kivételével - 20 300 forint,

j) a gyermekotthonban, javítóintézetben, büntetés-végrehajtási intézetben vagy szociális intézményben élő, a nevelőszülőnél elhelyezett, vagy a Gyvt. 72. § (1) bekezdése alapján ideiglenes hatállyal elhelyezett, a g) vagy a h) pont alá nem tartozó gyermek esetén, a gyámhatóság által a szülői ház elhagyását engedélyező határozatban megjelölt személy esetén, ha a gyermek nem tartozik a g) vagy a h) pont alá, valamint a 8. § (3) bekezdése alá tartozó személy esetén 14 800 forint.

[...]

Cst. 14. § Amennyiben a tizennyolcadik életévét betöltött személynek rendszeres jövedelme van, úgy a rá tekintettel vagy a részére megállapított családi pótlék folyósítását - a 7. § (2) bekezdése alapján járó nevelési ellátás kivételével - a negyedik hónaptól mindaddig szüneteltetni kell, amíg rendszeres jövedelemmel rendelkezik. A szüneteltetés a 12. § (1) bekezdése szerinti számítást nem érinti.

Cst. 15. § (1) Ha az óvodai nevelésben való részvételre kötelezett, a tanköteles, vagy a tankötelezettsége megszűnését követően nevelési-oktatási intézményben vagy szakképző

intézményben tanulmányokat folytató gyermek (személy) - a (2) bekezdés szerinti kivétellel - az óvodai nevelésben való részvételi kötelezettségét megszegi vagy a kötelező tanórai foglalkozások tekintetében igazolatlanul mulaszt, a nevelési-oktatási intézmény, illetve a szakképző intézmény vezetője

a) az adott nevelési évben igazolatlanul mulasztott ötödik óvodai nevelési nap, vagy az adott tanítási évben igazolatlanul mulasztott tizedik kötelező tanórai foglalkozás után felhívja a családi pótlék jogosultját a b) pontban meghatározott jogkövetkezményre,

b) az adott nevelési évben igazolatlanul mulasztott huszadik óvodai nevelési nap, vagy az adott tanítási évben igazolatlanul mulasztott ötvenedik kötelező tanórai foglalkozás után kezdeményezi a családtámogatási ügyben eljáró hatóságnál az ellátás szüneteltetését.

(1a) A nevelési-oktatási intézmény és a szakképző intézmény vezetője az (1) bekezdésben foglalt felhívásokat tájékoztatásul megküldi a gyámhatóság részére is.

(2) Az (1) bekezdésben foglaltakat nem kell alkalmazni, ha az óvodai nevelésben való részvételi kötelezettséget olyan gyermek szegi meg, illetve a kötelező tanórai foglalkozások tekintetében olyan gyermek mulaszt igazolatlanul,

a) akit nevelőszülőnél, gyermekotthonban vagy szociális intézményben helyeztek el, vagy

b) aki gyermekvédelmi gondoskodás alatt áll és javítóintézetben vagy büntetés-végrehajtási intézetben helyezték el. [...]

Cst. 16. § Ha a tanköteles, vagy a tankötelezettsége megszűnését követően nevelési-oktatási intézményben vagy szakképző intézményben tanulmányokat folytató gyermeket (személyt) a bíróság szándékos bűncselekmény elkövetése miatt jogerősen bűnösnek mondta ki, de büntetésként rá szabadságvesztést nem szabott ki, a gyermekre (személyre) tekintettel megállapított iskoláztatási támogatást a családtámogatási ügyben eljáró hatóság - az ítéletet hozó bíróság központi családtámogatási szervnek megküldött tájékoztatása alapján, a szüneteltetés elrendelése hónapjától számított 12 naptári hónapon át – szünetelteti.

Gyermekgondozást segítő ellátás (gyes)

 Jogosultsági feltételek	Kizáró feltételek
<ul style="list-style-type: none">- Szülő: saját háztartásban nevelt gyermek után jár.- Nagyszülő: a gyermek 1. éves kora után, ha a gyermek gondozása, nevelése a szülő háztartásában történik, a szülők az ellátásról írásban lemondanak, a szülő háztartásában nincs másik olyan gyermek, akire tekintettel gyest folyósítanak és szülő/nagyszülő is megfelel a jogosultsági feltételeknek.	<ul style="list-style-type: none">- Szülő: keresőtevékenység, a gyermek fél éves koráig- Nagyszülő: keresőtevékenységet a gyermek 3 éves kora után, max. heti 30 órában folytathat, vagy időkorlátozás nélkül, ha kizárólag otthon dolgozik.

 Ellátás időtartama	Ellátás mértéke
<ul style="list-style-type: none"> - Gyermekek 3. életévéig - ikrek esetén a tankötelessé válás évének végéig, - tartósan beteg/súlyosan fogyatékos gyermek 10. életévéig - Örökbefogadó szülő: fél évig jár az előbbi életkor utáni örökbefogadásnál is 	<ul style="list-style-type: none"> - Mindenkori öregségi minimálnyugdíj összege havonta - Ikreknél többszöröződik (max. 6) - Egyszerre legfeljebb két gyermek után járhat az (egy várandóságból született ikrek = egy gyermek)

Cst. 20. § (1) Gyermekgondozást segítő ellátásra jogosult a szülő [...], valamint a gyám - ide nem értve a gyermekvédelmi gyámot és a kizárólag egyes gyámi feladatok ellátására kirendelt nevelőszülőt - a saját háztartásában nevelt

- a) gyermek 3. életévének betöltéséig,
 - b) ikergyermekek esetén a tankötelessé válás évének végéig,
 - c) tartósan beteg, illetve súlyosan fogyatékos gyermek 10. életévének betöltéséig.
- (2) Amennyiben ikergyermekek esetén a tankötelessé válás éve nem egyezik meg, úgy az (1) bekezdés alkalmazása során a legkésőbb tankötelessé váló gyermeket kell figyelembe venni.

Cst. 20/A. § (1) A 20. §-ban megjelölt jogosultakon kívül, de az ott meghatározott feltételek mellett a gyermek szülőjének vér szerinti, örökbe fogadó szülője, továbbá annak együtt élő házastársa (a továbbiakban együtt: nagyszülő) is jogosult a gyermekgondozást segítő ellátásra, ha

- a) a gyermek az első életévét betöltötte,
- b) a gyermek gondozása, nevelése a szülő háztartásában történik,
- c) a gyermek szülei írásban nyilatkoznak arról, hogy a gyermekgondozást segítő ellátásról lemondanak és egyetértenek a gyermekgondozást segítő ellátásnak nagyszülő részéről történő igénylésével, és
- d) a szülő háztartásában nincs másik olyan gyermek, akire tekintettel gyermekgondozást segítő ellátást folyósítanak.

[...]

(4) A nagyszülő részére a gyermekgondozást segítő ellátásra való jogosultság az (1) bekezdésben foglalt feltételek fennállása esetén kizárólag akkor állapítható meg, ha

- a) ő maga megfelel az ellátásra való jogosultság feltételeinek, és
- b) a jogosultsági feltételek a szülő esetében is fennállnak.

[...]

Cst. 20/B. § (1) A gyermek örökbefogadás előtti gondozásba történő kihelyezésének időpontjától számított hat hónap időtartamig gyermekgondozást segítő ellátásra jogosult az örökbefogadó szülő [...], ha a gyermek az örökbefogadás előtti gondozásba történő kihelyezéskor a 20. § (1) bekezdés a) vagy c) pontja szerinti életkort már betöltötte.

Cst. 21. § (1) A gyermekgondozást segítő ellátásban részesülő személy - ide nem értve a nagyszülőt, az örökbe fogadó szülőt a 20/B. § szerinti esetben, továbbá a kiskorú szülő gyermekének gyámját - kereső tevékenységet a gyermek fél éves koráig nem folytathat.

(2) A kiskorú szülő gyermekének gyermekgondozást segítő ellátásban részesülő gyámja időkorlátozás nélkül folytathat kereső tevékenységet.

Cst. 21/A. § (1) A gyermekgondozást segítő ellátásban részesülő nagyszülő kereső tevékenységet a gyermek hároméves kora után, heti harminc órát meg nem haladó időtartamban folytathat, vagy időkorlátozás nélkül, ha a munkavégzés kizárólag az otthonában történik. [...]

Gyermeknevelési támogatás (gyet)

 <p>Jogosultsági feltételek</p> <ul style="list-style-type: none"> - Szülő, gyám saját háztartásban legalább 3 kiskorú gyermeket nevel 	 <p>Kizáró feltételek</p> <ul style="list-style-type: none"> - Keresőtevékenység max. heti 30 órában folytatható, vagy időkorlátozás nélkül, ha kizárólag otthon dolgozik.
 <p>Ellátás időtartama</p> <ul style="list-style-type: none"> - A legfiatalabb gyermek 3. életévének betöltésétől a 8. életévének betöltéséig jár. 	 <p>Ellátás mértéke</p> <ul style="list-style-type: none"> - Mindenkori öregségi minimálnyugdíj összege havonta - Gyermekek számára tekintet nélkül (nem többszöröződik)

Cst. 23. § (1) Gyermeknevelési támogatásra az a szülő és az a gyám - ide nem értve a gyermekvédelmi gyámot és a kizárólag egyes gyámi feladatok ellátására kirendelt nevelőszülőt - jogosult, aki saját háztartásában három vagy több kiskorú gyermeket nevel.
(2) A gyermeknevelési támogatás a legfiatalabb gyermek 3. életévének betöltésétől a 8. életévének betöltéséig jár.

Cst. 24. § A gyermeknevelési támogatásban részesülő személy kereső tevékenységet heti harminc órát meg nem haladó időtartamban folytathat, vagy időkorlátozás nélkül, ha a munkavégzés kizárólag az otthonában történik.

A gyermekgondozási támogatási formák (gyes és gyet) közös szabályai

Cst. 25. § (1) A gyermekgondozási támogatást a gyermekkel közös háztartásban élő szülők bármelyike igénybe veheti. Megállapodás hiányában a támogatást igénylő szülő személyéről - kérelemre - a gyámhatóság dönt.

(2) Ha a szülők egyidejűleg több gyermek után lennének jogosultak a gyermekgondozási támogatás egyik vagy mindkét formájára, úgy a támogatást - ide nem értve a (3) bekezdés szerinti esetet - csak egy jogcímen, és csak az egyik szülő részére lehet megállapítani.

(2a) Ha a gyám egyidejűleg több gyermek után lenne jogosult a gyermekgondozási támogatás egyik vagy mindkét formájára, a támogatást részére csak egy jogcímen lehet megállapítani azzal, hogy a gyermekgondozást segítő ellátásra való jogosultság megállapítása esetén a (3) bekezdésben foglaltakat kell alkalmazni.

(3) Gyermekgondozást segítő ellátásra való jogosultság egyidejűleg legfeljebb két gyermekre tekintettel állhat fenn azzal, hogy a (2a) és e bekezdés, valamint a 26. § (2) bekezdése alkalmazásában az egyazon várandósságból született ikergyermekeket egy gyermeknek kell tekinteni.

Cst. 26. § (1) A gyermeknevelési támogatás havi összege - függetlenül a gyermekek számától - azonos a szociális vetítési alap összegével, töredékhónap esetén egy naptári napra a havi összeg harmincad része jár.

(2) A gyermekgondozást segítő ellátás havi összege gyermekenként - ide nem értve az egyazon várandósságból született ikergyermekeket - azonos a szociális vetítési alap összegével. Az egyazon várandósságból született ikergyermekek esetében az ellátás havi összege megegyezik a szociális vetítési alap összegének és az ikergyermekek számának szorzatával. Töredékhónap esetén egy naptári napra a havi összeg harmincad része jár.

Anyasági támogatás

Az anyasági támogatásra jogosultak		
Anya	Örökbefogadó szülő	Gyám
Ha a várandóssága alatt legalább négy alkalommal - koraszülés esetén legalább egyszer - részt vett várandósgondozáson. Halvaszületés esetén is jár. Anyja halála esetén a vér szerinti apa jogosult.	Ha az örökbefogadást véglegessé vált határozatban engedélyezték, és a gyermeket a végleges engedélyezés időpontját megelőzően legfeljebb egy éve nevelte folyamatosan saját háztartásában.	Ha a gyermek a születését követően hat hónapon belül – végleges határozat alapján – kerül a gondozásába.

 Ellátás időtartama - Egyszeri ellátás, a szülést követő hat hónapon belül igényelhető.	Ellátás mértéke - Az öregségi nyugdíj legkisebb összegének 225%-a, ikergyermekek esetén 300%-a
--	--

Cst. 29. § (1) Anyasági támogatásra jogosult

- a) a szülést követően az a nő, aki várandóssága alatt legalább négy alkalommal - koraszülés esetén legalább egyszer - várandósgondozáson vett részt;
- b) az örökbefogadó szülő, ha az örökbefogadást véglegessé vált határozatban engedélyezték, és a gyermeket a végleges engedélyezés időpontját megelőzően legfeljebb egy éve nevelte folyamatosan saját háztartásában;
- c) a gyám, ha a gyermek a születését követően hat hónapon belül - véglegessé vált határozat alapján - a gondozásába kerül,
- d) a vér szerinti apa, ha a szülő nő az anyasági támogatás igénylését megelőzően meghal, és a gyermekről a vér szerinti apa saját háztartásában gondoskodik.

(2) Az anyasági támogatás az (1) bekezdés a) pontja szerinti jogosultat akkor is megilleti, ha a gyermek halva született. [...]

Cst. 30. § Amennyiben az anyasági támogatásra jogosult nő a támogatás felvételét megelőzően meghal, úgy az anyasági támogatást az anyával egy háztartásban élt apának kell kifizetni, ezen személy hiányában annak a személynek, aki a gyermek gondozását ellátja.

Cst. 31. § Az anyasági támogatás - gyermekenkénti - összege azonos a gyermek születésének időpontjában hatályos szociális vetítési alap összegének 225%-ával, ikergyermek esetén 300%-ával.

Cst. 32. § (1) Az anyasági támogatás megállapítása iránti kérelmet - a (2) bekezdésben meghatározott kivétellel - a szülést követő hat hónapon belül lehet benyújtani.
(2) Az anyasági támogatás megállapítása iránti kérelmet a 29. § (1) bekezdés b) pontjában meghatározott esetben az örökbefogadás végleges engedélyezését követő hat hónapon belül lehet benyújtani.

XIII. A szociális ellátások általános szabályai

1. Bevezetés

A szociális, vagy segély típusú ellátások alapvető jellemzője, hogy **rászorultság esetén járnak**. Ez alatt olyan helyzetet értünk, amikor az egyén nem tud magáról gondoskodni, vagy ez nem várható el tőle, például egészségi állapota, gyermeknevelési feladatai, vagy munkanélkülisége okán. Ezekre a helyzetekre TB alapú ellátások is elérhetők lehetnek, ám azok elsődleges jogosultsági feltétele a biztosítási jogviszony, ezáltal pedig valamely munkavégzésre irányuló jogviszony fennállása, ami a segély típusú ellátásoknál viszont nem követelmény. A demongrant típusú ellátásokkal szemben pedig ezek a juttatások nem alanyi jogon járnak, hanem a rászorultságtól (a jövedelmi és vagyoni helyzettől) függően állapíthatók meg.

A szociális ellátások az ellátórendszerben az „**utolsó védőháló**” szerepét töltik be. Kizárja a jogosultságot, ha az egyén valamely TB alapú ellátást is igénybe vehet. Összeütközés esetén mindig a TB ellátást érdemes választani, hiszen ezek a járulékalapot képező jövedelemhez igazodnak, és így jóval magasabb összeget jelenthetnek, mint a központi költségvetésből finanszírozott szociális ellátások, amelyek célja csak a létminimum biztosítása.

A szociális ellátások összegét a jogszabályok vagy konkrét összegben írják elő, vagy meghatározzák azt a jövedelmi szintet, amire a kérelmező jövedelmét ki kell egészíteni az ellátással. Ehhez számítási alapként az Szt. az öregségi nyugdíj legkisebb összegét használja, vagy az ún. **szociális vetítési alapot**. Az előbbit a nyugdíjtörvény végrehajtási rendelete, utóbbit a költségvetési törvény határozza meg. Így különböző összegek is lehetnek, de 2023-ben mindkettő összege 28.500 Ft [2022. évi XXV. törvény 71. § (5) bek.; 168/1997. (X. 6.) Korm. rendelet 11. §]. Például, közgyógyellátásra jogosult az a személy, akinek esetében a havi rendszeres gyógyító ellátás költsége a szociális vetítési alap összegének 10%-át meghaladja, feltéve, hogy a családjában az egy főre jutó havi jövedelem nem éri el a szociális vetítési alap összegének 105%-át, egyedül élő esetén a 155%-át [Szt. 50. § (2) bek.].

A szociális ellátások célcsoportja tipikusan a társadalom legszegényebb rétege, azaz azok, akik átmenetileg, vagy tartósan nem dolgoznak, TB ellátásra nem jogosultak, a saját jövedelmük, vagyonuk pedig nem elegendő a megélhetéshez. Azt a jogszabály határozza meg, hogy milyen szintű jövedelem szükséges a megfelelő megélhetéshez, illetve mekkora vagyon tudja biztosítani a mindennapi életvitelt (akár jövedelem hiányában is). A szociális ellátásoknak a rászorultság mellett tipikusan vannak ún. érdemességi feltételei is. Ilyen például a hatóságok irányába teljesítendő együttműködési kötelezettség, a közfoglalkoztatás vagy a hatóság által felajánlott más megfelelő munkahely elfogadása, vagy az ellátás folyósítása mellett is előírt minimális munkavégzési kötelezettség.

2. Az önsegély elve és a szociális biztonság, mint államcél

Az Alaptörvény szerint Magyarország arra **törekszik**, hogy minden állampolgárának **szociális biztonságot nyújtson** [XIX. cikk (1) bek.]. A megfogalmazásból láthatóan senkit nem illet meg alapjogként a szociális biztonság, hanem ez egy olyan államcél, amelynek elérésére az állam

köteles intézkedéseket tenni, de amely az egyén által nem kikényszeríthető. E cél megvalósításának egyik eszközét jelentik az Szt.-ben meghatározott szociális ellátások.

Az állami gondoskodás azonban csak **másodlagos az önsegély elve mellett**. Ezt az alapelvet az Szt. kiterjesztő értelemben használja, és nem csak az egyénre, hanem a hozzátartóira és a települési önkormányzatokra is kötelezettségeket ró. Eszerint:

- mindenki felelős önmagáért.
- Ha az egyén önmagáról gondoskodni nem képes, őt – a képességeik és lehetőségeik szerint, a polgári jogi szabályok alapján – a hozzátartozók segítik (lásd pl. a tartási szabályokat).
- Ha hozzátartozók gondoskodási kötelességüket nem teljesítik, az egyén lakóhelye szerinti települési önkormányzat gondoskodási kötelezettsége áll fenn.
- Ha a települési önkormányzat ezt nem teljesíti, akkor lép be az állam gondoskodási kötelezettsége.

A rászorulókról való gondoskodással nem csak az állami szervek foglalkoznak. A települési önkormányzat és az állam a gondoskodási kötelezettsége teljesítése körében együttműködik az egyházi és civil szervezetekkel (Szt. 2. §).

A települési önkormányzatok között jelentős különbség lehet az anyagi teljesítőképesség szempontjából. Ezért is fontos, hogy az önkormányzatok az Szt.-ben szabályozott ellátásokon túl saját költségvetésük terhére egyéb ellátásokat is megállapíthatnak, illetve a képviselő-testület a hatáskörébe tartozó pénzbeli ellátásokat kiegészítheti, és a szociálisan rászorultak részére más pénzbeli támogatásokat is megállapíthat. Erről a helyi önkormányzat rendeletet alkot [Szt. 1. § (2) bek., 26. §, 32. § (3) bek.].

3. A szociális ellátások rendszere

Az Szt. szerinti szociális ellátások három fő csoportba sorolhatók:

- Pénzbeli ellátások:
 - o időskorúak járadéka: azoknak a rászorultaknak jár, akik már betöltötték a nyugdíjkorhatárt.
 - o aktív korúak ellátása: munkaképes korú, rászorult igénybevevőknek jár, akik nem dolgoznak, vagy nem várható el tőlük a munkavégzés.
 - o gyermekek otthongondozási díja: az veheti igénybe, aki önellátásra képtelen gyermekét otthonában gondozza.
 - o ápolási díj: 18 éven aluli tartósan beteg vagy súlyosan fogyatékos hozzátartozó otthoni gondozása idejére vehető igénybe.
 - o tartós ápolást végzők időskori támogatása: annak a nyugdíjogosultnak jár, aki legalább 20 évig saját háztartásában ápolta tartósan beteg vagy súlyosan fogyatékos gyermekét.
 - o települési támogatás: a települési önkormányzat rendeletében megállapított szabályok szerint jár, az Szt. szerinti ellátások kiegészítéseként.
- Természetbeni ellátások:
 - o köztemetés: a haláleset helye szerint illetékes települési önkormányzat képviselő-testülete gondoskodik az elhunyt személy közköltségen történő eltemettetéséről, ha nincs vagy nem lelhető fel az eltemettetésre köteles személy, vagy e személy az eltemettetésről nem gondoskodik (Szt. 48. §).

- közgyógyellátás: a szociálisan rászorult személy részére az egészségi állapota megőrzéséhez és helyreállításához kapcsolódó kiadásainak csökkentése érdekében biztosított hozzájárulás, amely alapján – egy bizonyos összeg erejéig – térítésmentesen jogosult gyógyszerekre, gyógyászati segédeszközökre és gyógyászati ellátásokra (Szt. 49. §).
- egészségügyi szolgáltatásra jogosultság: szociális alapon biztosítja az egészségbiztosítás természetbeni szolgáltatásait annak, aki arra egyébként nem lenne jogosult (Szt. 54. §).
- Szociális szolgáltatások:
 - alapellátások: ezeket a jogosult önálló életvitel mellett veszi igénybe (pl. étkeztetés, házi segítségnyújtás),
 - szakosított ellátások: ezek intézményi elhelyezéssel járnak (pl. elhelyezés időskorúak, fogyatékosok, hajléktalanok intézményeiben).

Az alábbiakban részletesen csak a pénzbeli ellátásokkal foglalkozunk.

4. Eljárási szabályok

A szociális ellátásokkal kapcsolatos eljárások is közigazgatási eljárások, amelyekre az Ákr. rendelkezéseit az Szt.-beli eltérésekkel kell alkalmazni [Szt. 5. § (1) bek.]. Alább a legfontosabb speciális szabályokra hívjuk fel a figyelmet.

Alapelv a hatóság **tájékoztatási kötelezettsége**, amely alapján köteles tájékoztatást nyújtani az ellátások igénybevételi feltételeiről és az igényléshez szükséges iratokról [Szt. 5. § (2) bek.].

Az ellátások főszabály szerint **kérelemre** járnak. Kivételt képez a rendkívüli települési támogatás, amely létfenntartást veszélyeztető helyzetben hivatalból is megállapítható, általában valamely oktatási, vagy családvédelmi intézmény, vagy társadalmi szervezet kezdeményezésére [Szt. 45. § (5) bek.].

A szociális igazgatási eljárás és az azzal összefüggésben indult közigazgatási per költség- és illetékmentes (Szt. 16. §).

Az **illetékességet** általában a kérelmező lakóhelye alapítja meg. Ettől eltérően a **tartózkodási hely** határozza meg az illetékességet az alábbi esetekben:

- a hajléktalan személyek ügyében szociális igazgatási eljárásra az a szerv illetékes, amelynek illetékességi területét a hajléktalan személy az ellátás igénybevételekor nyilatkozatában tartózkodási helyeként megjelölte (Szt. 6. §).
- a települési önkormányzat, tekintet nélkül hatáskörére és illetékességére, köteles az arra rászorulóknak rendkívüli települési támogatást, étkeztést, illetve szállást biztosítani, ha ennek hiánya a rászorulóknak az életét, testi épségét veszélyezteti (Szt. 7. § (1) bek.).

Speciális bizonyítási eszköz a jövedelemigazolás, amelyben – a hatóság felhívására – a kérelmező nyilatkozik családjá vagyoni, jövedelmi viszonyairól, illetve azokat igazolja [Szt. 10. § (1) bek.]. Az ebben foglaltak a hatóságot természetesen nem kötik, és szükség esetén

további bizonyítást folytathat le. Például, környezettanulmányt készíthet, vagy megkeresésére az állami adóhatóság köteles közölni a szociális ellátást igénylő (illetve a vele együtt élők) személyi jövedelemadójának alapját [Szt. 10. § (6)–(7) bek.].

A szociális igazgatási határozat **közigazgatási perben** vitatható, azzal, hogy szociális rászorultságtól függő pénzbeli ellátásokról szóló határozatot a bíróság nem változtathatja meg [Szt. 32. § (2) bek.]. A bíróság a fél kérelmére ideiglenes intézkedést hozhat, így különösen rendelkezhet a normatív pénzbeli szociális ellátás folyósításáról, a természetben nyújtott ellátás biztosításáról, vagy a szociális intézménybe való beutalásról [Szt. 11. § (1) bek.].

A **jogalap nélkül nyújtott szociális ellátást** akkor lehet **visszakövetelni**, ha az igénybevevő rosszhiszemű volt. A visszakövetelésre a tudomásszerzésétől számított három hónapos (szubjektív), és az igénybevételről számított egy éves (objektív) határidőn belül kerülhet sor. A hatóság méltányosságból – részben vagy egészben – eltekinthet a visszafizetéstől, vagy részletfizetést engedélyezhet, ha ezt a megtérítésre kötelezett megélhetési körülményei indokolják (Szt. 17. §).

XIV. Az egyes pénzbeli szociális ellátások

Időskorúak járadéka

Jogosultsági feltétel	Az ellátás mértéke	
	Ha a jogosult jövedelemmel nem rendelkezik	Ha a jogosult jövedelemmel rendelkezik
- a reá irányadó nyugdíjkorhatárt betöltötte, és - a saját és vele együtt lakó házastársa, élettársa jövedelme alapján számított egy főre jutó havi jövedelme max. a minimálnyugdíj 85%-a	minimálnyugdíj 85%-a	a havi jövedelem és a minimálnyugdíj 85%-ának különbözete (min. 1000 Ft)
- egyedülálló és - a reá irányadó nyugdíjkorhatárt betöltötte, de 75 évesnél fiatalabb, és - jövedelme max. a minimálnyugdíj 100%-a	minimálnyugdíj 100%-a	a havi jövedelem és a minimálnyugdíj 100%-ának különbözete (min. 1000 Ft)
- egyedülálló és - 75. életévét betöltötte, és - havi jövedelme max. a minimálnyugdíj 135%-a	minimálnyugdíj 135%-a	a havi jövedelem és a minimálnyugdíj 135%-ának különbözete (min. 1000 Ft)

Szt. 32/B. § (1) Az időskorúak járadéka a megélhetést biztosító jövedelemmel nem rendelkező időskorú személyek részére nyújtott támogatás. A járási hivatal időskorúak járadékában részesíti azt

- a) a reá irányadó nyugdíjkorhatárt betöltött személyt, akinek saját és vele együtt lakó házastársa, élettársa jövedelme alapján számított egy főre jutó havi jövedelme nem haladja meg az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 85%-át,
- b) az egyedülálló, a reá irányadó nyugdíjkorhatárt betöltött, de 75 évesnél fiatalabb személyt, akinek havi jövedelme nem haladja meg az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 100%-át,
- c) az egyedülálló, 75. életévét betöltött személyt, akinek havi jövedelme nem haladja meg az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 135%-át.

(1a) 2018. évtől az időskorúak járadékának (1) bekezdés szerinti jövedelmi jogosultsági határai Tny. 62. § (1) bekezdésében meghatározott szabályok szerint, a nyugdíjemeléssel megegyező arányban emelkednek. Az időskorúak járadéka jövedelmi jogosultsági határainak forintban kifejezett összegét a Kormány évente rendeletben meghatározza.

[...]

Szt. 32/C. § (1) Az időskorúak járadékának havi összege

- a) jövedelemmel nem rendelkező
 - aa) 32/B. § (1) bekezdés a) pontja szerinti jogosult esetén az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 85%-a,

- ab) 32/B. § (1) bekezdés b) pontja szerinti jogosult esetén az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 100%-a,
 ac) 32/B. § (1) bekezdés c) pontja szerinti jogosult esetén az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 135%-a;
 b) jövedelemmel rendelkező jogosult esetén az a) pont szerinti összegnek és a jogosult havi jövedelmének a különbözete.

[...]

(2) Ha az ellátásnak az (1) bekezdés b) pontja alapján az (1a) bekezdésben foglaltak figyelembevételével kiszámított különbözeti összege az ezer forintot nem éri el, a jogosult részére akkor is legalább ezer forint összegű járadékot kell megállapítani.

Aktív korúak ellátása

Az aktív korúak ellátásának két jogcíme (Jogosult a 18. életév és a nyugdíjkorhatár közötti életkorú személy.)	
Foglalkoztatást helyettesítő támogatás	Egészségkárosodási és gyermekfelügyeleti ellátás
Munkaképes, de nem dolgozik, megélhetése másként nem biztosított (pl. más ellátása nincs). Álláskeresőként regisztrál, az állami foglalkoztatási szervvel együttműködik.	Nem várható el tőle, hogy dolgozzon (egészségkárosodott, vagy 14. év alatti gyermeket otthon nevel).
Mértéke: a szociális vetítési alap összegének 80%-a.	Mértéke: kiegészítés a megélhetéshez szükséges jövedelemig, de max. a nettó közfoglalkoztatási minimálbér 90%-a.

Szt. 4. § (1) k) aktív korú: a 18. életévét betöltött, de a rá irányadó nyugdíjkorhatárt be nem töltött személy.

Szt. 33. § (1) Az aktív korúak ellátása a hátrányos munkaerő-piaci helyzetű aktív korú személyek és családjuk részére nyújtott ellátás. A járási hivatal aktív korúak ellátására való jogosultságot állapít meg annak az aktív korú személynek,

- a) aki munkaképességét legalább 67%-ban elvesztette, aki legalább 50%-os mértékű egészségkárosodást szenvedett, vagy akinek az egészségi állapota a rehabilitációs hatóság komplex minősítése alapján nem haladja meg az 50%-os mértéket, vagy
 b) aki vakok személyi járadékában részesül, vagy
 c) aki fogyatékosági támogatásban részesül [az a)-c) pont szerinti személy a továbbiakban együtt: egészségkárosodott személy], vagy
 d) akinek esetében a munkanélküli-járadék, álláskeresési járadék, nyugdíj előtti álláskeresési segély, álláskeresési segély, vállalkozói járadék (a továbbiakban együtt: álláskeresési ellátás) folyósítási időtartama lejárt, vagy
 e) akinek esetében az álláskeresési ellátás folyósítását keresőtevékenység folytatása miatt a folyósítási idő lejártát megelőzően szüntették meg, és a keresőtevékenységet követően az Ft. alapján álláskeresési ellátásra nem szerez jogosultságot, vagy
 f) aki az aktív korúak ellátása iránti kérelem benyújtását megelőző két évben az állami foglalkoztatási szervvel vagy a rehabilitációs hatósággal legalább egy év időtartamig együttműködött, vagy

g) akinek esetében a gyermekek otthongondozási díja, az ápolási díj, a Cst. szerinti gyermekgondozási támogatás, a rendszeres szociális járadék, a bányász dolgozók egészségkárosodási járadéka, az átmeneti járadék, a rehabilitációs járadék, a rokkantsági nyugdíj, a baleseti rokkantsági nyugdíj, a megváltozott munkaképességű személyek ellátása, az ideiglenes özvegyi nyugdíj folyósítása megszűnt, illetve az özvegyi nyugdíj folyósítása a Tny. 52. §-ának (3) bekezdése szerinti okból szűnt meg, és közvetlenül a kérelem benyújtását megelőzően az állami foglalkoztatási szervvel vagy a rehabilitációs hatósággal legalább három hónapig együttműködött, feltéve, hogy saját maga és családjának megélhetése más módon nem biztosított, és keresőtevékenységet nem folytat.

(1a) Az aktív korúak ellátása tekintetében - ha e törvény eltérően nem rendelkezik - nem minősül keresőtevékenységnek, ha a kérelmező, illetve a jogosult közfoglalkoztatásban, egyszerűsített foglalkoztatásban vesz részt vagy háztartási munkát végez.

[...]

(5) Aktív korúak ellátására egy családban egyidejűleg - a (6) bekezdésben meghatározott kivétellel - csak egy személy jogosult.

(6) Egy családban egyidejűleg két személy abban az esetben jogosult az aktív korúak ellátására, ha az egyik személy a foglalkoztatást helyettesítő támogatás, míg a másik személy az egészségkárosodási és gyermekfelügyeleti támogatás feltételeinek felel meg.

[...]

Szt. 35. § (1) Az a személy, akinek az aktív korúak ellátására való jogosultságát megállapították - a 37. §-ban foglaltak szerinti kivétellel - foglalkoztatást helyettesítő támogatásra jogosult.

(3) A foglalkoztatást helyettesítő támogatásra jogosult személy az állami foglalkoztatási szervnél kéri az álláskeresőként történő nyilvántartásba vételét, valamint köteles az állami foglalkoztatási szervvel együttműködni.

(4) A foglalkoztatást helyettesítő támogatás havi összege a szociális vetítési alap összegének 80%-a.

Szt. 36. § (1) Ha a jogosult

a) keresőtevékenységet - ide nem értve az egyszerűsített foglalkoztatásról szóló törvény szerint létesített munkaviszony keretében végzett, valamint a háztartási munkát - végez, az azt megalapozó jogviszony fennállásának első 120 napjában,

b) közfoglalkoztatásban vesz részt, a közfoglalkoztatásban való részvétel időtartama alatt, vagy

c) olyan képzésben vesz részt, amelynek keretében felzárkózást elősegítő megélhetési támogatásban vagy képzési támogatásként keresetpótló juttatásban részesül, a felzárkózást elősegítő megélhetési támogatás vagy a keresetpótló juttatás folyósításának időtartama alatt

a foglalkoztatást helyettesítő támogatás folyósítása szünetel.

[...]

Szt. 37. § (1) Az az aktív korúak ellátására jogosult személy, aki az ellátásra való jogosultság kezdő napján

a) egészségkárosodott személynek minősül, vagy

b) 14 éven aluli kiskorú gyermeket nevel - feltéve, hogy a családban élő gyermekek valamelyikére tekintettel más személy nem részesül a Cst. szerinti gyermekgondozási támogatásban, vagy gyermekgondozási díjban, csecsemőgondozási díjban, örökbefogadói díjban - és a gyermek ellátását napközbeni ellátást biztosító intézményben [Gyvt. 41. § (3) bek.], illetve nyári napközis otthonban, óvodában vagy iskolai napköziben nem tudják biztosítani, egészségkárosodási és gyermekfelügyeleti támogatásra jogosult.
[...]

(4) Az egészségkárosodási és gyermekfelügyeleti támogatás havi összege a családi jövedelemhatár összegének és a jogosult családja havi összjövedelmének különbözete, de nem haladhatja meg a közfoglalkoztatási bér mindenkori kötelező legkisebb összege személyi jövedelemadóval, társadalombiztosítási járulékkal csökkentett összegének (e § alkalmazásában: nettó közfoglalkoztatási bér) 90%-át [...].

Gyermekek otthongondozási díja

Jogosultsági feltételek	Kizáró feltételek
<p> Ellátás időtartama</p> <ul style="list-style-type: none"> - Nincs korlátozva. 	<p>Ellátás mértéke </p> <ul style="list-style-type: none"> - Normatív, 2023-ban 232.000 Ft havonta (= minimálbér) - Több gyod-ra jogosító gyermek esetén másfélszeres összeg - DE: egyéb ellátás összegével csökkenteni kell (kivételekkel)

Szt. 38. § (1) Gyermekek otthongondozási díjára jogosult az a vér szerinti vagy örökbefogadó szülő (ezen alcím vonatkozásában a továbbiakban együtt: szülő), aki

a) a súlyos fogyatékoságából eredően önellátásra képtelen vér szerinti vagy örökbe fogadott gyermekéről (ezen alcím vonatkozásában a vér szerinti és az örökbe fogadott gyermek a továbbiakban együtt: gyermek), vagy

b) a tartós betegségéből eredően önellátásra képtelen gyermekéről gondoskodik.

(2) Az (1) bekezdés a) pontjának alkalmazásában súlyos fogyatékosága áll fenn a gyermeknek, ha megfelel a 41. § (1) bekezdés a) pont aa) alpontjában foglaltaknak.

(3) Az (1) bekezdés b) pontjának alkalmazásában tartósan beteg a gyermek, ha egészségi állapotára figyelemmel előreláthatóan három hónapnál hosszabb időtartamban ápolásra, gondozásra szorul.

(4) Az (1) bekezdés a) és b) pontjának alkalmazásában önellátásra képtelen a gyermek, ha a pénzügyi és természetbeni szociális ellátások igénylésének és megállapításának, valamint folyósításának részletes szabályairól szóló kormányrendeletben meghatározott feltételeknek

megfelelő szakértő e tényt az ott meghatározott feltételek alapján, szakvéleményben megállapítja.

(5) Egy szülő számára egyidejűleg csak egy gyermekek otthongondozási díjára való jogosultság állapítható meg. A 39/A. § (2) bekezdésében az ellátás összege tekintetében meghatározott kedvezmény igénybevétele céljából a szülő kérheti, hogy az e §-ban a gyermekekre meghatározott feltételek teljesülését a járási hivatal több gyermekekre figyelemmel is vizsgálja.

(6) Egyazon gyermekekre tekintettel csak egy szülő számára állapítható meg a gyermekek otthongondozási díja.

Szt. 39. § (1) A gyermekek otthongondozási díjára való jogosultság - a 38. §-ban a gyermekekre meghatározott feltételek teljesülése esetén - a szülőn kívül a gyermek más, a gyermekkel közös háztartásban élő hozzátartozója [Ptk. 8:1. § (1) bekezdés 2. pont] számára is megállapítható, ha

a) a szülőnek az ellátásra való jogosultságát a gyermekekre tekintettel korábban már megállapították, de a szülő meghalt, vagy a gyermek állandó és tartós gondozásában a saját egészségi állapotára figyelemmel akadályozottá vált, vagy

b) a szülő szülői felügyeleti joga a Ptk. 4:186. § (1) bekezdés a), c), e) vagy h) pontja vagy 4:186. § (2) bekezdése alapján szünetel, illetve azt a bíróság megszüntette.

[...]

Szt. 39/A. § (1) A gyermekek otthongondozási díjának havi összege a 2019. évben 100 000 forint. A 2019. évet követően a gyermekek otthongondozási díjának havi összegéről az Országgyűlés a központi költségvetésről szóló törvény elfogadásával egyidejűleg dönt.

(2) Ha a szülő a 38. § (5) bekezdésében lefolytatott vizsgálat alapján több olyan gyermekéről is gondoskodik, akire tekintettel a gyermekek otthongondozási díjára való jogosultsága megállapítható lenne, számára - e feltételek fennállásának időtartama alatt - az (1) bekezdésben foglalt havi összeg másfélszeresében megállapított ellátást kell folyósítani.

(3) A gyermekek otthongondozási díjának havi összege a más rendszeres pénzellátásban - ide nem értve a 39/B. § (5) bekezdés a) pontja szerinti rendszeres pénzellátásokat, ha a 39/B. § (5) bekezdés b) és c) pontjában meghatározott feltételek fennállnak, továbbá a szülő részére folyósított csecsemőgondozási díjat, gyermekgondozási díjat vagy gyermekgondozást segítő ellátást, ha azt nem a gyermekek otthongondozási díjára jogosító gyermekekre tekintettel állapították meg, továbbá a gyermeknevelési támogatást - részesülő jogosult esetén az (1) vagy (2) bekezdés szerinti összegnek és a jogosult részére folyósított más rendszeres pénzellátás havi nettó összegének a különbözete. Ha a különbözet az ezer forintot nem éri el, a jogosult részére ezer forint összegű ellátást kell megállapítani.

(4) A gyermekek otthongondozási díja folyósításának időtartama szolgálati időre jogosít. A gyermekek otthongondozási díjában részesülő személy - ide nem értve a Tbj. 37. §-a alapján nyugdíjjarulék fizetésére nem kötelezett személyt - az ellátás után nyugdíjjarulék fizetésére kötelezett.

Szt. 39/B. § (1) Nem jogosult gyermekek otthongondozási díjára a szülő, ha [...]

d) keresőtevékenységet folytat és munkaideje - az otthon történő munkavégzés kivételével - a napi 4 órát meghaladja.

Ápolási díj

 <p>Jogosultsági feltételek</p> <ul style="list-style-type: none"> - Állandó és tartós gondozásra szoruló hozzátartozó ápolása, gondozása - Ha az ápolat súlyosan fogyatékos vagy 18 év alatti tartósan (3 hónapot meghaladóan) beteg 	<p style="text-align: right;"></p> <p>Kizáró feltételek</p> <ul style="list-style-type: none"> - Keresőtevékenység csak napi 4 órában vagy otthon végezhető.
 <p>Ellátás időtartama</p> <ul style="list-style-type: none"> - Nincs korlátozva. 	<p>Ellátás mértéke</p> <div style="text-align: right;"></div> <ul style="list-style-type: none"> - Normatív, 2023-ban 45.665 Ft havonta - Speciális esetekben magasabb összegben jár (kiemelt és emelt összegű ápolási díj)

Szt. 40. § Az ápolási díj a tartósan gondozásra szoruló személy otthoni ápolását, gondozását ellátó nagykorú hozzátartozó részére biztosított anyagi hozzájárulás.

Szt. 41. § (1) Ápolási díjra jogosult a hozzátartozó [Ptk. 8:1. § (1) bekezdés 2. pont], továbbá az (1a) és (1b) bekezdésben meghatározott személy, ha

a) állandó és tartós ápolásra, gondozásra szoruló

aa) súlyosan fogyatékos, vagy

ab) tartósan beteg 18 év alatti személy otthoni gondozását, ápolását végzi, és

b) az a) pont szerinti ápolat személyre tekintettel a gyermekek otthongondozási díjára való jogosultsága neki vagy hozzátartozójának nem áll fenn.

(1a) Az ápolási díjra való jogosultság megállapítása szempontjából hozzátartozónak kell tekinteni azt is, aki

a) elhunyt házastársa egyeneságbeli rokonának vagy testvérének, vagy

b) a kérelem benyújtását megelőző 10 éven belül összesen legalább 3 évig nevelőszülőként háztartásában ellátott, a kérelem benyújtásakor utógondozói ellátásban nem részesülő, és vele egy háztartásban élő, nagykorúvá vált személynek a gondozását, ápolását végzi.

(1b) Az (1a) bekezdés b) pontja alkalmazásában nevelőszülőnek minősül az ott meghatározott személyre tekintettel

a) nevelőszülői foglalkoztatási jogviszonyban álló, illetve

b) 2014. január 1-je előtt nevelőszülői vagy hivatásos nevelőszülői jogviszonyban állt személy.

(2) Az ápolást végző személy számára egyidejűleg csak egy ápolási díjra való jogosultság állapítható meg, továbbá egy ápolat személyre tekintettel csak egy ápolást végző személy számára állapítható meg ápolási díj.

(3) Az (1) bekezdés alkalmazása során

a) súlyosan fogyatékos személy az, akinek

aa) segédeszközzel vagy műtéti úton nem korrigálható módon látóképessége teljesen hiányzik, vagy aliglátóként minimális látásmaradvánnyal rendelkezik, és ezért kizárólag tapintó - halló - életmód folytatására képes,

ab) hallásvesztése olyan mértékű, hogy a beszédnek hallás útján történő megértésére és spontán elsajátítására segédeszközzel sem képes és halláskárosodása miatt a hangzó beszéd érthető ejtése elmarad,

ac) értelmi akadályozottsága genetikai, illetőleg magzati károsodás vagy szülési trauma következtében, továbbá tizennegyedik életévét megelőzően bekövetkező súlyos betegség miatt közepsúlyos vagy annál nagyobb mértékű, továbbá aki IQ értékétől függetlenül a személyiség egészét érintő (pervazív) fejlődési zavarban szenved, és az autonómiai tesztek alapján állapota súlyosnak vagy közepsúlyosnak minősíthető (BNO szerinti besorolása: F84.0-F84.9),

ad) mozgásszervi károsodása, illetőleg funkciózavara olyan mértékű, hogy helyváltoztatása a külön jogszabályban meghatározott segédeszköz állandó és szükségszerű használatát igényli, vagy állapota miatt helyváltoztatásra még segédeszközzel sem képes, vagy végtaghiánya miatt önmaga ellátására nem képes

b) tartósan beteg az a személy, aki egészségi állapotára figyelemmel előreláthatóan három hónapnál hosszabb időtartamban ápolásra, gondozásra szorul, és

c) állandó és tartós ápolásra, gondozásra szorul az a személy, akiről a pénzügyi és természetbeni szociális ellátások igénylésének és megállapításának, valamint folyósításának részletes szabályairól szóló kormányrendeletben meghatározott feltételeknek megfelelő szakértő szakvéleménye ezt megállapítja.

[...]

Szt. 42. § (1) Nem jogosult ápolási díjra a hozzátartozó, ha

d) keresőtevékenységet folytat és munkaideje - az otthon történő munkavégzés kivételével - a napi 4 órát meghaladja.

[...]

Szt. 43. § A járási hivatal - kérelemre - kiemelt ápolási díjra való jogosultságot állapít meg annak a személynek, aki

a) komplex minősítés alapján a megváltozott munkaképességű személyek ellátásairól és egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXCI. törvény (a továbbiakban: Mmtv.) 3. § (2) bekezdés b) pont bd) alpontja szerinti minősítési kategóriába sorolt hozzátartozójának gondozását, ápolását végzi, vagy

b) olyan hozzátartozójának gondozását, ápolását végzi, aki után a magasabb összegű családi pótlékot miniszteri rendeletben meghatározott súlyosságú betegsége vagy fogyatékosra tekintettel folyósítják.

Szt. 43/A. § (1) A járási hivatal a fokozott ápolást igénylő súlyosan fogyatékos személy gondozását, ápolását végző, de a kiemelt ápolási díjra való jogosultság feltételeinek meg nem felelő személy kérelmére emelt összegű ápolási díjat állapít meg.

(2) Az (1) bekezdés alkalmazása során a fokozott ápolást igénylő súlyosan fogyatékos állapot fennállásának tényét a pénzügyi és természetbeni szociális ellátások igénylésének és megállapításának, valamint folyósításának részletes szabályairól szóló kormányrendeletben meghatározott feltételeknek megfelelő szakértő az ott meghatározott feltételek alapján szakvéleményben állapítja meg. Ha a járási hivatal a szükséges szakértelemmel helyben nem

rendelkezik, a szakértőt kirendelés útján biztosítja, kivéve, ha az ápolási díj megállapítására irányuló eljárás megindításának időpontjától számított legalább további egy évig hatályos, gyermekek otthongondozási díja vagy 2019. január 1-jét követően ápolási díj megállapítása iránt indított eljárásban kiállított szakvélemény rendelkezésre áll. Az e bekezdés alapján kirendelt szakértő szakvéleményében meg kell jelölni annak hatályát.

Szt. 44. § (1) Az ápolási díj havi összege a központi költségvetésről szóló törvényben meghatározott alapösszeg

- a) 100%-a a 41. § (1) bekezdésében meghatározott esetben,
- b) 180%-a a kiemelt ápolási díj esetében,
- c) 150%-a az emelt összegű ápolási díj esetében.

(2) Az ápolási díj havi összege a más rendszeres pénzellátásban - ide nem értve a 42. § (4) bekezdés a) pontja szerinti rendszeres pénzellátásokat, ha a 42. § (4) bekezdésében foglalt feltételek fennállnak - részesülő jogosult esetén az (1) bekezdés szerinti összegnek és a jogosult részére folyósított más rendszeres pénzellátás havi bruttó összegének a különbözete. Ha a különbözet az ezer forintot nem éri el, a jogosult részére ezer forint összegű ápolási díjat kell megállapítani.

(3) Az ápolási díj folyósításának időtartama szolgálati időre jogosít. Az ápolási díjban részesülő személy - ide nem értve a Tbj. 37. §-a alapján nyugdíjjárulék fizetésére nem kötelezett személyt - az ellátás után nyugdíjjárulék fizetésére kötelezett.

Tartós ápolást végzők időskori támogatása

 <p>Jogosultsági feltételek</p> <ul style="list-style-type: none"> - Öregségi nyugdíjra jogosultságát megállapították és - legalább 20 évig saját háztartásában ápolta tartósan beteg vagy súlyosan fogyatékos gyermekét és - ezalatt legfeljebb napi 4 órában végzett otthonán kívül keresőtevékenységet, vagy a keresőtevékenységet az otthonában végezte. 	<p>Kizáró feltételek </p> <p>Nincs.</p>
 <p>Ellátás időtartama</p> <ul style="list-style-type: none"> - Nincs korlátozva. 	<p>Ellátás mértéke </p> <ul style="list-style-type: none"> - Normatív, 50.000 Ft havonta

Szt. 44/A. § (1) Tartós ápolást végzők időskori támogatására jogosult az a szülő, akinek az öregségi nyugdíjra való jogosultságát megállapították, ha azon napot megelőzően, amelytől kezdődően az öregségi nyugdíját megállapítják - ide nem értve az öregségi nyugdíj folyósítás nélküli megállapítását -, összeszámítva legalább 20 éven át saját háztartásában súlyosan fogyatékos, illetve tartósan beteg gyermekét ápolta, gondozta, és ezalatt legfeljebb napi 4 órában végzett otthonán kívül keresőtevékenységet, vagy a keresőtevékenységet az otthonában végezte.

(2) E § alkalmazásában

a) súlyosan fogyatékos a gyermek, ha a 41. § (3) bekezdés a) pontja szerint súlyosan fogyatékosnak minősül,

b) tartósan beteg a gyermek, ha a 41. § (3) bekezdés b) pontja szerint tartósan betegnek minősül.

(3) A tartós ápolást végzők időskori támogatásának havi összege 50 000 forint. A támogatás a jogosultsági feltételek bekövetkezésének napjától, de legkorábban a kérelem benyújtását megelőző hatodik hónap első napjától állapítható meg. A támogatás a jogosultság kezdő hónapjára tekintettel is teljes összegben jár.

(4) A tartós ápolást végzők időskori támogatása nem minősül nyugellátásnak.

Települési támogatás

Megállapítható	Kötelező megállapítani
Például: a) a lakhatáshoz kapcsolódó rendszeres kiadások viseléséhez, b) a 18. életévét betöltött tartósan beteg hozzátartozójának az ápolását, gondozását végző személy részére, c) a gyógyszerkiadások viseléséhez, d) a lakhatási kiadásokhoz kapcsolódó hátralékot felhalmozó személyek részére	- a létfenntartást veszélyeztető rendkívüli élethelyzetbe került személynek, - az időszakosan vagy tartósan létfenntartási gonddal küzdő személynek
A részleteket az önkormányzat rendeletben határozza meg.	

Szt. 45. § (1) A képviselő-testület az e törvény rendelkezései alapján nyújtott pénzbeli és természetbeni ellátások kiegészítéseként, önkormányzati rendeletben meghatározott feltételek alapján - pénzbeli vagy természetbeni formában - települési támogatást nyújt. Települési támogatás keretében nyújtható támogatás különösen

a) a lakhatáshoz kapcsolódó rendszeres kiadások viseléséhez,

b) a 18. életévét betöltött tartósan beteg hozzátartozójának az ápolását, gondozását végző személy részére,

c) a gyógyszerkiadások viseléséhez,

d) a lakhatási kiadásokhoz kapcsolódó hátralékot felhalmozó személyek részére.

[...]

(3) A képviselő-testület a létfenntartást veszélyeztető rendkívüli élethelyzetbe került, valamint az időszakosan vagy tartósan létfenntartási gonddal küzdő személyek részére rendkívüli települési támogatást köteles nyújtani.

(4) Rendkívüli települési támogatásban elsősorban azokat a személyeket indokolt részesíteni, akik önmaguk, illetve családjuk létfenntartásáról más módon nem tudnak gondoskodni vagy alkalmanként jelentkező többletkiadások - így különösen betegséghez, halálesethez, elemi kár elhárításához, a válsághelyzetben lévő várandós anya gyermekének megtartásához, iskoláztatáshoz, a gyermek fogadásának előkészítéséhez, a nevelésbe vett gyermek családjával való kapcsolattartáshoz, a gyermek családba való visszakerülésének elősegítéséhez kapcsolódó kiadások - vagy a gyermek hátrányos helyzete miatt anyagi segítségre szorulnak.

(5) A rendkívüli települési támogatás kérelemre és hivatalból - különösen nevelési-oktatási intézmény, gyámhatóság vagy más családvédelemmel foglalkozó intézmény, illetve természetes személy vagy a gyermekek érdekeinek védelmét ellátó társadalmi szervezet kezdeményezésére - is megállapítható.

(6) Ha a fővárosi önkormányzat és a kerületi önkormányzat nem állapodik meg ettől eltérően, a fővárosban a hajléktalanok számára nyújtott rendkívüli települési támogatás megállapítása a fővárosi önkormányzat feladata.

(7) A települési önkormányzat rendeletében a 18. életévét betöltött tartósan beteg hozzátartozójának ápolását, gondozását végző személy részére megállapított, havi rendszerességgel nyújtott települési támogatás havi összegét úgy kell szabályozni, hogy az nem haladhatja meg az ápolási díjnak a központi költségvetésről szóló törvényben meghatározott alapösszegét.

XV. Az álláskeresési ellátások

1. Bevezetés

A modern társadalmakban a legtöbben azzal biztosítják megélhetésüket, hogy a munkaerő-piacon kínálják saját munkaerejüket, és az így szerzett jövedelemből élnek. Az állam az így szerzett egyéni jövedelemből elvont járulékokból finanszírozza a társadalombiztosítási rendszert, és ezen felül is több közteher kapcsolódik a munkából szerzett jövedelemhez. Az egyén (és hozzátartozói) megélhetése, a biztosítási alapú ellátások finanszírozása és általában az állam működése szempontjából is meghatározó tehát, hogy minél többen tudjanak dolgozni.

Ebből a kiemelt jelentőségből fakad, hogy az államok külön intézményekkel támogatják a munkaerő-piac megfelelő működését. A foglalkoztatás-politika eszközeit két csoportra bonthatjuk. Az **aktív eszközök** célja a munkahelyteremtés, azaz a foglalkoztatóknak nyújtott különböző támogatásokkal annak ösztönzése, hogy minél több személynek biztosítsanak munkát. Például, adókedvezmény jár annak a munkáltatónak, amely vállalja, hogy magasabb létszámot foglalkoztat, vagy hátrányos helyzetű munkavállalókkal köt munkaszerződést. A munkavállaló oldalán ilyen aktív eszközök a munkába állást elősegítő szolgáltatások, például az állami munkaközvetítés, vagy az (át)képzési programok. A **passzív eszközök** ehhez képest a munkanélküliség miatt kieső jövedelem pótlására irányulnak, céljuk a megélhetés biztosítása arra az átmeneti időre, amíg az egyén két munkahely között van.

Fontos követelmény az állami ellátórendszerrel szemben, hogy az **ne ösztönözzön passzivitásra**. Azaz – az önszegély elvéből is következően – az ellátás ne tartsa vissza az egyébként munkaképes egyént attól, hogy megélhetéséről munkaereje hasznosításával maga gondoskodjon. E célból a foglalkoztatás-politika kötelezettségeket is róhat az egyénre, például azzal, hogy bizonyos állami ellátások szüneteltetésével, vagy megvonásával jár, ha az állami foglalkoztatási szerv által felajánlott munkalehetőséget nem fogadja el.

A foglalkoztatáspolitikát e kettős jellege – amely az egyénre jogokat és kötelezettségeket is telepít – az **Alaptörvényben** is tükröződik [XII. cikk, XIX. cikk (3) bek.]

- Alapjogi oldalról rögzíti, hogy mindenkinek joga van a munka és a foglalkozás szabad megválasztásához, valamint a vállalkozáshoz. Ez elsősorban a munkaerő-piachoz való szabad hozzáférést és a munka szabad megválasztásának jogát foglalja magában (pl. senki nem tiltható el általában a munkavégzéstől). Arra ugyanakkor nem vállalható garancia, hogy az állam képes lenne mindenkinek munkát biztosítani. Az Alaptörvény megfogalmazása szerint, Magyarország törekszik megteremteni annak feltételeit, hogy minden munkaképes ember, aki dolgozni akar, dolgozhasson. Ez a rendelkezés államcélként határoz meg, amelyből azonban egyéni jog nem vezethető le.
- Az Alaptörvény egyben kötelezettségként fogalmazza meg, hogy képességeinek és lehetőségeinek megfelelő munkavégzéssel mindenki köteles hozzájárulni a közösség gyarapodásához. Törvény a szociális intézkedések jellegét és mértékét a szociális intézkedést igénybe vevő személynek a közösség számára hasznos tevékenységéhez igazodóan is megállapíthatja. Ez utóbbi rendelkezés adja a közfoglalkoztatás alkotmányos alapját.

A foglalkoztatás-politika intézményrendszerére **számos jogszabály** vonatkozik:

- az Alaptörvény fent idézett cikkei.
- az egyén által igénybe vehető ellátások szempontjából a legfontosabb a foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról szóló 1991. évi IV. törvény (Ft.).
- a munkáltatók által igénybe vehető aktív eszközök általános szabályait a foglalkoztatást elősegítő szolgáltatásokról és támogatásokról, valamint a foglalkoztatás felügyeletéről szóló 2020. évi CXXXV. törvény tartalmazza.
- a közfoglalkoztatás jogi hátterét adja:
 - o a közfoglalkoztatásról és a közfoglalkoztatáshoz kapcsolódó, valamint egyéb törvények módosításáról szóló 2011. évi CVI. törvény (Kftv.),
 - o a közfoglalkoztatási bér és a közfoglalkoztatási garantált bér megállapításáról szóló 170/2011. (VIII. 24.) Korm. rendelet,
 - o a közfoglalkoztatáshoz nyújtható támogatásokról szóló 375/2010. (XII. 31.) Korm. rendelet.

Ebből a rendszerből az alábbiakban az egyén által igénybe vehető álláskeresési ellátásokat és a közfoglalkoztatást ismertetjük részletesen.

2. Az álláskeresési ellátások általános szabályai

Az Ft. szerinti ellátásokat az **álláskereső** veheti igénybe (Ft. 24. §). Ez a fogalom egyrészt azt jelenti, hogy az egyén nem végez keresőtevékenységet, de nem tanulmányok, vagy valamely nyugdíjszerű ellátás miatt van távol a munkaerő-piacról. Másrészt, kész is elhelyezkedése érdekében lépéseket tenni, és e célból együttműködik az állami foglalkoztatási szervvel.

Az Ft. alkalmazásában **álláskereső az a személy, aki**

- a munkaviszony létesítéséhez szükséges feltételekkel rendelkezik, és
- oktatási intézmény nappali tagozatán nem folytat tanulmányokat, és
- öregségi nyugdíjra nem jogosult, valamint a megváltozott munkaképességű személyek ellátásaiban nem részesül, és
- munkaviszonyban nem áll, egyéb keresőtevékenységet sem folytat (kivételt képez az alkalmi foglalkoztatás és a nevelőszülői foglalkoztatási jogviszony), és
- elhelyezkedése érdekében az állami foglalkoztatási szervvel együttműködik, és akit
- az állami foglalkoztatási szerv álláskeresőként nyilvántart [Ft. 58. § (5) bek. d) pont].

Az álláskeresési ellátásokra való jogosultság tehát nem önmagában a „munkanélküli” állapothoz kötődik, hanem a kérelmezőtől a mielőbbi elhelyezkedése érdekében tevéleges magatartást vár el. Ez utóbbi összefoglaló elnevezése az Ft. alkalmazásában **az együttműködési kötelezettség**. Ennek keretében az ügyfél:

- az állami foglalkoztatási szervnél az általa meghatározott időpontban, de legalább háromhavonta jelentkezik (legalább elektronikus levélben),
- az álláskeresői státuszát érintő változást 15 napon belül bejelenti,
- aktív munkahelykereső, azaz 30 napon belül képes és kész munkába állni,
- a felajánlott foglalkoztatást elősegítő szolgáltatást igénybe veszi, vagy a munkaerő-piaci programban részt vesz,

- a megfelelő munkahelyre szóló állásajánlatot elfogadja [Flt. 54. § (9)–(10) bek.].

Az együttműködési kötelezettség leghangsúlyosabb eleme az, hogy az álláskereső köteles elfogadni az állami foglalkoztatási szerv által felkínált állásajánlatot, ha az ún. megfelelő munkahelyre szól. **A munkahely akkor megfelelő, ha**

- egészségi állapota szerint az álláskereső a munka elvégzésére alkalmas,
- a várható kereset az álláskeresési járadék, vagy (ha ez magasabb) a minimálbér összegét eléri,
- a munkahely és a lakóhely közötti naponta – tömegközlekedési eszközzel vagy munkáltatói személyszállítással – történő oda- és visszautazás ideje a 3 órát, illetve 10 éven aluli gyermeket nevelő nő (vagy egyedül nevelő férfi) esetében a 2 órát nem haladja meg, és
- az álláskereső foglalkoztatása munkaviszonyban történik [Flt. 25. § (2) bek.].

Láthatóan, a törvény meglehetősen tág határok között tekinti „megfelelőnek” – azaz kötelezően elfogadandónak – a felajánlott munkahelyet. Így különösen, a kritériumok egyáltalán nem utalnak arra, hogy az megfeleljen az álláskereső legmagasabb végzettségének, vagy szakmai gyakorlatának. Ezért az a munkahely is megfelelő, ami jóval alacsonyabb végzettséget kíván meg, mint amivel az álláskereső rendelkezik, vagy ahol a kereset jóval alatta marad az utolsó bérének. Ilyen ajánlat esetén az álláskeresőnek azt kell mérlegelnie, hogy vagy elfogadja a várakozásaihoz képest akár lényegesen rosszabb állásajánlatot, vagy elutasítja, mely esetben azonban álláskeresési ellátása folyósítását megszüntetik.

Bizonyos feltételekkel **a közfoglalkoztatást is kötelező elfogadni**, mint megfelelő munkahelyet. Ez a 30. életévüket betöltött álláskeresőkre vonatkozik, akik sem álláskeresési járadékra, sem nyugdíj előtti álláskeresési segélyre nem jogosultak, és nem vesznek részt munkaerő-piaci programban vagy nem részesülnek foglalkoztatást elősegítő szolgáltatásban sem [Flt. 58. § (10a) bek.].

Az együttműködési kötelezettség megszegése esetén az álláskeresőt törölni kell az álláskeresők nyilvántartásából [Flt. 54. § (14) bek.]. Mivel ezzel az illető a továbbiakban nem minősül álláskeresőnek, a továbbiakban álláskeresési ellátásra sem tarthat igényt. Az együttműködési kötelezettség megszegése – beleértve a felajánlott megfelelő munkahely elutasítását – tehát az álláskeresési ellátások elvesztését jelenti.

Jelenleg az alábbi álláskeresési ellátások érhetőek el:

- álláskeresési járadék: megelőző keresőtevékenységhez, mint jogszerző időhöz kötött ellátás, legfeljebb 90 napra jár. Mértéke a korábbi jövedelem 60%-a, de legfeljebb a minimálbér.
- nyugdíj előtti álláskeresési segély: az veheti igénybe, aki az öregségi nyugdíjkorhatár betöltése előtt legfeljebb öt évvel áll és az álláskeresési járadékot már kimerítette. Mértéke a minimálbér 40%-a.
- költségtérítés: a tömegközlekedési, helyközi utazási költség megtérítésére szolgál, ha az az álláskeresési járadék/segély megállapításával, munkahelykereséssel, vagy az együttműködési kötelezettség teljesítésével kapcsolatban merült fel.

3. Visszafizetési és megtérítési kötelezettség

A jogalap nélkül felvett álláskeresési ellátást a **felvevőtől** a felvételtől számított hat hónapon belül objektív felelősség mellett lehet visszakövetelni. Ennek leteltével visszakövetelésnek csak akkor van helye, ha a jogalap nélküli kifizetést az ellátásra jogosult vétkes magatartása idézte elő. A visszakövetelésnél ügyleti vagy késedelmi kamat nem számítható fel. Az állami foglalkoztatási szerv vezetője különös méltánylást érdemlő esetben dönthet a visszafizetés részben vagy egészben történő elengedéséről (Ft. 37. §).

A jogalap nélkül felvett ellátásért a **munkaadó (vagy egyéb szerv) is felelős lehet**, ha az ellátás jogalap nélküli kifizetése az ő mulasztásának vagy a valóságtól eltérő adatszolgáltatásnak következménye és az ellátást a felvevőtől visszakövetelni nem lehet. Ha az ellátás jogalap nélküli kifizetéséért a munkaadót vagy egyéb szervet és az ellátásra jogosultat is felelősség terheli, a visszafizetésre közrehatásuk arányában kötelesek. Ha a közreműködés aránya nem állapítható meg, a felelősöket egyenlő arányban kell kötelezni (Ft. 38. §).

A munkáltató felelősségének sajátos esete, ha a bíróság jogerősen megállapította, hogy a munkáltató a munkaviszonyt jogellenesen szüntette meg. Ilyen esetben a munkáltató köteles a bíróság határozatának jogerőre emelkedéséig az érintett részére kifizetett álláskeresési ellátás és annak járulékai összegét a Nemzeti Foglalkoztatási Alap szolidaritási alaprészébe befizetni [Ft. 37. § (6) bek.]. Ekkor tehát a munkáltatóra terhelik a jogellenesen elbocsátott munkavállalónak kifizetett álláskeresési ellátások összegét.

4. A közfoglalkoztatás lényege

A közfoglalkoztatás megszervezésével az állam azoknak igyekszik munkalehetőséget biztosítani, akik képesek dolgozni, de önálló álláskeresésük nem vezet eredményre, ezért csak valamilyen pénzbeli ellátásból tudnának megélni. Ilyen esetben a tartós passzív ellátás helyett az állam támogatást nyújt egyes munkáltatóknak, hogy valamilyen közfeladat ellátása érdekében foglalkoztassák ezek a személyeket. Ezzel az egyén nem szakad ki tartósan a munkából, kapcsolatokat, tapasztalatot, referenciákat gyűjthet, és magasabb jövedelemhez jut, mint az egyébként elérhető állami ellátás összege. Az állam szempontjából pedig az ellátandó személy nem passzív pénzbeli ellátást kap, hanem a közösség számára hasznos tevékenységért járó bért. A közfoglalkoztatás akkor eredményes igazán, ha elősegíti az érintettek visszajutását a munkaerő-piacra, azaz a programban részt vevő személy képes a közfoglalkoztatáson kívüli munkáltatónál elhelyezkedni.

A közfoglalkoztatási jogviszony csak valamilyen **közfeladatra, vagy közösségi célra létesíthető, de nem válthatja ki az egyéb állami foglalkoztatási jogviszonyokat**. Ezért nem létesíthető olyan feladatra, amelyet külön törvény alapján csak közalkalmazotti, közszolgálati stb. jogviszonyban lehet ellátni [Kftv. 1. § (2) bek.]. Ez azért fontos, mert ezek a jogviszonyok a közfoglalkoztatáshoz képest jóval kedvezőbb munkafeltételekkel járnak, a közfoglalkoztatás pedig nem szolgálhat ezek megkerülésére. A közfoglalkoztatás évente 120 munkóra erejéig irányulhat munkaerő-piaci alkalmazkodást, munkához jutást szolgáló képzésre, vagy egészségügyi és szociális szolgáltatásra is [Kftv. 1. § (2b) bek.].

A közfoglalkoztatásban **munkáltató** lehet valamely költségvetési szerv, helyi vagy nemzetiségi önkormányzat, közhasznú szervezet stb. Ezekkel a szervekkel az állami foglalkoztatási szerv hatósági szerződést köt a közfoglalkoztatás megszervezéséről, támogatásáról [Kftv. 1. § (3) bek.].

Közfoglalkoztatott az a 16 év feletti személy lehet, aki:

- álláskereső, vagy
- rehabilitációs ellátásban részesül, vagy
- menekültként, oltalmazottként, vagy menedékesként történő elismerés iránti kérelmet nyújtott be, menedékes (kivéve a menekültügyi őrizetben lévő személyt), vagy
- olyan harmadik országbeli állampolgár, akinek az idegenrendészeti hatóság a kijelölt helyen való tartózkodását rendelte el [Kftv. 1. § (4) bek.].

5. A közfoglalkoztatás kapcsolódása az egyes pénzbeli ellátásokhoz

A közfoglalkoztatásba – az idegenrendészeti eseteket leszámítva – annak kell bekapcsolódnia, aki munkaképes korú, ám nem dolgozik. Ez a következő csoportokat jelenti:

- 30 év feletti álláskeresőként regisztráltak, ha álláskeresési ellátásokat, szolgáltatásokat nem vesznek igénybe [Flt. 58. § (10a) bek.],
- a rehabilitációs ellátásban részesülők [Mmtv. 6. § (3) bek. dc) pont].

A kötelező bekapcsolódás abban jelentkezik, hogy **a közfoglalkoztatás megtagadása esetén:**

- az álláskeresőt törlik a nyilvántartásból, így további álláskeresési ellátásban, illetve foglalkoztatást helyettesítő támogatásban nem részesülhet [Flt. 54. § (14) bek.]. A foglalkoztatást helyettesítő támogatásnál az is az ellátás megszüntetésével jár, ha a jogosult a megelőző egy évben az ellátásra való jogosultság fennállása alatt legalább 30 napig nem végzett keresőtevékenységet, vagy vett részt közfoglalkoztatásban, képzésben [Szoctv. 36. § (2) bek. e) pont].
- rehabilitációs ellátás esetén a szabályozás megengedőbb, itt az ellátás megszüntetésére akkor kerülhet sor, ha az ellátott az együttműködési kötelezettségét ismételten, felróhatóan nem teljesíti [Mmtv. 10. § (2) bek. f) pont].

Az ellátások esetleges elvesztése mellett az is közfoglalkoztatás kötelező elfogadása felé hat, hogy ezek a pénzbeli ellátások tipikusan igen alacsony összegűek, illetve csak rövid ideig járnak. Így a tartós megélhetés nem biztosítható kizárólag a pénzbeli ellátásra támaszkodva. Az ellátások összegéhez képest jelentősen magasabb lehet a közfoglalkoztatási bér. Garanciális szabály, hogy a közfoglalkoztatási bér nem lehet alacsonyabb, mint a közfoglalkoztatást közvetlenül megelőzően folyósított álláskeresési járadék, rehabilitációs ellátás, illetve a foglalkoztatást helyettesítő támogatás havi összege [Kftv. 2. § (2) bek.]. Így nem fordulhat elő, hogy az ellátásból „kiemelt” jogosult a közfoglalkoztatás alatt a korábbi ellátásánál alacsonyabb összegért köteles dolgozni.

A közfoglalkoztatás elfogadása esetén a közfoglalkoztatott ellátásra való jogosultsága nem szűnik meg. Ehelyett:

- álláskeresési járadék esetén az ellátást szüneteltetni kell, ám 120 nap után az ellátás megszűnik [Flt. 29. § (1) bek. c) pont, 28. § (1) bek. g) pont].

- a foglalkoztatást helyettesítő támogatást szüneteltetni kell (időkorlát nélkül) [Szoctv. 36. § (1) bek.].
- a rehabilitációs ellátás folyósítható a közfoglalkoztatás idején is.

Így tehát, ha a közfoglalkoztatás lejártával még mindig fennállnak az ellátás jogosultsági feltételei, akkor folytatódhat a folyósítás.

A jogalkotó a közfoglalkoztatást kedvezménynek tekinti, amelyből nem megfelelő magatartás esetén az ügyfelet **három hónapra ki kell zárni**. Így kizárással jár, ha

- a közfoglalkoztatott részére az állami foglalkoztatási szerv megfelelő munkahelyet, vagy képzést tud felajánlani, de ezt nem fogadja el.
- a közfoglalkoztatási jogviszonya a közfoglalkoztató azonnali hatályú felmondásával szűnik meg, azaz valamely súlyos kötelezettségszegést követ el.
- a megelőző három hónapban az egyéb foglalkoztatási jogviszonya munkavállalói felmondással vagy a munkáltató (nem próbaidő alatti) azonnali hatályú felmondásával szűnt meg.
- egyes, a foglalkoztatásán kívüli magatartások is kizárással járnak. Ilyen az, ha nem gondoskodik gyermek részvételéről a kötelező óvodai nevelésben, illetve a közoktatásban, és ezért szabálysértés miatt elmarasztalják, vagy lakókörnyezete rendezetlen [Kftv. 1. § (4a) bek.].

6. A közfoglalkoztatási jogviszony tartalma

A közfoglalkoztatási jogviszonyra az Mt. irányadó, a Kftv.-ben foglalt eltérésekkel. Az alábbiakban a legfontosabb speciális szabályokat tekintjük át (Kftv. 2–4. §).

A közfoglalkoztatás mindig **határozott idejű jogviszonyt** jelent, amelynek időtartama ahhoz igazodik, hogy a közfoglalkoztató milyen időtartamban vesz részt a programban, milyen időtávra kötött vele a foglalkoztatási szerv hatósági szerződést. Bár az Mt. szerint a határozott idejű munkaviszony legfeljebb 5 éves lehet, közfoglalkoztatás esetében akár 10 éves határozott idejű foglalkoztatás is lehetséges.

A közfoglalkoztatottnak összesen 20 nap szabadság jár évente, pótszabadság semmilyen jogcímen nem illeti meg (pl. sem életkora, sem gyermekei után).

A közfoglalkoztatás is biztosítási jogviszonnyal jár, így a közfoglalkoztatott a TB minden ellátására jogosultságot szerez. A munkavédelmi szabályok is alkalmazandóak, akárcsak egy hagyományos munkaviszony esetén.

Markáns különbség van viszont a díjazásban. A közfoglalkoztatottra nem vonatkozik a minimálbér, hanem külön kormányrendelet rögzíti az **ún. közfoglalkoztatási bért**, ami jóval alacsonyabb. **Ez jelenleg a mindenkori minimálbér** – illetve középfokú végzettséghez kötött munkakörökben a garantált bérminimum – **50%-a**. A munkavezető közfoglalkoztatottat ennél 10%-kal magasabb díjazás illeti meg. Mint említettük, kivételt képez, ha a közfoglalkoztatást közvetlenül megelőzően folyósított ellátás magasabb összegű volt, ilyen esetben ugyanis a közfoglalkoztatási bér is ehhez igazodik. További különbség a munkaviszonyhoz képest, hogy az esetleges állásidőre naponta 1.160 Ft díjazás jár, miközben

– összehasonlításként – a napi minimálbér 2023-ban 10.670 Ft lenne [170/2011. (VIII. 24.) Korm. rendelet].

Néhány további rendelkezés speciális jogosultságokat ad a közfoglalkoztatottnak. Ezek egy része a **közfoglalkoztatás ugródeszka szerepét** erősíti, azaz azt, hogy a közfoglalkoztatott minél előbb be tudjon jutni az elsődleges (közfoglalkoztatáson kívüli) munkaerő-piacra, míg mások a foglalkoztatás szociális jellegét emelik ki:

- a közfoglalkoztatottat fizetés nélküli szabadság illet meg, ha legfeljebb 120 napos időtartamra munkaviszonyt létesít (de nem közfoglalkoztatónál). Így egy időnyomunkát a közfoglalkoztatás elvesztése nélkül el tud vállalni.
- a közfoglalkoztatott mentesül a munkavégzési és rendelkezésre állási kötelezettsége alól, ha munkaviszony létesítése (de nem közfoglalkoztatás) céljából állásinterjún vesz részt. Erre az időre az állásidőre járó díjazás illeti meg.
- a közfoglalkoztató köteles térítésmentes közlekedést és – 4 órát meghaladó munkaidőnél – napi egyszeri étkezést biztosítani, ha a napi munkába járás ideje a 3 órát meghaladja (10 éven aluli gyermeket nevelő esetében a 2 órát).

7. A közfoglalkoztatás kritikája

A közfoglalkoztatási rendszer értékelésében az a fő szempont, hogy **vajon mennyiben segíti elő az érintettek visszajutását a (valódi) munkaerő-piacra**. A cél ugyanis az, hogy az érintettek állami ellátás helyett minél előbb (újra) munkajövedelemből tudjanak megélni. Ebből a szempontból a **közfoglalkoztatás eredményei szerények**. A statisztikák szerint ugyanis a kilépési adatok meglehetősen rosszak, az érintettek csupán 12-13%-a tud a közfoglalkoztatás után az elsődleges munkaerő-piacon elhelyezkedni, míg a többség egy következő közfoglalkoztatási jogviszonyban folytatja, vagy (újra) pénzügyi ellátást kap.

Emellett **kétséges**, mennyiben alkalmas a közfoglalkoztatás arra, hogy az érintettek **értékteremtő munkát** végezhesse. Egyrészt, a törvény szerint tilos a közfoglalkoztatás olyan munkakörben, amire más állami foglalkoztatási (különösen közalkalmazotti, közszolgálati) jogviszonyt kell létesíteni. Márpedig lényegében minden közhatalom gyakorlással, vagy közszolgáltatás nyújtással kapcsolatos munkakör csak ez utóbbi jogviszonyokban látható el. Másrészt, a közfoglalkoztatással járó munkakörülmények igen kedvezőtlenek, hiszen olyan alkalmilag jelentkező, átmeneti időre szóló munkákról van szó, amelyet adott esetben kötelező elfogadni, de amelyért főszabály szerint csak a minimálbér fele jár díjazásként. Ezért cserébe aligha várható el elhivatott, magas minőségű munkavégzés.

Nem tisztázott, hogy a közfoglalkoztatás elsődlegesen a szociális ellátórendszer része, vagy foglalkoztatás-politikai eszköz. Mivel az általa kiváltott pénzügyi ellátások igen alacsony összegűek, még a meglehetősen szerény közfoglalkoztatási bér is kétségtelenül előrelépést jelenthet az érintett szociális helyzetében. Ugyanakkor ezért már napi nyolc órában ugyanolyan munkateljesítményt kell nyújtania, mint egy munkavállalónak, akit viszont még egy minimálbéres állás esetén is kétszer akkora díjazás illet meg. Másfelől, mivel éppen a közfoglalkoztatásra tekintettel korlátozott az egyébként igénybe vehető ellátások összege, illetve folyósítási ideje, kulcsfontosságú, hogy az érintetteknek legalább közfoglalkoztatás felajánlható legyen.

Végül, említést érdemel, hogy a közfoglalkoztatás fenntartása **rendkívül költséges**, miközben a ráfordításoknak csupán egy része az, amit a közfoglalkoztatottak bérként megkapnak. Kérdéses, hogy éppen az említett kedvezőtlen kilépési adatokra tekintettel érdemes-e ekkora összeget áldozni magának a rendszernek a fenntartására, az adminisztrációra.

XVI. Az egyes álláskeresői ellátások

Álláskeresői járadék

 <p>Jogosultsági feltételek</p> <ul style="list-style-type: none"> - Álláskereső (pl. együttműködik!), - az álláskeresővé válását megelőző 3 éven belül legalább 360 nap jogosultsági idővel (keresőtevékenység) rendelkezik, - munkát akar vállalni, de önálló álláskeresőse nem vezetett eredményre, és számára az állami foglalkoztatási szerv sem tud megfelelő munkahelyet felajánlani. 	<p>Kizáró feltételek </p> <ul style="list-style-type: none"> - Rövid tartamú (max. 120 nap) munkavégzésnél az ellátás szünetel
 <p>Ellátás időtartama</p> <ul style="list-style-type: none"> - Jogosultsági időtől függ (a megelőző 3 évből 10 nap = 1 nap folyósítási idő), de legfeljebb 90 nap 	<p>Ellátás mértéke </p> <ul style="list-style-type: none"> - Járadékalap („átlagkereset”) 60%-a, de legfeljebb a minimálbér (2023-ban: 232.000 Ft)

Flt. 25. § (1) Álláskeresői járadék illeti meg azt, aki

a) álláskereső,

b) az álláskeresővé válását megelőző három éven belül legalább 360 nap - a 27. § (1) bekezdésében meghatározott - jogosultsági idővel rendelkezik,

c)

d) munkát akar vállalni, de önálló álláskeresőse nem vezetett eredményre, és számára az állami foglalkoztatási szerv sem tud megfelelő munkahelyet felajánlani.

(2) Az (1) bekezdés d) pontjában előírt feltételek alkalmazásában a munkahely akkor megfelelő, ha

a)

b) egészségi állapota szerint az álláskereső a munka elvégzésére alkalmas,

c) a várható kereset az álláskeresői járadék összegét, illetőleg - amennyiben az álláskeresői járadék összege a kötelező legkisebb munkabérnél alacsonyabb - a kötelező legkisebb munkabér összegét eléri,

d) a munkahely és a lakóhely közötti naponta - tömegközlekedési eszközzel vagy munkáltatói személyszállítással - történő oda- és visszautazás ideje a három órát, illetve tíz éven aluli gyermeket nevelő nő és tíz éven aluli gyermeket egyedül nevelő férfi álláskereső esetében a két órát nem haladja meg,

e) az álláskereső foglalkoztatása munkaviszonyban történik.

[...]

(5) Az álláskereső részére a (2) bekezdésben foglalt feltételeknek megfelelő, rövid időtartamú munkalehetőség felajánlható.

(6) Az álláskeresői járadék folyósításának időtartama alatt folytatott alkalmi

foglalkoztatásnak minősülő munkaviszony időtartama az álláskeresői járadék folyósítási

idejének kimerítését vagy megszüntetését követően megállapított álláskeresési járadék esetében nem vehető figyelembe jogosultsági időként.

Flt. 26. § (1) Az álláskeresési járadék összegét a kérelem benyújtását megelőző, vagy - ha az álláskeresőként való nyilvántartásba vételre későbbi időpontban kerül sor - az álláskeresőnek az álláskeresővé válását megelőző négy naptári negyedévben az ezen időszakkal érintett jogviszonyokban elért, a Tbj. 23. § (1) bekezdés a) pontjában meghatározott társadalombiztosítási járulék alapja (a továbbiakban: járulékalap) havi átlagos összegének alapulvételével kell kiszámítani. [...]

(4) Az egy napra járó álláskeresési járadék számításának alapja az (1) és (3) bekezdésben meghatározott összeg harmincad része.

(5) Az álláskeresési járadék napi összege a (4) bekezdés alapján meghatározott járadékalap 60 százaléka, legfeljebb a jogosultság kezdő napján hatályos kötelező legkisebb munkabér napi összegének megfelelő összeg.

[...]

Flt. 27. § (1) Az álláskeresési járadék folyósításának időtartamát (a továbbiakban: folyósítási idő) [...] annak az időtartamnak az alapulvételével kell megállapítani, amely alatt az álláskereső az álláskeresővé válást megelőző három év alatt munkaviszonyban, megbízási jogviszonyban töltött, mezőgazdasági őstermelőként tevékenységet folytatott, feltéve, hogy mezőgazdasági őstermelőként folytatott tevékenysége, valamint megbízási jogviszonya után járulékfizetési kötelezettségének eleget tett, vagy egyéni, illetőleg társas vállalkozói tevékenységet folytatott, feltéve ez utóbbi esetben, hogy vállalkozói tevékenysége alatt járulékfizetési kötelezettségének eleget tett (a továbbiakban együtt: jogosultsági idő). [...]

(2) Az álláskeresési járadék folyósítási idejének számítása során tíz nap jogosultsági idő egy nap járadék-folyósítási időnek felel meg. Ha a kiszámítás során töredéknapp keletkezik, a kerekítés szabályait kell alkalmazni.

(3) Az álláskeresési járadék folyósításának leghosszabb időtartama 90 nap.

[...]

Flt. 28. § (1) Megszűnik az álláskeresési járadék folyósítása, ha az álláskereső

a) kéri, a kérelemben megjelölt időponttól,

b) megváltozott munkaképességű személyek ellátására válik jogosulttá, a jogosultság kezdő napjától,

c) oktatási intézmény nappali tagozatán folytat tanulmányokat, a tanulói, hallgatói jogviszony kezdő napjától,

d) meghalt, a halál bekövetkezését követő naptól,

e) az álláskeresési járadék folyósítási idejét kimerítette, a folyósítási idő utolsó napját követő naptól,

f)

g) kereső tevékenységet folytat - kivéve a (2) bekezdésben, a 29. § (1) bekezdés d) pontjában foglaltakat, valamint az 58. § (5) bekezdés n) pontjában foglalt alkalmi foglalkoztatásnak minősülő munkaviszony keretében folytatott kereső tevékenységet - a kereső tevékenység kezdő napjától.

(2) Meg kell szüntetni az álláskeresési járadék folyósítását, ha

a) az álláskeresőt törlik a nyilvántartásból, a nyilvántartásból való törlés napjától,

b) az álláskereső kereső tevékenységet folytat, és a 36. § (1) bekezdése szerinti bejelentési kötelezettségét elmulasztotta, a kereső tevékenység kezdő napjától, ha ez nem állapítható meg, a kereső tevékenység megállapításának napjától.

(3) Ha az álláskeresési járadék folyósításának megszüntetése a (2) bekezdés b) pontjában meghatározott ok miatt történik, az álláskereső részére álláskeresési járadék csak a folyósítás megszüntetésének kezdő napjától számított 90 nap elteltével folyósítható még akkor is, ha a jogosultsághoz szükséges feltételekkel rendelkezik.

Flt. 29. § (1) Szünetel az álláskeresési járadék folyósítása, ha az álláskereső

a) csecsemőgondozási díjra, örökbefogadói díjra, gyermekgondozási díjra vagy gyermekgondozást segítő ellátásra való jogosultságának megállapítását jelenti be, csecsemőgondozási díj, örökbefogadói díj és gyermekgondozási díj esetén a jogosultság megállapítását követő naptól, gyermekgondozást segítő ellátás esetén a jogosultság megállapításának napjától,

b) letartóztatásban van, elzárás büntetését vagy szabadságvesztés büntetését tölti, a kényszerintézkedés vagy büntetés megkezdésének napjától, kivéve, ha

ba) a szabadságvesztés büntetést közérdekű munka vagy pénzbüntetés átváltoztatása miatt állapították meg, vagy

bb) reintegrációs őrizetben van,

c) a 25. § (5) bekezdésében meghatározott időtartamú közfoglalkoztatás alatt, a közfoglalkoztatási jogviszony kezdő napjától,

d) rövid időtartamú, legfeljebb 120 napig tartó kereső tevékenységet folytat - az 58. § (5) bekezdés n) pontjában meghatározott alkalmi foglalkoztatásnak minősülő munkaviszony kivételével, feltéve, hogy bejelentési kötelezettségének eleget tett - a kereső tevékenység végzésére irányuló jogviszony kezdő napjától,

e)

f) az önkéntes tartalékos katonai szolgálat keretében tényleges szolgálatot teljesít, ezen időszak teljes időtartamára.

(2) Ha az álláskeresési járadék folyósítása szünetelésének oka megszűnik, és fennállnak a 25. § (1) bekezdésében meghatározott feltételek, az álláskeresési járadékot a megállapító határozatban meghatározott feltételekkel tovább kell folyósítani.

Nyugdíj előtti álláskeresési segély

 Jogosultsági feltételek	Kizáró feltételek
<ul style="list-style-type: none">- Álláskereső (pl. együttműködik!),- legfeljebb 5 évvel a nyugdíjkorhatár előtt áll,- rendelkezik az öregségi nyugdíjhoz szükséges szolgálati idővel,- nyugdíjszerű ellátásban nem részesül,- álláskeresési járadékot kimerítette, a megelőző 3 évben legalább 45 napon át kapta	<ul style="list-style-type: none">- Keresőtevékenység alatt az ellátás szünetel (az alkalmi foglalkoztatás kivételével)

 Ellátás időtartama	Ellátás mértéke
- Amíg nyugdíjra / megváltozott munkaképességű személyek ellátására nem lesz jogosult	- Minimálbér 40%-a (2023-ban: 92.800 Ft)

Flt. 30. § (1) Az álláskereső kérelmére nyugdíj előtti álláskeresői segélyt (a továbbiakban: álláskeresői segély) kell megállapítani, ha

a) rendelkezik a 25. § (1) bekezdésének d) pontjában, meghatározott feltételekkel, és

b) a kérelem benyújtásának időpontjában

ba) az álláskeresőre irányadó öregségi nyugdíjkorhatár betöltéséhez legfeljebb öt év hiányzik, és

bb) az álláskereső a megelőző három éven belül összesen legalább 45 napon át álláskeresői járadékban részesült, és

c) a b) pontban foglalt feltételeken túl az álláskereső a kérelem benyújtásának időpontjában álláskeresői járadékra ismételten nem szerzett jogosultságot, és

ca) az álláskeresői járadék folyósítási időtartamát kimerítette, vagy

cb) a folyósítási időtartam kimerítését megelőzően az álláskeresői járadék folyósítását az állami foglalkoztatási szerv – keresőtevékenység miatt – megszüntette,

d) rendelkezik az öregségi nyugdíjhoz szükséges szolgálati idővel, és

e) korhatár előtti ellátásban, szolgálati járandóságban, táncművészeti életjáradékban és átmeneti bányászjáradékban nem részesül.

(2) Az álláskeresői segély összegét a kérelem benyújtásának időpontjában hatályos kötelező legkisebb munkabér összege 40 százalékának alapulvételével kell megállapítani. [...]

(3) Az álláskeresői segély az álláskereső öregségi nyugdíj, megváltozott munkaképességű személyek ellátása jogosultságának megszerzéséig terjedő időtartamra folyósítható.

[...]

(5) Megszűnik az álláskeresői segély folyósítása a 28. § (1) bekezdés a)-e) pontjában meghatározott esetben. Meg kell szüntetni az álláskeresői segély folyósítását a 28. § (2) bekezdésében meghatározott esetben.

(6) Az álláskeresői segély folyósítására a 28. § (3) bekezdésében foglaltakat megfelelően alkalmazni kell.

(7) Szünetel az álláskeresői segély folyósítása

a) a 29. § (1) bekezdés b) és c) pontjában, valamint e) pontjában meghatározott esetben,

b) - az 58. § (5) bekezdés n) pontjában meghatározott alkalmi foglalkoztatásnak minősülő munkaviszony kivételével - a keresőtevékenység időtartamára, függetlenül az időtartam mértékétől,

c) 90 napra, ha az álláskereső a 36. § (1) bekezdésében meghatározott bejelentési kötelezettséget elmulasztotta,

d) ha az álláskereső az álláskeresői segély folyósításának szünetelése alatt folytatott keresőtevékenység eredményeként álláskeresői járadékra szerzett jogosultságot.

(8) A (7) bekezdés d) pontjában meghatározott esetben az álláskeresői járadék folyósítási idejének kimerítését követően az álláskeresői segélyt kell tovább folyósítani.

Költségtérítés

Flt. 32. § Az álláskereső részére járó álláskeresési járadék, álláskeresési segély megállapításával, valamint a munkahelykereséssel kapcsolatos (ideértve a lakóhelyétől az állami foglalkoztatási szervhez történő oda- és visszautazást, valamint az állami foglalkoztatási szerv által kezdeményezett foglalkozás-egészségügyi szakvélemény beszerzéséhez szükséges utazást is), a tömegközlekedési eszköz igénybevételével felmerült indokolt helyközi utazási költséget meg kell téríteni. Jogszabály az álláskereső részére az e §-ban felsorolt okokból felmerült, indokolt helyi utazási költségek megtérítéséről is rendelkezhet.

Flt. 33. § A közfoglalkoztatott részére meg kell téríteni a tömegközlekedési eszköz igénybevételével felmerült, azon indokolt helyközi utazási költséget, amely az állami foglalkoztatási szerv által kezdeményezett utazással összefüggésben - ideértve a lakóhelyétől az állami foglalkoztatási szervhez, valamint a foglalkoztatóhoz történő oda- és visszautazást - merül fel. Jogszabály az e §-ban felsorolt okokból felmerült, indokolt helyi utazási költségek megtérítéséről is rendelkezhet.

Flt. 34. § Az állami foglalkoztatási szerv az álláskeresőnek az 54. § (9) bekezdésében meghatározott együttműködési kötelezettsége teljesítésével kapcsolatos, tömegközlekedési eszköz igénybevételével felmerült helyi és helyközi utazási költségeit megtéríti.

XVII. Források a szociális jogok nemzetközi védelméhez

ENSZ Alapokmány (1945)

I. Fejezet: Célok és elvek

1. cikk

Az Egyesült Nemzetek célja, hogy

[...]

gazdasági, szociális, kulturális vagy emberbaráti jellegű nemzetközi feladatok megoldása útján, valamint az emberi jogok és az alapvető szabadságok mindenki részére, fajra, nemre, nyelvre vagy vallásra való tekintet nélkül történő tiszteletben tartásának előmozdítása és támogatása révén nemzetközi együttműködést létesítsen;

IX. fejezet: A nemzetközi gazdasági és szociális együttműködés

55. cikk

Abból a célból, hogy létrejöhessenek az állandóságnak és jólétnek azok a feltételei, amelyek a nemzetek között a népeket megillető egyenjogúság és önrendelkezési jog elvének tiszteletben tartásán alapuló békés és baráti kapcsolatokhoz szükségesek, az Egyesült Nemzetek elő fogja mozdítani:

- a) az életszínvonal emelését, a teljes foglalkoztatást, valamint a gazdasági és szociális haladás és fejlődés feltételeit;
- b) a gazdasági, szociális, egészségügyi téren fennálló és ezzel kapcsolatos nemzetközi feladatok megoldását, valamint a kulturális és nevelésügyi téren a nemzetközi együttműködést;
- c) az emberi jogoknak és alapvető szabadságoknak mindenki részére, fajra, nemre, nyelvre vagy vallásra való tekintet nélkül történő általános tiszteletben tartását.

56. cikk

Valamennyi tag kötelezi magát arra, hogy az 55. cikkben felsorolt célok elérése érdekében a Szervezettel együttesen és külön együttműködik.

57. cikk

1. Azokat a különböző szakosított intézményeket, amelyek Kormányok közötti megállapodás útján jöttek létre és szabályzatuk értelmében gazdasági, szociális, kulturális, nevelésügyi és egészségügyi téren, valamint ezekkel kapcsolatos területeken jelentős nemzetközi feladatokat látnak el, a 63. cikk rendelkezéseinek megfelelően az Egyesült Nemzetekkel kapcsolatba kell hozni.

2. Azokat az intézményeket, amelyek ily módon kapcsolatba kerülnek az Egyesült Nemzetekkel, a következőkben a „szakosított intézmény” kifejezés jelöli meg.

58. cikk

A Szervezet a szakosított intézmények célkitűzésének és működésének összhangba hozatala iránt ajánlásokat tesz.

59. cikk

A Szervezet, megfelelő esetben, az 55. cikkben felsorolt célok elérése érdekében, szükséges újabb szakosított intézmények létesítése iránt az érdekelt államok között tárgyalásokat fog kezdeményezni.

60. cikk

A Szervezet jelen fejezetben meghatározott feladatainak ellátása tekintetében a felelősség a Közgyűlést és ennek irányítása alatt a Gazdasági és Szociális Tanácsot terheli, amelyet erre a célra a X. fejezetben meghatározott hatáskör illeti meg.

Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata (1948)

16. cikk

3. A család a társadalom természetes és alapvető alkotó eleme és joga van a társadalom, valamint az állam védelmére.

22. cikk

Minden személynek mint a társadalom tagjának joga van a szociális biztonsághoz; minden személynek ugyancsak igénye van arra, hogy – az államok erőfeszítései és a nemzetközi együttműködés eredményeképpen és számot vetve az egyes országok szervezetével és gazdasági erőforrásaival – a méltóságához és személyiségének szabadon való kifejlődéséhez szükséges gazdasági, szociális és kulturális jogait kielégíthesse.

23. cikk

3. Mindenkinek, aki dolgozik, olyan méltányos és kielégítő fizetéshez van joga, amely számára és családja számára az emberi méltóságnak megfelelő létet biztosít és amelyet megfelelő esetben a szociális védelem összes egyéb eszközei egészítenek ki.

25. cikk

1. Minden személynek joga van saját maga és családja egészségének és jólétének biztosítására alkalmas életszínvonalhoz, nevezetesen élelemhez, ruházathoz, lakáshoz, orvosi gondozáshoz, valamint a szükséges szociális szolgáltatásokhoz, joga van a munkanélküliség, betegség, rokkantság, özvegység, öregség esetére szóló, valamint mindazon más esetekre szóló biztosításhoz, amikor létfenntartási eszközeit akaratától független körülmények miatt elveszíti.

2. Az anyaság és a gyermekkor különleges segítséghez és támogatáshoz adnak jogot. Minden gyermek, akár házasságból, akár házasságon kívül született, ugyanabban a szociális védelemben részesül.

26. cikk

3. A szülőket elsőbbségi jog illeti meg a gyermekeiknek adandó nevelés megválasztásában.

29. cikk

1. A személynek kötelességei vannak a közösséggel szemben, amelynek keretében egyedül lehetséges a személyiség szabad és teljes kifejlődése.

Gazdasági, Szociális, Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya (1966; 1976. évi 9. tvr.)

9. Cikk

Az Egyezségokmányban részes államok elismerik, hogy mindenkinek joga van a szociális biztonságra, beleértve a társadalombiztosítást is.

10. Cikk

Az Egyezségokmányban részes államok elismerik, hogy

1. A lehető legszélesebb körű védelmet és segítséget kell nyújtani a családnak, amely a társadalom természetes és alapvető egysége, különösen a családalapítás tekintetében és addig, amíg a család felelős az eltartott gyermekek gondozásáért és neveléséért. Házasság csak a házasulandók szabad beleegyezése alapján köthető;
2. az anyáknak a gyermek születése előtt és után ésszerű időtartamra külön védelmet kell biztosítani. Ez alatt az idő alatt a dolgozó anyáknak fizetett szabadságot, vagy megfelelő társadalombiztosítási szolgáltatásokkal együtt járó szabadságot kell biztosítani;
3. különleges intézkedéseket kell tenni minden gyermek és fiatal korú védelmére és segítésére, származásukra és az egyéb körülményekre való tekintet nélkül. [...]

11. Cikk

1. Az Egyezségokmányban részes államok elismerik mindenkinek a jogát önmaga és családja megfelelő életszínvonalára, ideértve a kellő táplálkozást, ruházkodást és lakást, valamint az életkörülmények állandó javulását. A részes államok megfelelő intézkedéseket hoznak e jog megvalósítása érdekében, továbbá elismerik, hogy evégből alapvető fontosságú a szabad elhatározás alapján nyugvó nemzetközi együttműködés.

2. Az Egyezségokmányban részes államok elismerik mindenkinek alapvető jogát arra, hogy ne éhezzen, és önállóan és a nemzetközi együttműködés útján - a konkrét programokat is ideértve - megteszik a szükséges intézkedéseket annak érdekében, hogy

- a) megjavítsák az élelmiszerek termelésének, tartósításának és elosztásának a módszereit, a technikai és tudományos ismeretek teljes kihasználásával, a táplálkozás elveinek elterjesztésével és a mezőgazdasági rendszerek olyan fejlesztésével vagy átalakításával, amely lehetővé teszi a természeti erőforrások leghatékonyabb fejlesztését és hasznosítását;
- b) biztosítsák a világ élelmiszerkészletének méltányos és a szükségleteknek megfelelő elosztását - figyelembe véve mind az élelmiszer-importáló, mind pedig az élelmiszer-exportáló országok problémáit.

12. Cikk

1. Az Egyezségokmányban részes államok elismerik mindenkinek a jogát arra, hogy a testi és lelki egészség elérhető legmagasabb szintjét élvezze.

2. Az Egyezségokmányban részes államok által a jog teljes megvalósítása érdekében teendő intézkedéseknek különösen az alábbiakra kell kiterjedniük:

- a) a halvaszületés, a csecsemő-halálozás csökkentése, valamint a gyermekek egészséges fejlődése érdekében szükséges intézkedések;
- b) a környezet és az ipar egészségügyének minden vonatkozásban történő megjavítása;
- c) a járványos, helyileg rendszeresen előforduló járványos és foglalkozási, valamint más megbetegedések megelőzése, gyógyítása és ellenőrzése;
- d) olyan feltételek megteremtése, amelyek megbetegedés esetén mindenki számára biztosítják az orvosi ellátást és kezelést.

Európai Szociális Charta

8. Cikk

A dolgozó nők védelemhez való joga

A dolgozó nők védelemhez való jogának tényleges biztosítására a Szerződő Felek kötelezettséget vállalnak arra, hogy

1. fizetett szabadság, megfelelő társadalombiztosítási ellátás vagy közalapokból származó ellátás révén biztosítják, hogy a nők a gyermek születése előtt és után legalább összesen 12 hét szabadságot kapjanak; [...]

11. Cikk

Az egészség védelméhez való jog

Az egészség védelméhez való jog tényleges gyakorlásának biztosítására a Szerződő Felek kötelezettséget vállalnak arra, hogy akár közvetlenül, akár a köz- vagy magánszervezetekkel együttműködve megfelelő intézkedéseket tesznek, hogy - többek között -

1. amennyire csak lehetséges, felszámolják a betegeskedések okait;
2. tanácsadói és oktatási lehetőségeket biztosítanak az egészségvédelemre és az egészségügyi kérdések iránti egyéni felelősség növelésére;
3. amilyen mértékben csak lehetséges, megelőzzék a járványos, endémiás és egyéb betegségeket.

12. Cikk

A társadalombiztosításhoz való jog

A társadalombiztosításhoz való jog tényleges gyakorlásának biztosítására a Szerződő Felek kötelezettséget vállalnak arra, hogy

1. létrehozzák vagy fenntartják a társadalombiztosítás rendszerét;
2. a társadalombiztosítás rendszerét legalább a Társadalombiztosítás Minimális Szabványaira vonatkozó Nemzetközi Munkaügyi Egyezmény (No.102) ratifikációjához megkövetelt kielégítő szinten tartják fenn;
3. törekednek arra, hogy a társadalombiztosítási rendszert folyamatosan egyre magasabb szintre emeljék;
4. a megfelelő két- és többoldalú megállapodások megkötésével vagy egyéb eszközök révén, és az ezekben a megállapodásokban lefektetett feltételek alapján lépéseket tesznek annak biztosítására, hogy
 - a) a társadalombiztosítást érintő jogok vonatkozásában a saját állampolgáraikkal egyenlő bánásmódot biztosítsanak a többi Szerződő Fél állampolgárainak, beleértve a társadalombiztosítási jogszabályokból eredő előnyök megtartását, bármilyen helyváltoztatást végezzen is a biztosított személy a Szerződő Felek területei között;
 - b) megadják, fenntartják és folytatják a társadalombiztosításra vonatkozó jogokat olyan módon is, hogy összeszámítják minden egyes Szerződő Fél jogszabályainak megfelelően eltelt biztosítási időszakot vagy letöltött munkaviszonyt.

13. Cikk

A szociális és egészségügyi segítségre való jog

A szociális és egészségügyi segítségre való jog tényleges gyakorlásának biztosítására a Szerződő Felek kötelezettséget vállalnak arra, hogy

1. biztosítják, hogy mindenki, aki nem rendelkezik megfelelő anyagi eszközökkel és aki nem képes ezeket az anyagi eszközöket megteremteni sem saját erőfeszítése révén, sem másképpen, így a társadalombiztosítási rendszer segítségével sem, megfelelő segítségnyújtásban részesüljön és betegsége esetén az állapotának megfelelő ellátást kapjon;
2. biztosítják, hogy a segítségnyújtás kedvezményezettjei emiatt ne veszíthessenek politikai vagy szociális jogaikból;
3. biztosítják, hogy a megfelelő köz- vagy magán szolgáltatások révén mindenki olyan tanácsot és személyes segítséget kapjon, amelyre a saját vagy családja nélkülözésének megelőzéséhez, megszüntetéséhez vagy enyhítéséhez szüksége van;
4. a jelen cikk 1., 2. és 3. bekezdésében szereplő rendelkezéseket saját állampolgáraikkal egyenlően alkalmazzák a többi Szerződő Félnek törvényesen az ő területükön tartózkodó állampolgárai esetében, az 1953. december 11-én, Párizsban aláírt, a Szociális és Orvosi Ellátásról szóló európai egyezményből eredő kötelezettségeiknek megfelelően.

14. Cikk

A szociális jóléti szolgáltatásokból való részesülés joga

A szociális jóléti szolgáltatásokból való részesüléshez való jog tényleges megvalósulásának biztosítására a Szerződő Felek kötelezettséget vállalnak arra, hogy

1. előmozdítják vagy biztosítják azokat a szolgáltatásokat, amelyek a szociális munka módszereinek felhasználásával hozzájárulnak mind az egyének, mind a közösségi csoportok jólétéhez és fejlődéséhez, valamint szociális környezetükhöz történő alkalmazkodásukhoz;
2. ösztönzik az egyének és az önkéntes vagy egyéb szervezetek részvételét a szolgáltatások létrehozásában és fenntartásában.

15. Cikk

A fizikailag vagy szellemileg fogyatékos személyek szakmai képzéshez, a rehabilitációhoz és a társadalomba történő újrabeilleszkedéshez való joga

A fizikailag vagy szellemileg fogyatékos személyek szakmai képzéshez, rehabilitációhoz és újrabeilleszkedéshez való joguk tényleges megvalósulásának biztosítása érdekében a Szerződő Felek kötelezettséget vállalnak arra, hogy

1. megfelelő intézkedéseket tesznek a képzési lehetőségek biztosítására, ahol szükséges, ott a köz- vagy magánjellegű speciális intézmények bevonásával is;
2. megfelelő intézkedéseket tesznek a fizikailag fogyatékos személyek munkába állására, mint speciális munkakereső szolgáltatások létrehozása, lehetőségek teremtése a védett foglalkoztatásra és a munkaadók ösztönzése fizikailag fogyatékos személyek alkalmazására.

16. Cikk

A család joga a szociális, jogi és gazdasági védelemhez

A család, mint a társadalom alapvető egysége, teljes körű fejlődéshez szükséges feltételek biztosítása érdekében a Szerződő Felek kötelezettséget vállalnak arra, hogy olyan intézkedésekkel támogatják a családi élet gazdasági, jogi és szociális védelmét, mint például a szociális és családi juttatások, pénzügyi intézkedések, a családok lakhatásának biztosítása, a fiatal házasoknak nyújtott kedvezmények és egyéb megfelelő eszközök.

17. Cikk

Az anyák és gyermekek joga szociális és gazdasági védelemhez

Az anyák és gyermekek szociális és gazdasági védelemhez való joga tényleges megvalósulásának biztosítására a Szerződő Felek kötelezettséget vállalnak arra, hogy megteszik az e célt szolgáló megfelelő és szükséges intézkedéseket, beleértve a megfelelő intézmények és szolgáltatások létrehozását vagy fenntartását is.

Az Európai Unió Alapjogi Chartája

IV. cím: Szolidaritás

33. cikk

A család és a munka

(1) A család jogi, gazdasági és szociális védelmet élvez.

(2) A család és a munka összeegyeztetése érdekében mindenkinek joga van a védelemre a gyermekvállalással összefüggő okból történő elbocsátás ellen, valamint joga van a fizetett szülési és szülői szabadságra, ha gyermeke születik, vagy gyermeket fogad örökbe.

34. cikk

A szociális biztonság és a szociális segítségnyújtás

(1) Az Unió, az uniós jog, valamint a nemzeti jogszabályok és gyakorlat által megállapított szabályokkal összhangban, elismeri és tiszteletben tartja a szociális biztonsági ellátásokra és szociális szolgáltatásokra való jogosultságot, amelyek védelmet nyújtanak anyaság, betegség, munkahelyi baleset, gondoskodásra utaltság vagy idős kor, továbbá a munkahely elvesztése esetén.

(2) Az Unión belül jogszerűen lakóhellyel rendelkező és tartózkodási helyét jogszerűen megváltoztató minden személy jogosult – az uniós joggal, valamint a nemzeti jogszabályokkal és gyakorlattal összhangban – szociális biztonsági ellátásokra és szociális előnyökre.

(3) A társadalmi kirekesztés és a szegénység leküzdése érdekében az Unió – az uniós jog, valamint a nemzeti jogszabályok és gyakorlat által lefektetett szabályokkal összhangban – elismeri és tiszteletben tartja a jogot a tisztességes megélhetést célzó szociális támogatásra és lakástámogatásra mindazok esetében, akik nem rendelkeznek az ehhez elégséges pénzeszközökkel.

35. cikk

Egészségvédelem

A nemzeti jogszabályokban és gyakorlatban megállapított feltételek mellett mindenkinek joga van megelőző egészségügyi ellátás igénybevételéhez, továbbá orvosi kezeléshez.

Valamennyi uniós politika és tevékenység meghatározása és végrehajtása során biztosítani kell az emberi egészségvédelem magas szintjét.

XVIII. Összefoglaló táblázatok az egyes tényállásokban igénybe vehető ellátásokhoz

1) Gyermekeknevelésre tekintettel járó ellátások			
TB alapon	Családtámogatásként (alanyi jogon)		Szociális alapon
	TB ellátásokat kizáró	TB ellátás mellett is járó	
Csed (első hat hónapra, 100%, keresőtevékenység tilos)	Gyes (3 éves korig, 28.500 Ft, keresőtevékenység fél éves kor után lehet)	Családi pótlék (rendszeres, fix összeg, keresőtevékenység lehet)	Gyermekek otthongondozási díja (önellátásra képtelen gyermeknél, minimálbér, keresőtevékenység korlátozott)
Gyed (csed után 2 éves korig, 70% de legfeljebb 2xminimálbér 70%-a, keresőtevékenység lehet)	Gyet (3 kiskorú gyermek esetén, 3-8 éves kor között, 28.500 Ft, keresőtevékenység korlátozott)	Anyasági támogatás (egyszeri, fix összeg)	Egészségkárosodási és gyermekfelügyeleti támogatás (14 év alatt, rászorultság esetén)
Örökbefogadói díj (mint gyed, 2 évesnél idősebb gyermek örökbefogadásánál, hat hónapra)			Ápolási díj (18 éven aluli tartósan beteg, vagy súlyosan fogyatékos hozzátartozónál, keresőtevékenység korlátozott)
Táppénz (várandósság-gyermekágy idejére, gyermek ápolására)			

2) Munkanélküliségre tekintettel járó ellátások	
Foglalkoztatási előzményhez kötött	Szociális alapon
Álláskeresési járadék (max. 90 napra, 60%, de max. a minimálbér, előzetes keresőtevékenységhez kötött)	Foglalkoztatást helyettesítő támogatás (álláskeresőnek, 22.800 Ft/hó)
Nyugdíj előtti álláskeresési segély (álláskeresési járadék után, ha max. 5 évvel áll a nyugdíjkorhatár előtt, minimálbér 40%-a, nyugdíjig)	
Költségtérítés	

3) Egészségi állapotra tekintettel járó ellátások				
TB alapon			Alanyi jogon	Szociális alapon
Rendes egészség-biztosítási ellátás	Baleseti ellátás (üzemi baleset, vagy foglalkozási betegség esetén)	Megváltozott munkaképességű személyek ellátásai (egészségi állapot max. 60%-os)		
Táppénz (keresőképtelenség esetén, max. 1 évig, 50% vagy 60%)	Baleseti táppénz (1+1 évig, 100%)	Rehabilitációs ellátás (ha rehabilitáció javasolt)	Rokkantsági járadék (25. életév előtt 70%-os egészségkárosodás)	Egészségkárosodási és gyermekfelügyeleti támogatás (rászorultság esetén)
	Baleseti járadék (baleseti táppénz után, 13% feletti egészségkárosodásnál, ha nem megváltozott munkaképességű)	Rokkantsági ellátás (ha rehabilitáció nem javasolt)	Fogyatékosossági támogatás (18. életévét betöltött súlyosan fogyatékos)	Ápolási díj (18 éven aluli tartósan beteg, vagy súlyosan fogyatékos hozzátartozónál)
		Kivételes rokkantsági ellátás (méltányossági alapon, ha egészségi állapot max. 50%)		Gyermekek otthongondozási díja (önellátásra képtelen gyermeknél)

4) Öregségre tekintettel járó ellátások	
TB alapon	Szociális alapon
Öregségi teljes nyugdíj (korhatár betöltés és 20 év szolgálati idő esetén)	Időskorúak járadéka (korhatár betöltés és rászorultság esetén)
Öregségi résznyugdíj (korhatár betöltés és 15 év szolgálati idő esetén)	
Nők 40 év jogosultsági idővel igénybe vehető öregségi teljes nyugdíja	

XIX. Tippek a jogesetek megoldásához

- 1) Első lépésként határozza meg, melyik állami ellátórendszerből kaphat ellátásokat az eset szereplője!

Mindig a TB alapú ellátásokkal kell kezdeni, hiszen ezek a legkedvezőbbek. Ha az illető nem dolgozik, azaz nincs biztosítási jogviszonya, akkor a TB típusú ellátások kizárhatók. Ha jelenleg dolgozik is, akkor is figyelni kell a tényállásra, hogy vajon meg van-e az adott TB ellátáshoz szükséges biztosítási előzménye.

- 2) A **demogrant típusú ellátásoknál** nem feltétel a biztosítási előzmény és a rászorultság sem, ezek **alanyi jogon járnak**. Ha tudjuk azonosítani a tényállás alapján, hogy az illető beleesik valamelyik jogosult csoportba, akkor szinte biztosan jár neki demogrant típusú ellátás.

Ilyenek a gyermeket nevelő szülőknek járó családtámogatási ellátások és a rokkantsági járadék, illetve a fogyatékosági támogatás. Ezért ezek esetében a legkönnyebb megállapítani a jogosultságot. Ezek „ajándék pontok” a vizsgán!

- 3) Nem szabad megfeledkezni a **kizáró feltételekről!** Ilyen esetben minden egyéb jogosultsági feltétel fennállása ellenére sem jár ellátás.

Tipikusan ilyen a keresőtevékenység a TB ellátások esetén, vagy a családtámogatásnál az, ha a gyermek kikerül a szülő háztartásából.

- 4) Figyelemmel kell lenni **az egymást kizáró ellátásokra!** Számos olyan élethelyzet van, amelyre TB alapon, családtámogatásként és/vagy szociális ellátásként is járhat valamilyen ellátás. Ezek azonban tipikusan kizárják egymást, azaz a jogosultnak csak az egyik típusú ellátás jár.

A vizsgán nem értékelhető a válasz, ha az egymást kizáró ellátásokat tartalmaz!

Különösen, a gyermeknevelőknek nem jár családtámogatásként gyes, ha csetet vagy gyedet vesznek igénybe. Hasonlóan, a megváltozott munkaképességű személyek ellátásai mellett főszabály szerint nem vehető igénybe más pénzellátás (különösen táppénz vagy saját jogú nyugdíj).

- 5) **Mindig a kérdésre válaszoljon! Több kérdés esetén mindegyikre térjen ki a válaszban!** A dolgozatban NEM feladat a szóba jöhető ellátások minden jellemzőjének ismertetése.

Ha a kérdés csak az ellátás folyósítási idejére és mértékére vonatkozik, akkor nem kell kitérnie arra, hogy vajon lehet-e mellette keresőtevékenységet végezni, vagy milyen egyéb ellátásokkal kombinálható. Ha viszont a kérdés több alkérdést tartalmaz, ellenőrizze, hogy mindegyikre válaszolt-e!

- 6) **Kerülendő, hogy a válasz – magyarázat nélkül – csak felsoroljon egyes pénzbeli ellátásokat.**

A válasznak tömörnek kell lennie, de nem elegendő, ha csak az ellátások nevét tartalmazza. Térjen ki rá röviden, miért jöhet szóba az adott ellátás a konkrét tényállásban!

XX. Mintafeladatok

Válaszoljon tömören a kérdésekre a leírt tényállások alapján!

A válaszban a felhasznált jogszabályhelyeket nem kell megjelölnie. Ügyeljen a szabatos, pontos megfogalmazásra. Kérjük, válaszában mellőzze a hosszas jogszabályi idézeteket! Az egyes ellátások kapcsán csak a kérdésben jelzett jellemzőkre kell kitérnie (pl. nem szükséges az ellátás mértékéről írnia, ha csak az ellátás folyósításának időtartama a kérdés).

1) Pipacsos Aranka tolmácként áll munkaviszonyban, hét éve fizetés nélküli szabadságon van otthon gyermekeivel, akiket férjével együtt nevel. Gyermekei 2, 4 és 7 évesek, mindhárman egészségesek. Aranka szeretne a lehető legtovább otthon maradni a gyerekekkel, de a családi költségvetés kiegészítéseként részmunkaidőben, vagy otthonról dolgozni is. Adjon tanácsot Arankának, hogy

- a) milyen pénzbeli állami ellátásokra számíthat a gyermekei után?
- b) ezek milyen folyósítási időre járnak?
- c) milyen feltételekkel dolgozhat az egyes ellátások mellett?

2) Drummer Iván rockzenész, világ életében alkalmi munkákból, fellépésekből, haknikból tartotta el magát. Bejelentett munkaviszonyban egyedül 1979-1992 között dolgozott, 13 évig, az Állami Lemezkiadó Vállalnál, hangtechnikusként. Jelenleg nem dolgozik, állami ellátást nem kap, rendszeres jövedelme nincs, egyedül él. 1954-ben született, egy internetes cikk olvasásakor szembesült vele, hogy betöltötte a rá irányadó nyugdíjkorhatárt. Iván abban kér tanácsot, hogy:

- a) kaphat-e nyugdíjat? Ha nem, mit tegyen, hogy nyugdíjra váljon jogosulttá?
- b) Milyen egyéb ellátások jöhetnek szóba a nyugdíjon kívül, amire jogosult lehet?

3) A munkáltató fafeldolgozó üzemében két munkavállaló súlyosan megsérült anyagmozgatás közben, üzemzavar miatt. Mindketten tíz évet meghaladóan dolgoztak már a cégnél. Az egyik munkavállaló karja és válla eltört, őt két hétig kórházban ápolták, ezt követően további 120 napig volt keresőképtelen. A másik munkavállaló bordái a tüdőt is károsítva összezúzódtak. Egyhónapos kórházi ápolást és hathónapos otthoni ápolást követően vált keresőképtessé.

- a) A baleset bekövetkezésétől kezdődően a két munkavállaló milyen pénzbeli ellátásokra szerezhetett jogosultságot?
- b) A baleset után másfél évvel a rehabilitációs szakértői szerv az első munkavállalónál 82%-os egészségi állapotot állapított meg, a másodiknak pedig 55%-ban állapította meg az egészségi állapotát, rehabilitációja javaslása mellett. E minősítés alapján melyikük milyen pénzbeli ellátásra lehet jogosult? Dolgozhatnak-e ezt követően az állami ellátásuk mellett?

4) Jászai Lujza öt hónapja pénztáros munkakört tölt be egy szupermarketben. Ez az első munkaviszonya életében. Egy éve él házasságban, férje is élete első munkahelyén van, három éve műszerész egy gyárban. Lujza jelenleg négy hónapos terhes. Tájékoztatást kér, hogy a közelgő gyermekáldásra tekintettel milyen pénzbeli ellátásokra számíthat a családja, a gyermek születését követő első három évben. Ha választani is lehet, akkor hogyan tudják a legkedvezőbb feltételekkel igénybe venni az állami ellátásokat? A gyermekkel ő lesz otthon, a férje keresete ugyanis jóval magasabb, azt mindenképpen meg akarják tartani a gyermek születése után is.

5) Pumpálóssy Félix 8 évig logisztikus munkakörben dolgozott egy szupermarketben, amikor a cég létszámleépítés keretében elbocsátotta. Havi átlagkeresete 380.000 Ft volt. Félix 32 éves, egyedülálló, gyermeke nincs. Lakóhelyén sajnos elég kedvezőtlen a munkaerő-piaci helyzet, a hivatalos becslések szerint az álláskeresés átlagos ideje 11-14 hónap. Foglalja össze, Félix milyen állami ellátásokra, támogatásokra számíthat a következő egy évben, arra az esetre, ha nem találna munkát! Térjen ki arra is, hogy az egyes ellátások igénybe vételéhez milyen kötelezettségek terhelik!

6) A sofőr munkakörben dolgozó munkavállaló vezetés közben egy balesetben életét vesztette. A munkáltató a baleset üzemi jellegét elismerte. A munkavállaló 51 éves volt, 22 év szolgálati idővel rendelkezik. A munkavállaló után két gyermek maradt, egyikük 22 éves, nappali tagozaton tanul és jövőre végez az egyetemen, a másik 19 éves, jelenleg egy ruházati boltban dolgozik. A munkavállaló gyermekeit az édesanyjuk nevelte, akitől a munkavállaló három éve elvált. A volt feleség és a gyermekek részére a válás óta a munkavállaló tartásdíjat fizetett. Foglalja össze, hogy az elhunyt munkavállaló után ki és milyen mértékben lehet jogosult hozzátartozói nyugellátásra!

7) József első gyermeke születésekor 26 éves, ápolóként dolgozik, 18 éves kora óta folyamatosan. Felesége, Jozefa másfél éve közalkalmazott, titkársági asszisztens egy középiskolában, előtte munkanélküli volt, feketemunkákból tartotta fenn magát. Foglalja össze, hogy a fentiek figyelembe vételével a család milyen pénzbeli ellátásokra lesz jogosult! Határozza meg az ellátások folyósításának idejét!

8) Sámuel eladó egy kisállatkereskedésben. Egy daganatos megbetegedés miatt hónapokig kemoterápiát kap, fél veséjét és a vastagbele egy részét eltávolítják. Amikor keresőképes lesz, ismét munkába áll, de egészségi állapota romlása miatt három év elteltével az üzemorvos egészségügyi alkalmatlanságot állapít meg, így munkáltatója felmondja a munkaviszonyát. Két hónappal később a rehabilitációs hatóság komplex vizsgálaton egészségi állapotát 50%-ban határozta meg, rehabilitációját nem javasolta. Sámuel a vizsgálat idején 51 éves. Három évvel később a felülvizsgálaton – állapotjavulás okán – a hatóság egészségi állapotát 62%-ban rögzítette. Foglalja össze, hogy Sámuel milyen pénzbeli ellátásokra és meddig lehet jogosult a munkaviszonya megszűnésétől kezdődően a második komplex vizsgálatig!

9) Aladár fél éve eladó egy papírboltban, előtte egy évig munkanélküli volt. December elsején vírusos eredetű felsőlégúti megbetegedéssel kórházba került, a kórházból két hét kezelés után engedték haza, majd otthoni lábadozás után – az orvosi igazolás alapján – csak március 21-én lett újra keresőképes. A zárójelentés szerint részleges tüdőelhalást diagnosztizáltak nála, amely további műtéttel már nem javítható. Aladárt a csökkent tüdőkapacitás miatt a foglalkozás-egészségügyi orvos március 21-én munkakörére alkalmatlannak minősítette, amelyre tekintettel munkaviszonyát a munkáltató felmondással megszüntette. A felmondási idő április 30-án járt le. Aladár kezdeményezte a rehabilitációs hatóságnál komplex vizsgálat lefolytatását, amely május 30-án kelt határozatával egészségi állapotát 72%-ban határozta meg. Foglalja össze, hogy milyen pénzbeli ellátásokra szerezhet jogosultságot Aladár december 1-től május 30-ig, illetve május 30. után! Pontosan adja meg az egyes ellátások folyósítási idejének kezdetét és végét!

10) Kázmér 41 éves, 14 éve gazdasági vezető egy sertéstelepen. Egy kivizsgálás során daganatos megbetegedést diagnosztizálnak nála, a kórt sajnos nem sikerül megállítani, Kázmér nyolc hónappal később meghal. Kázmér háztartásában négy személy eltartásáról gondoskodott. Felesége évek óta nem dolgozik, rokkantsági ellátást kap, mivel egy bénulásos megbetegedés miatt egészségi állapota 40%-os. Feleségével két közös gyermeket neveltek, akik 17 és 8 évesek. A 17 éves lánya nem dolgozik, hat hónapja született egy gyermeke. A gyermek születése előtt abbahagyta a középiskolát, azóta az édesapja tartotta el, gyermekével együtt. Foglalja össze, hogy Kázmér hozzátartozói milyen hozzátartozói nyugellátásokra lehetnek jogosultak! Térjen ki az ellátások mértékére és folyósítási idejére is!

XXI. Mintafeladatok megoldásai

1) A gyermekek életkora alapján családtámogatási ellátásokat kaphat.

Családi pótlékot kap mindhárom gyermeke után, minden gyermek esetében a tanköteles kor végéig. A családi pótlék mellett korlátozás nélkül dolgozhat.

A legkisebb gyermek után annak hároméves koráig gyes-t kaphat. A gyes mellett korlátozás nélkül dolgozhat, mivel a gyermek már elmúlt fél éves.

A legkisebb gyermek hároméves korának betöltése után annak nyolcéves koráig gyetet igényelhet. A gyet mellett heti 30 órában dolgozhat, vagy időkorlátozás nélkül, otthon.

2) Mivel nincs meg az öregségi teljes nyugdíjhoz szükséges 20 év, sem a résznyugdíjhoz szükséges 15 év szolgálati ideje, öregségi nyugdíjra nem jogosult. Ha további két év szolgálati időt szerez, jogosulttá válik az öregségi résznyugdíjra. További hét év munka kellene az öregségi teljes nyugdíj megszerzéséhez.

A korhatárt betöltötte és jövedelemmel, ellátással nem rendelkezik, ezért időskorúak járadékára lehet jogosult. Ha a létfenntartását veszélyeztető helyzetbe kerül, települési támogatás járhat neki, a helyi önkormányzat rendelete alapján.

3) Mivel a munkavégzés során érte őket a baleset, mindkettejük esetében üzemi balesetről van szó. Ezért baleseti ellátásként baleseti táppénzt kaphatnak, legfeljebb 1 évig, ami további egy évig meghosszabbítható.

Az első munkavállaló nem minősül megváltozott munkaképességű személynek, mivel egészségi állapota meghaladja a 60%-ot. Ugyanakkor a baleseti járadék I. osztályának megfelel, amely ellátást a baleseti táppénz kimerítése után kaphatja meg. E mellett keresőtevékenységet szabadon folytathat.

A második munkavállaló megváltozott munkaképességű lett, rehabilitációja javasolt, ezért rehabilitációs ellátást kaphat. Az ellátás mellett keresőtevékenységet végezhet.

4) A gyermek születésétől megilleti a családi pótlék, a gyermek tanköteles korának végéig.

A gyermek születésekor jogosult lesz az egyszeri anyasági ellátásra.

Csedre kellő biztosítási előzmény hiányban nem jogosult, hiszen nincs meg egy év biztosítási ideje a megelőző két évből. Táppénzt igényelhet a gyermekágyi időszakra, illetve családtámogatásként gyest kérhet, hiszen a gyermeket saját háztartásában neveli.

Gyedre a férje jogosult, hiszen neki megvan az egy év biztosítási előzmény a megelőző két évből. Ebben az esetben azonban gyes nem jár. Mivel a gyed igénybe vehető hathónapos kor után munka mellett is, célszerű az első félévre az anyának gyest, utána az apának gyedet kérnie, majd annak kimerítése után – a gyermek kétéves korát követően – újra az anyának gyest kérnie, a gyermek hároméves koráig.

5) Mivel 8 év járulékfizetési ideje van, az álláskeresői járadékra a maximális 90 napig jogosult. Ennek mértéke az átlagkereset 60%-a, de legfeljebb a minimálbér, az ő esetében tehát az ellátás a minimálbérrel egyezik meg. Ennek kimerítése után bejelentkezhet foglalkoztatást-helyettesítő ellátásra, amely 22.800 Ft havonta. Mindkettőnek az a feltétele, hogy együttműködjön az állami foglalkoztatási szervvel, és a felajánlott megfelelő munkahelyet, a foglalkoztatást helyettesítő támogatás esetén a közfoglalkoztatást is, elfogadja. Ha a létfenntartását veszélyeztető helyzetbe kerül, települési támogatás járhat neki, a helyi önkormányzat rendelete alapján.

6) Baleseti hozzátartozói nyugellátásokról van szó, a szolgálati időnek nincs jelentősége. Az elvált házastárs tartásdíjra jogosult, ezért egy évig ideiglenes özvegyi nyugdíj jár neki. Ennek mértéke annak a nyugdíjnak a 60%-a, ami az elhunytat megillette volna. A nappali tagozaton tanuló gyermek árvaellátásra jogosult, a nappali tagozatos tanulmányai végéig. Mértéke annak a nyugdíjnak a 30%-a, ami az elhunytat megillette volna. A másik gyermek nem jogosult árvaellátásra, mivel már elmúlt 16 éves, és más jogosultsági feltétel sem áll fenn.

7) Csedre Jozefa jogosult a kellő biztosítási előzmény birtokában. A gyermek fél éves korától a két éves koráig bármelyik szülő igényelhet gyedet, utána szintén bármelyik szülő igényelhet gyest a gyermek 3 éves koráig. A gyedet és a gyest is csak az egyik szülő veheti igénybe. Családtámogatási ellátásként jár az egyszeri anyasági támogatás és a gyermek tankötelezettségének végéig havonta a családi pótlék.

8) A munkaviszony megszűnését követően álláskeresői járadékra jogosult, a 3 éves munkaviszonya alapján a maximális 90 napra. A rehabilitációs hatóság vizsgálata alapján rokkantsági ellátást igényelhet. A második vizsgálat alapján már nem minősül megváltozott munkaképességű személynek. Ez után szociális ellátásként foglalkoztatást helyettesítő támogatást kérhet, vagy a helyi önkormányzattól települési támogatást, ha létfenntartását veszélyeztető helyzetbe kerül.

9) Aladár december 1-től március 20-ig táppénzre jogosult, a munkajogi szabályok szerinti betegszabadság figyelembe vételével. A táppénz mértéke a biztosítási előzményekre tekintettel 50%-os. Április 30. után foglalkoztatást helyettesítő támogatást igényelhet (álláskeresői ellátásokhoz nincs ismert jogszerző ideje, megváltozott munkaképességű személynek nem minősül).

10) A feleség egy évig ideiglenes özvegyi nyugdíjat vehet igénybe (60%), majd a megváltozott munkaképességére tekintettel, ennek az állapotnak a fennállásáig, özvegyi nyugdíjat (mértéke 30%, mivel van saját ellátása). A 8 éves gyermek árvaellátásra jogosult, főszabály szerint 16 éves koráig. 60%-os mértékű az ellátás, mivel túlélő szülője megváltozott munkaképességű. Az unoka árvaellátásra jogosult (30%), főszabály szerint 16 éves koráig, mint az elhunyt által eltartott személy. A 17 éves gyermeknek hozzátartozói nyugellátás nem jár.

Ajánlott irodalom

Berki Gabriella (szerk.): Szabad mozgás és az Európai Unió szociális joga. Szeged, Iurisperitus, 2016

Czúcz Ottó (szerk.): Szociális jog I. Budapest, Unió, 2003

Czúcz Ottó (szerk.): Szociális jog II. Budapest, Unió, 2005

Gergely Katalin – Kiss Zoltán: Kommentár a társadalombiztosítás ellátásaira jogosultakról, valamint ezen ellátások fedezetéről szóló 2019. évi CXXII. törvényhez. uj.jogtar.hu

Gyulavári Tamás – Könczei György: Európai szociális jog. Budapest, Osiris, 2000

Hajdú József – Homicskó Árpád Olivér (szerk.): Bevezetés a társadalombiztosítási jogba. Budapest, Patrocinium, 2023

Hoffman István – Gellérné Lukács Éva: Bevezetés a társadalombiztosítási és szociális jogba. Budapest, Eötvös, 2020 (Elérhető:

<https://www.eltereader.hu/kiadvanyok/hoffman-istvan-gellerne-lukacs-eva-bevezetes-a-tarsadalombiztositasi-es-szocialis-jogba/>)

Homicskó Árpád Olivér: Szociális jog II.: Tananyag a társadalombiztosítási és szociális ellátások megismeréséhez. Budapest, Patrocinium, 2019

Juhász Gábor – Tausz Katalin: Szociális jog E-tankönyv. Budapest, ELTE TTK, 2012 (Elérhető: https://jak.ppke.hu/uploads/articles/16023/file/SZOCSI%3%81LIS_JOG-1.pdf)

Krémer Balázs: Bevezetés a szociálpolitikába. Budapest, Napvilág, 2009 (Elérhető: https://www.academia.edu/18741577/Bevezet%C3%A9s_a_szoci%C3%A1lpolitik%C3%A1ba_k%C3%B6nyv)

Paju, Jaan: The European Union and Social Security Law. Portland, Hart, 2017

Pennings, Frans: European Social Security Law. Intersentia, 2015